

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE-2790

[Total No. of Pages : 4

[6537]-301
S.Y. B.A.
ENGLISH
English Compulsory
Text Prescribed: Panorama
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23001)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A. Answer any six of the following in one/two sentences each. [6]

- a) Who is referred as the 'Great Chief in 'Simple Philosophy'?
- b) What tribe does Chief Seathl belong?
- c) What is the Chief's advice to the new owners of America?
- d) What did Phatik give Makhan before leaving for Calcutta?
- e) Who was Bishambher in 'The Home Coming'?
- f) Who is the author of the story 'Home Coming'?
- g) Who is the author of the story 'The Verger'?
- h) At what age did the verger begin working for the church?
- i) Who were already present in the vestry besides the Verger and the Vicar?

P.T.O.

B. Attempt any two of the following :

[14]

- a) What message does Chief Seathl want to communicate to the readers?
- b) Compare Phatik's life in the village with his life in Calcutta.
- c) Attempt a character sketch of Albert Edward Foreman.

Q2) A. Answer any six of the following in one/two sentences each : [6]

- a) How do the palanquin bearers carry the bride?
- b) What figure of speech is used in the line, '*She floats like a laugh from the lips of a dream*'?
- c) What is the mood of the palanquin bearers?
- d) Who wrote the poem 'On the Grasshopper and Cricket'?
- e) What type of poem is 'On the Grasshopper and Cricket'?
- f) What is main theme of 'On the Grasshopper and Cricket'?
- g) Which literary period does Hopkins represent?
- h) What is a curtail sonnet?
- i) What is theme of the poem 'Pied Beauty'?

B. Attempt any two of the following :

[14]

- a) Critically appreciate the poem 'Palanquin Bearers'
- b) 'On the Grasshopper and Cricket' is a Petrarchan Sonnet.' Discuss.
- c) Comment on the significance of the title 'Pied Beauty.'

- Q3) A. Change the following into passive voice (any four) : [4]**
- a) He sells books.
 - b) The Principal hoists the flag.
 - c) I saw a tiger in the zoo.
 - d) Keats wrote several poems.
 - e) Rita wrote a letter.
 - f) India won the match.
- B. Change the following into indirect speech. (Any three) : [3]**
- a) Teacher said, "The earth is round."
 - b) Rocky says, "I like ice cream."
 - c) William said to me, "I am happy here".
 - d) Alex said to me, "I am your best friend."
 - e) Ralph said, "He is driving a car now."
- C. Change the following into negative sentence (any three) : [3]**
- a) We are students of this college.
 - b) Look at me.
 - c) I shall go to Japan.
 - d) He is a football player.
 - e) Henry was absent today.
- Q4) A. Give one word substitute for the following (any four) : [4]**
- a) one who studies insects
 - b) art of beautiful handwriting
 - c) one, who believes in fate
 - d) one, who eats human flesh
 - e) a long narrative poem
 - f) the study of human mind

B. Match the following pairs of idioms and their meanings (any three): [3]

A	B
a) cut from the same cloth	i) a very long time
b) donkey's years	ii) waste money
c) front runner	iii) make something faint
d) pour money down the drain	iv) one of the people expected to win
e) black out	v) sharing a lot of similarities

C. Give example of the words with following suffixes/prefixes (any three) : [3]

- i) Vice—
- ii) Re—
- iii) ---ment
- iv) —ful
- v) --hood

Q5) Answer the following questions in brief (any two) : [10]

- a) Explain the term 'Soft Skills'. How are they acquired?
- b) A good leader leads by example. Comment on the statement.
- c) Write down five qualities you possess that you think will make you a good team player.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE2791

[Total No. of Pages : 1

[6537]-302

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

MIL - 2 : मराठी भाषिक संज्ञापनकौशल्ये
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23011)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) व्यक्तिमत्त्व विकास म्हणजे काय? ते सांगून व्यक्तिमत्त्व विकासात भाषेचे स्थान स्पष्ट करा. [10]

किंवा

लोकशाहीतील जीवनव्यवहार आणि प्रसारमाध्यमे यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

प्र.2) वृत्तपत्रातील बातमीची भाषा सांगून मुद्रित शोधनाचे महत्त्व विशद करा. [10]

किंवा

नभोवाणी म्हणजे काय? ते सांगून नभोवाणीवरील भाषणाच्या संहितेचे स्वरूप लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा. [5]

- अ) माहितीपट निर्मितीचे हेतू
ब) प्रसारमाध्यमांचे विशेष

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE2792

[Total No. of Pages : 1

[6537]-303

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

MIL - 2 : हिंदी भाषा शिक्षण

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23012)

पाठ्यपुस्तक : हिंदी भाषा शिक्षण

संपादक : प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

समय : 2 घंटे/

/पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) हिंदी वर्णमाला का परिचय दीजिए।
- ब) लिपि की परिभाषा देकर देवनागरी लिपि की विशेषताएँ लिखिए।
- क) स्थान भेद के आधार पर वर्णों का वर्गीकरण कीजिए।
- ड) व्यंजन की परिभाषा देकर व्यंजनों के भेदों पर प्रकाश डालिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) 'पानी के पेड़' लघुकथा के माध्यम से लेखिका कौन-सा संदेश देना चाहती है?
- ब) 'पशुभाषा' लघुकथा के माध्यम से प्यार की मौन भाषा का महत्त्व विशद कीजिए।
- क) 'ममता' लघुकथा के माध्यम से गरीब औरत की ममता का चित्रण कीजिए।
- ड) 'मैं ही कृष्ण हूँ' लघुकथा के माध्यम से स्त्री शक्ति की महत्ता को स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए।

[5]

- अ) संधि की परिभाषा देकर स्वर संधि पर प्रकाश डालिए।
- ब) 'शिक्षा' लघुकथा के माध्यम से कन्याभ्रूण हत्या का विरोध कैसे किया है?

Total No. of Questions : 4

SEAT No.

PE-2793

Total No. of Pages : 3

[6537]- 304

S.Y.B.A. (Semester-III)

URDU

MIL-2: Urdu- Recognition of Alphabets, Words And Numeric

(2019 Pattern) (CBCS)(23013)

Total Marks :25]

[Time : 2 Hours

Instructions to candidates :

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the left indicate full marks.*

[5]

سوال نمبر 1) ایک جملے میں جواب دیجئے (کوئی پانچ)

(a) اردو کس زبان کا لفظ ہے؟

(b) کس حروف کی آواز ناک سے نکلتی ہے؟

(c) حروف صحیح سے کیا مراد ہے؟

(d) وقفہ کے لغوی معنی کیا ہے؟

(e) الف ساقط کسے کہتے ہیں؟

(f) لفظ کی جمع کیا ہے؟

(g) مشدّد حرف کسے کہا جاتا ہے؟

P.T.O.

[5]

سوال نمبر 2) مناسب متبادل چن کر خانہ پری کیجئے۔

- (a) _____ کو تنوین کہتے ہیں
(دو زبر ، کھڑا زبر ، زبر)
- (b) جزم کو _____ بھی کہتے ہیں۔
(ضمہ ، سکون ، کسرہ)
- (c) رمز کے معنی _____ ہے۔
(چلنا ، رکنا ، اشارہ)
- (d) حلق سے ادا ہونے والے حروف _____ ہیں
(ا ، ب ، ج ، ع ، ر ، ز)
- (e) ذیل میں سے _____ حرف شمسی ہے۔
(عظیم الشان ، فی البدیہہ ، بیت المال)

[5]

سوال نمبر 3) (a) صحیح یا غلط پہنچائے

- (i) جس حرف پر جزم کی علامت ہوتی ہے اس حرف میں حرکت نہیں ہوتی۔
- (ii) لفظ رموز اوقاف فارسی زبان کا لفظ ہے۔
- (iii) حروف علت دوسرے حروف سے مل کر واضح آواز دیتے ہیں۔
- (iv) حرف شمسی کے کل 20 حرف ہیں۔
- (v) Semi Colon کو اردو میں وقفہ کہتے ہیں۔

[5]

سوال نمبر 3) (b) جوڑیاں لگائیے۔

نمبر	الف	ب
1	66	ستاسی
2	76	انتالیس
3	49	چھیانسٹھ
4	39	سٹرسٹھ
5	87	انچاس

[5]

سوال نمبر 4) مندرجہ ذیل پراگراف پڑھ کر سوالات کے جوابات دیجئے۔

اے زبان تو دیکھنے میں تو ایک پارہ گوشت کے سوا کچھ نہیں مگر تیری طاقت نمونہ قدرت الہی ہے۔
اس طاقت کو رائیگاں نہ سمجھ اور اس قدرت کو خاک میں نہ ملا۔ راستی تیرا جوہر ہے اور آزادی تیرا زیور۔
دیکھ اس جوہر کو برباد نہ کر اور اس زیور کو زنگ نہ لگا۔ تو دل کی امین ہے اور روح کی اپیلچی۔ دیکھ دل کی امنت
میں خیانت نہ کر۔ اے زبان تیرا بہت عالی ہیاور تیری خدمت نہایت ممتاز ہے۔ علم ایک خزانہ غیبی ہے
اور دل اس کا خزانچی اور تو اس کی کنجی ہے۔ دیکھ اس قفل کو بے اجازت نہ کھولا اور اس خزانے کو بے موقع
نہ لٹا۔

- (a) زبان کو کیا کہا گیا ہے؟
- (b) زبان کا جوہر کیا ہے؟
- (c) روح کی اپیلچی کون ہے؟
- (d) علم کے خزانے کا خزانچی کون ہے؟
- (e) اس پراگراف لئے مناسب عنوان تجویز کیجئے۔

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2794

[Total No. of Pages : 1

[6537]-305

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-1A-S1 : आधुनिक मराठी साहित्य : प्रकाशवाटा
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23021) (Theory)

पाठ्यपुस्तक : प्रकाशवाटा

– डॉ. प्रकाश आमटे

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) आत्मचरित्र या साहित्य प्रकाराची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) आत्मचरित्र या साहित्य प्रकाराचे विशेष कोणते ते लिहा?
- क) डॉ. प्रकाश आमटे यांनी 'रॅमन मॅगसेसे' पुरस्काराचा आनंद कसा व्यक्त केला ते लिहा?
- ड) प्राण्यांचे गोकुळ या लेखात डॉ. प्रकाश आमटे यांनी कोणकोणत्या प्राण्यांची ओळख करून दिली आहे ते लिहा?
- इ) डॉ. प्रकाश आमटे यांना कोणकोणते पुरस्कार प्राप्त झाले ते सोदाहरण लिहा?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) आत्मचरित्र या वाङ्मय प्रकाराच्या प्रेरणा लिहा.
- ब) आत्मचरित्र या साहित्यप्रकाराच्या वाटचालीचा आढावा घ्या.
- क) स्त्रियांनी लिहिलेल्या आत्मचरित्रांचे विशेष स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) डॉ. प्रकाश आमटे यांच्या जिव्यावर कोणते प्रसंग बेतले ते सविस्तर लिहा?
- ब) हेमलकसा येथील शाळेची सुरुवात या लेखाचा आशय लिहा.
- क) हेमलकसामधील आदिवासींचे कोणते प्रश्न प्रकाशवाटा या आत्मचरित्रात व्यक्त झाले आहेत ते लिहा?

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [15]

- अ) डॉ. प्रकाश आमटे यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे विशेष प्रकाशवाटा या आत्मचरित्राच्या आधारे स्पष्ट करा.
- ब) हेमलकसामधील विस्तारती वैद्यकीय सेवेकरिता डॉ. प्रकाश आमटे यांनी केलेले प्रयत्न लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE2795

[Total No. of Pages :2

[6537]-306

S.Y.B.A.

URDU

DSE-1A : History of Urdu Literature (Prose)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23071)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایت: (a) تمام سوالات لازمی ہیں۔
(b) بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[15] سوال نمبر ۱۔ اُردو ادب میں تنقید کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

یا
اُردو ادب میں خاکہ نگاری کی تعریف کرتے ہوئے اس کی اقسام پر اظہار خیال کیجئے۔

[15] سوال نمبر ۲۔ شبلی کے اسلوب، نگارش پر اظہار خیال کیجئے۔

یا
علامہ شبلی کی علمی و ادبی خدمات پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

[15] سوال نمبر ۳۔ فنِ خاکہ نگاری کی روشنی میں مرزا فرحت اللہ کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

یا
مرزا فرحت اللہ بیگ کی حیات اور شخصیت پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

[15] سوال نمبر ۴۔ پروفیسر احتشام حسین کی علمی و ادبی خدمات کا جائزہ کیجئے۔

یا
پروفیسر احتشام حسین کی تنقید نگاری پر روشنی ڈالئے۔

P.T.O.

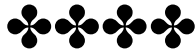
سوال نمبر ۵۔ ذیل میں سے کسی دو پر مختصر نوٹ لکھئے۔

(۱) فنِ سوانح نگاری

(۲) الفاروق پر تبصرہ

(۳) خاکہ نگاری کا فن

(۴) تنقید کے اصول و ضوابط

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2796

[Total No. of Pages : 2

[6537]-307

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE-1A-S1 : काव्यशास्त्र (सामान्य)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) भारतीय विद्वानों द्वारा दी गई काव्य की परिभाषाएँ लिखिए।
- ब) भारतीय विद्वानों द्वारा प्रतिपादित काव्य प्रयोजनों को स्पष्ट कीजिए।
- क) काव्य हेतुओं का परिचय दीजिए।
- ड) प्रतिभा और अभ्यास की संकल्पना को स्पष्ट कीजिए।
- इ) व्युत्पत्ति और समाधि का सोदाहरण परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) काव्य के तत्वों का परिचय दीजिए।
- ब) काव्य में कल्पना तथा शैली तत्व के महत्व को समझाइए।
- क) शब्द शक्ति की व्याख्या करते हुए किन्हीं दो शब्द शक्तियों का परिचय दीजिए।
- ड) काव्य में अभिधा और लक्षणा के महत्व पर प्रकाश डालिए।
- इ) अभिधा, लक्षणा और व्यंजना का परिचय दीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) रस के अवयवों का परिचय दीजिए।
- ब) रस की परिभाषा देते हुए स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- क) हास्य रस का उदाहरण देकर महत्व बताइए।
- ड) करुण और वीर रस को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।
- इ) श्रृंगार रस का परिचय दीजिए।

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2797

[Total No. of Pages : 2

[6537]-308

S.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

Kavyashastram and Kautiliya Arthashastram

DSE-1A : काव्यशास्त्रम् आणि कौटिलीय अर्थशास्त्रम्
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23111)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

Q1) अ) संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. (केवळ एक प्रश्न) [5]

Explain with reference to context. (Any one)

- i) इति त्रयः समुदिताः, न तु व्यस्ताः, तस्य काव्यस्य उद्भवे निर्माणे समुल्लासे च हेतुः न तु हेतवः।
- ii) षाङ्गुण्यमेवैतद् अवस्थाभेदादिति कौटिल्यः।

ब) अलंकाराचे उदाहरणासहित लक्षण स्पष्ट करा. (केवळ एक प्रश्न) [5]

Explain figure of speech with its definition and example. (Any one)

- i) यमक (Yamaka)
- ii) उत्प्रेक्षा (Utprekṣā)

क) वृत्ताचे उदाहरणासहित लक्षण स्पष्ट करा. (केवळ एक प्रश्न) [5]

Explain metre with its definition and example. (Any one)

- i) वसन्ततिलका (Vasantatilakā)
- ii) अनुष्टुभ् (Anuṣṭubh)

Q2) अ) संस्कृतभाषायां उत्तराणि लिखत। (पञ्चप्रश्नानि) [10]

- i) रसमाश्रित्य ब्रह्मणः च कवेः च सृष्ट्यौ कः भेदः वर्तते?
- ii) मध्यमकाव्यस्य लक्षणं कथय।
- iii) मम्मटेन ग्रन्थस्य मङ्गलं कां देवतां प्रति कृतम्
- iv) काव्यप्रकाशः इति ग्रन्थस्य कः लेखकः?
- v) अवरकाव्यस्य अपरं नामधेयं मम्मटाचार्येण किं कथितम्?
- vi) शब्दस्य ध्वनिः इति व्यवहारः आदौ कैः कृतः?

P.T.O.

- ब) खालील जोड्या जुळवा. (कोणत्याही पाच) [5]
 Match the following. (Any five)
अ (A)	ब (B)
i) यशप्रयोजनम्	धावकः
ii) अपकारः	कालिदासः
iii) उपेक्षणम्	विग्रहः
iv) धनप्रयोजनम्	मयुरः
v) परार्पणम्	आसनम्
vi) शिवेतरक्षतिप्रयोजनम्	संश्रयः

- Q3) अ) i) काव्याचे तीन प्रकार त्यांच्या उदाहरणांसहित स्पष्ट करा. [12]
 Explain three types of Kāvya with their illustrations.
 मम्मटाने केलेली काव्याची व्याख्या सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा/OR

- ii) मम्मटाच्या काव्यप्रकाश या ग्रंथातील मंगलश्लोकाचे सविस्तर स्पष्टीकरण द्या.
 Explain in detail the Mangala verse of Mammāṭa's text named *Kāvya-prakāśa*.

- ब) टीप लिहा. (कोणतीही एक) [8]
 Write short note. (Any one)
- काव्यप्रभेदाचे तत्त्व (The Parameter of Division of Poetry)
 - उत्तम काव्य (The Best Type of Poetry)

- Q4) अ) षाड्गुण्य स्पष्ट करून त्यांचे उपयोजन कधी करावे ते स्पष्ट करा. [12]
 Explain in detail the six types of international relations and when to employ them?

किंवा/OR

चार विद्या स्पष्ट करून त्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 Explain the four *Vidyās* and importance of each of them.

- ब) टीप लिहा. (कोणतीही एक) [8]
 Write short note. (Any one)
- विद्याविनीत राजा (An Educated King)
 - अमात्यसंपत् (The Best Qualities of Minister)

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE12104

[6537]-309R

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE - 1A : Micro Economics - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23151)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each. (any eight)

[16]

- a) State two limitations of Micro Economics.
- b) State the law of demand.
- c) What is independent variable?
- d) State two features of indifference curve.
- e) What is cardinal utility approach?
- f) What is elasticity of supply?
- g) What are the tools of economic analysis?
- h) What is average production?
- i) What is income elasticity of demand?
- j) What is price line?

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any four)

[16]

- a) Write the importance of Micro Economics.
- b) What are the determinants of demand?
- c) What are the assumptions of supply law?
- d) Explain the concept of production function.
- e) Write a note on indifference curve.
- f) Write the concept of graphs.

Q3) Answer the following questions in 150 words each. (any three)

[18]

- a) Explain the scope of Micro Economics.
- b) Explain the law of supply.
- c) Explain the types of price elasticity of demand.
- d) Explain the characteristics of indifference curve.

Q4) Answer the following questions in 300 words each. (any two)

[20]

- a) State the law of diminishing marginal utility.
- b) State and explain the law of demand and its exceptions.
- c) Explain the basic economic problems.

Total No. of Questions : 4]

PE12104

[6537]-309R

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE - 1A : Micro Economics - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राच्या दोन मर्यादा सांगा.
- ब) मागणीचा नियम लिहा.
- क) स्वतंत्र चल म्हणजे काय?
- ड) समवृत्ती वक्राची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) अंकवाचक उपयोगिता दृष्टिकोन म्हणजे काय?
- फ) पुरवठ्याची लवचिकता म्हणजे काय?
- य) आर्थिक विश्लेषणाची साधने कोणती आहे?
- र) सरासरी उत्पादन म्हणजे काय?
- ल) मागणीची उत्पन्न लवचिकता म्हणजे काय?
- व) किंमत रेषा म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राचे महत्त्व लिहा.
- ब) मागणी निर्धारक घटक कोणते आहेत?
- क) पुरवठा नियमाची गृहीते लिहा.
- ड) उत्पादन फलन संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) समवृत्ती वक्रावर टिप लिहा.
- फ) आलेख ही संकल्पना लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) पुरवठ्याचा नियम स्पष्ट करा.
- क) मागणीच्या किंमत लवचिकतेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) घटत्या सिमांत उपयोगितेचा नियम स्पष्ट करा.
- ब) मागणीचा नियम स्पष्ट करून मागणी नियमाचे अपवाद स्पष्ट करा.
- क) मुलभूत आर्थिक समस्या स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2799

[6537]-310

S.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

**DSE - 1A(3) : Western Political Thought
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23161)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- a) Write down any two principles of Plato's ideal state.
- b) What are the major stages in Plato's thoughts on education?
- c) Which is the most famous book of Aristotle?
- d) According to Aristotle, what are the two types of wealth?
- e) Which is the well-known book of Machiavelli?
- f) What are the two types of ethics described by Machiavelli?
- g) Who is the author of 'Two Treaties on civil Government'?
- h) Which thinker is referred as a proponent of utilitarianism?
- i) Name two most important books by Plato.
- j) What is the Aristotles view on democracy?

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions (50 words)

[16]

- a) Write information on Plato's theory of justice.
- b) Write down the specific reasons for the revolution outlined by Aristotle.
- c) Write down Machiavelli's thoughts on morality.
- d) Write down Machiavelli's thoughts on diplomacy.
- e) According to John Locke, between whom did the social contract took place?
- f) Locke's state of nature.

Q3) Attempt any three questions (100 words)

[18]

- a) Write criticism of Plato's communism.
- b) Write the pure forms of the state mentioned by Aristotle.
- c) Write Machiavelli's thoughts on religion and morality.
- d) Write John Locke's thoughts on civil society.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) Explain Plato's concept of Ideal state.
- b) Explain Aristotle's views on Slavery.
- c) Explain John Locke's theory of social contract.

Total No. of Questions : 4]

PE2799

[6537]-310

S.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1A(3) : Western Political Thought
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणतेही आठ प्रश्न सोडवा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) प्लेटोच्या आदर्श राज्याची कोणतीही दोन मुलतत्वे लिहा.
- ब) प्लेटोच्या शिक्षणविचारातील प्रमुख अवस्था कोणत्या?
- क) अॅरिस्टॉटलचा सर्वात प्रसिद्ध ग्रंथ कोणता?
- ड) अॅरिस्टॉटलच्या मते संपत्तीचे दोन प्रकार कोणते?
- इ) मॅकियाव्हेलीचा सुप्रसिद्ध ग्रंथ कोणता?
- फ) मॅकियाव्हेलीने सांगितलेले नितीमतेचे प्रकार कोणते?
- य) 'दु ट्रीटिज ऑन सिव्हिल गव्हर्नमेंट' या ग्रंथाचा लेखक कोण?
- र) उपयोगितावादाचा पुरस्कर्ता म्हणून कोणत्या विचारवंताचा उल्लेख केला जातो?
- ल) प्लेटोच्या महत्त्वाच्या दोन ग्रंथांची नावे लिहा.
- व) लोकशाही विषयी अॅरिस्टॉटलचे मत काय आहे?

प्र.2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) प्लेटोच्या न्यायसिद्धांताची माहिती लिहा.
- ब) अॅरिस्टॉटलने सांगितलेली क्रांतीची विशिष्ट कारणे लिहा.
- क) मॅकियाव्हेलीचे नैतिकतेविषयीचे विचार लिहा.
- ड) मॅकियाव्हेलीचे राजनयविषयक विचार लिहा.
- इ) जॉन लॉकच्या मते सामाजिक करार हा कोणाच्या दरम्यान झाला ?
- फ) लॉकप्रणीत निसर्गावस्था

प्र.3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) प्लेटोच्या साम्यवादावर होणाऱ्या टीका सांगा.
- ब) अॅरिस्टॉटलने सांगितलेले राज्याचे शुद्ध प्रकार लिहा.
- क) मॅकियाव्हेलीचे धर्म व नैतिकतेविषयक विचार सांगा.
- ड) जॉन लॉकचे नागरी समाजविषयक विचार विशद करा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) प्लेटोची आदर्श राज्य संकल्पना विशद करा.
- ब) अॅरिस्टॉटलचे गुलामगिरीविषयक विचार स्पष्ट करा.
- क) जॉन लॉकचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2800

[Total No. of Pages : 2

[6537]-311

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE - 1A : Medieval India - Sultanate Period
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23171)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) Discuss the unwritten sources useful for the study of the sultanate period.
- OR
- b) Examine the achievements of Sultan Balban.

Q2) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) Review the 'Market Policy' of Sultan Allauddin Khilji.
- OR
- b) Write about the experiment of changing the capital done by Sultan Muhammad bin Tughlaq.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any two) **[20]**

- a) Explain the agricultural reforms of Sultan Firoz Tughlaq.
- b) Explain the achievements of Sultan Razia.
- c) State the characteristics of the Bahamani Empire.
- d) Describe the causes of the decline of Sultanate.

Q4) Short notes (Any four) **[20]**

- a) First Battle of Tarain
- b) Tahqit - e - Hind
- c) The corps of Forty or Turkan - e - Chanalangani
- d) The Lodi Dynasty
- e) Krishnadevaraya
- f) Harihar and Bukka

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2800

[6537]-311

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE - 1A : Medieval India - Sultanate Period
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23171)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) सुलतानशाही काळखंडाच्या अभ्यासास उपयुक्त अलिखित साधनांची चर्चा करा.
किंवा
ब) सुलतान बल्बनच्या कामगिरीचे परिक्षण करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) सुलतान अल्लाउद्दीन खिलजीच्या बाजार विषयक धोरणाचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) सुलतान महमद बिन तुघलकाच्या राजधानी बदलण्याच्या प्रयोगाची माहिती द्या.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) सुलतान फिरोज तुघलकांच्या कृषीविषयक सुधारणा स्पष्ट करा.
ब) सुलतान रजियाची कामगिरी स्पष्ट करा.
क) बहामनी साम्राज्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
ड) सुलतानशाहीच्या ज्हासाची कारणे सांगा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) तराईनची पहिली लढाई
ब) तहकीत-ए-हिंद
क) चाळीसगणी संघटना
ड) लोदी घराणे
इ) कृष्णदेवराय
फ) हरिहर व बुक्क

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2801

[6537]-312

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**GG - 220(A) : DSE-1A : Geography of Maharashtra - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23201)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of stencil is allowed.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write answer of the questions in about 20 words each. (Any eight) **[16]**

- a) How many districts are included in 'Nashik Region' of Maharashtra?
- b) Which is the highest peak in Maharashtra?
- c) Maharashtra plateau is mainly made by which rock?
- d) Write the name of any two tributaries of Godavari river?
- e) 'Black Cotton Soil' is also known by which name?
- f) Which region of Maharashtra received 'Orographic Rainfall'?
- g) 'NAAM' foundation is related to which field?
- h) What is forest?
- i) Write the names of any two minerals found in Maharashtra?
- j) Which is the most important hydropower centre in Maharashtra?

P.T.O.

Q2) Write short notes in about 50 words. (Any three)

[18]

- a) Laterite soil.
- b) Harishchandra Balaghat range.
- c) Draught prone region of Maharashtra.
- d) Krushna River.

Q3) Write the answer of questions in 100 words each. (any two)

[16]

- a) Explain the effects of floods.
- b) Explain the importance of forests of Maharashtra?
- c) Describe the geological structure of Maharashtra?

Q4) Write the answer of the question in 300 words each. (any one)

[20]

- a) Explain the geographical regions of Maharashtra?
- b) What is water conservation? Explain various methods and technics of water conservation in Maharashtra?

Total No. of Questions : 4]

PE2801

[6537]-312

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**GG - 220(A) : DSE-1A : Geography of Maharashtra - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23201)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टॅन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) महाराष्ट्रातील नाशिक विभागात किती जिल्ह्यांचा समावेश होतो?
- ब) महाराष्ट्रातील सर्वात उंच शिखर कोणते?
- क) महाराष्ट्र पठार मुख्यतः कोणत्या खडकापासून बनलेले आहे?
- ड) गोदावरी नदीच्या कोणत्याही दोन उपनद्यांची नावे लिहा?
- इ) 'काळी कापसाची मृदा' कोणत्या नावाने ओळखली जाते?
- फ) महाराष्ट्रातील कोणत्या प्रदेशात 'प्रतिरोध पर्जन्य' पडतो?
- य) 'नाम फाउंडेशन' कोणत्या क्षेत्राशी संबंधित आहे?
- र) वन (जंगल) म्हणजे काय?
- ल) महाराष्ट्रात आढळणाऱ्या कोणत्याही दोन खनिजांची नावे लिहा?
- व) महाराष्ट्रातील सर्वात महत्वाचे जलविद्युत केंद्र कोणते?

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[18]

- अ) लॅटेराईट किंवा जांभा मृदा
- ब) हरिश्चंद्र बालाघाट डोंगररांग
- क) महाराष्ट्रातील अवर्षण प्रवण (दुष्काळग्रस्त) क्षेत्र प्रदेश
- ड) कृष्णा नदी

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) पुराचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्रातील वनांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) महाराष्ट्राची भूगर्भरचनेचे वर्णन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) महाराष्ट्रातील भौगोलिक विभाग स्पष्ट करा.
- ब) जलसंवर्धन म्हणजे काय? महाराष्ट्रातील जलसंवर्धनाची पद्धत व तंत्रे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2802

[Total No. of Pages : 3

[6537]-313

S.Y.B.A.

संगीत

DSE-1A S1 : रागसंगीत गायन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (22318) (23211)

(या संचातील रागसंगीत गायन, तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1) अ) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदिश/बडा ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [10]
ब) कल्याण, हमीर अथवा छायाणट यापैकी कोणत्याही एका रागाची मध्य लय बंदिश/छोटा ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

- प्र.2) अ) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची आरोह-अवरोह, पकड यासह संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]
ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा. [5]
i) विलंबित एकताल
ii) झपताल
iii) दादरा

- प्र.3) अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर थोडक्यात लिहा. [8]
i) चल स्वर
ii) अचल स्वर
iii) संधिप्रकाश राग
iv) मिश्र राग
ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर टिपा लिहा. [12]
i) रागांग राग
ii) ग्रह-अंश-न्यास स्वर
iii) पूर्व राग-उत्तर राग
iv) सप्तक आणि सप्तकाचे प्रकार

P.T.O.

प्र.4) अ) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान लिहा.

[10]

i) पं. रविशंकर

ii) पं. गजाननबुवा जोशी

iii) उस्ताद अमीर खाँ

ब) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा.

[10]

i) संगीत – गुरूमुखी विद्या

ii) कंठ साधना

iii) राग वर्गिकरण पद्धती

Total No. of Questions : 4]

PE2802

[6537]-313

S.Y.B.A.

संगीत

DSE-1A S1 : तबला

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (22318) (23211)

(या संचातील रागसंगीत गायन, तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1) अ)** तबला वादनातील बंद व खुला बाज याविषयी माहिती लिहा. [10]
ब) ख्याल या गायन प्रकाराची विस्तृत माहिती लिहा. [5]
- प्र.2) अ)** तबला या वाद्याच्या निर्मिती संदर्भातील विचार प्रवाह लिहा. [10]
ब) धृपद व धमार या गायन प्रकारांची माहिती लिहा. [5]
- प्र.3) अ)** व्याख्या लिहा. (कोणत्याही चार) [8]
i) नाद
ii) सम
iii) आवर्तन
iv) मात्रा
v) कायदा
vi) किसम
vii) दुगून
viii) मुखडा
ब) उस्ताद झाकीर हुसेन यांचे जीवन चरित्र लिहा. [12]
- प्र.4) अ)** ताल तीनताल व झपताल मध्ये लिपिबद्ध करा. [10]
ब) लय व लयीचे प्रकार यांची माहिती लिहा. [10]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2803

[Total No. of Pages : 2

[6537]-314

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSE - 1A : Psychology of Abnormal Behaviour - I
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23221)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words (any four). **[20]**

- a) Differentiate normal behaviour & Abnormal behaviour.
- b) Explain the biological criteria of Abnormal behaviour.
- c) Write the diagnostic criteria of panic disorder.
- d) What is illness anxiety disorder?
- e) Write the symptoms of conversion disorder.
- f) Write the causes of depressive disorder.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any two). **[20]**

- a) Discuss the historical background of abnormal behaviour.
- b) Write the causes & diagnostic criteria of Generalized anxiety disorder.
- c) Explain the nature of somatic symptom disorder.
- d) What is Bipolar - I disorder? Write the diagnostic criteria Bipolar - I disorder.

Q3) Answer the following questions in 400 words (any one). **[20]**

- a) What is stress? Explain the causes, symptoms & diagnostic criteria of acute stress disorder.
- b) What is Bipolar - II disorder? Explain the nature & diagnostic criteria of Bipolar - II disorder.

Q4) Write short notes (any two). **[10]**

- a) Abnormality
- b) DSM - 5
- c) Dissociative identity disorder
- d) Phobia disorder

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2803

[6537]-314

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1A : Psychology of Abnormal Behaviour - I
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) सामान्य वर्तन आणि अपसामान्य वर्तन यातील फरक विशद करा.
- ब) अपसामान्य वर्तनाचे जैविक निकष स्पष्ट करा.
- क) आंतकित विकृतीचे निदानात्मक निकष लिहा.
- ड) आजारविषयक चिंता विकृती म्हणजे काय?
- इ) रूपांतरीत विकृतीचे लक्षणे लिहा.
- फ) अवसाद विकृतीचे कारणे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) विकृत वर्तनाच्या इतिहासिक पार्श्वभूमी विषयक चर्चा करा.
- ब) सामान्य चिंता विकृतीचे कारणे आणि निदानात्मक निकष लिहा.
- क) दैहिक लक्षण विकृतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) द्वी-ध्रुवीय-I विकृती म्हणजे काय? द्वी-ध्रुवीय-I विकृतीचे निदानात्मक निकष लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) ताण म्हणजे काय? तीव्र तणाव विकृतीचे कारणे, लक्षणे आणि निदानात्मक निकष स्पष्ट करा.
- ब) द्वी-ध्रुवीय-II विकृती म्हणजे काय? द्वी-ध्रुवीय-II विकृतीचे स्वरूप आणि निदानात्मक निकष स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) अपसामान्यता
- ब) डी.एस.एम. - 5
- क) वियोजीत स्व - ओळख विकृती
- ड) दुर्भिती विकृती

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2804

[Total No. of Pages : 2

[6537]-315

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE -1A SPL.-1 : India's Internal Security - I

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (any three). **[3×5=15]**

- a) Explain the importance of National Security of India.
- b) State the Nature of India's Internal Security?
- c) What are the Socio-Cultural Problems of India's Internal Security.
- d) Explain the Meaning and Concept of Literacy?
- e) What is Regionalism?

Q2) Answer the following questions in 300 words. (any one). **[1×15=15]**

- a) Explain in details the India's Internal Security Challenges.
- b) What are the Causes of Corruption?

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (any two). **[2×10=20]**

- a) Trace the Historical Development of India's National Security.
- b) Explain the economic dimension of the Problems of India's Internal Security?
- c) Explain in detail the Measures taken to prevent Corruption.
- d) What are the Elements/Factors of Regionalism?

Q4) Write short notes (any four). **[4×5=20]**

- a) Concept of National Security of India.
- b) National Counter Terrorism Center.
- c) Poverty
- d) Types of Regionalism
- e) Secularism
- f) Social Problems

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2804

[6537]-315

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE -1A SPL.-1 : India's Internal Security - I

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23271)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]

- अ) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेचे स्वरूप सांगा.
- क) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेपुढील सामाजिक-सांस्कृतिक समस्या कोणत्या?
- ड) साक्षरतेचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) 'प्रादेशिकतावाद' म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [1×15=15]

- अ) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेची आव्हाने सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) भ्रष्टाचाराची कारणे कोणती?

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]

- अ) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेचा ऐतिहासिक विकासाचा आढावा घ्या.
- ब) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या आर्थिक समस्यांचे पैलू स्पष्ट करा.
- क) भ्रष्टाचार रोखण्यासाठी प्रतिबंधात्मक उपाय योजना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) प्रादेशिकतेचे किंवा प्रादेशिकतावादाचे घटक कोणते?

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [4×5=20]

- अ) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेची संकल्पना
- ब) राष्ट्रीय दहशतवाद विरोधी केंद्र
- क) दारिद्र्य / गरिबी
- ड) प्रादेशिकतावादाचे प्रकार
- इ) धर्मनिरपेक्षता
- फ) सामाजिक समस्या

Total No. of Questions :5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2805

[6537]-316

S.Y.B.A.

ENGLISH

DSE-1A: Appreciating Drama

Text : A Mid Summer Night's Dream

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23331) (Special Paper-I)

Time :2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three questions of the following. (3 out of 5) **[15]**

- a) Explain the dramatic significance of the opening scene of the play 'A Mid Summer Night's Dream'.
- b) Which part of the play do you like the most and why?
- c) What is the effect of the juice of the magic flower upon the young lovers?
- d) Comment on the songs in the play 'A Mid Summer Night's Dream'.
- e) What different kind of love do you come across in the play 'A Mid Summer Night's Dream'?

Q2) Answer any three questions of the following. (3 out of 5) **[15]**

- a) Why Helena jealous of Hermia? Explain.
- b) Who is Egeus? why does he take his daughter Hermia to Thescus's court?
- c) What is the reason of quarrel between Oberon and Titania?
- d) How do Titania and Oberon get united in the end of the play?
- e) Puck is the most comic character in the play. Do you agree? why?

P.T.O.

Q3) Answer any one question of the following. (1 out of 2) **[10]**

- a) Discuss the play 'A Mid Summer Night's Dream' as a comedy.
- b) Draw a character sketch of Helena.

Q4) Answer any one question of the following. (1 out of 2) **[10]**

- a) Write a detailed note on the plot construction of the play 'A Mid Summer Night's Dream'
- b) Draw a character sketch of Lysander.

Q5) Answer any four questions of the following. (4 out of 6) **[20]**

- a) Climax in a play.
- b) Discuss Drama as the performing art form.
- c) Explain the terms 'round character' and 'flat character' in drama with suitable examples.
- d) Comment on 'Theme' as an important element of Drama.
- e) Explain in brief the term 'setting.'
- f) What is tragi comedy.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2806

[Total No. of Pages : 3

[6537]-317

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-1A-MS-1:PROBLEM COURSE BASED ON MG-3 AND AMG-3
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23341)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following.

[10]

- a) Draw a graph on four vertices and degree of each vertex is 3.
- b) Draw a bipartite graph $K_{3,3}$.
- c) Draw a wheel graph $W_{1,4}$.
- d) Find incidence matrix of the complete graph K_3 .
- e) Find domain of the function $f(x, y) = \frac{1}{x^2 - y^2}$.
- f) Find f_x and f_y for the function $f(x, y) = 5x^2 + 3y^2$.
- g) Evaluate: $\lim_{(x,y) \rightarrow (1,1)} \log(3x - 2y)$.

Q2) Attempt any FOUR of the following.

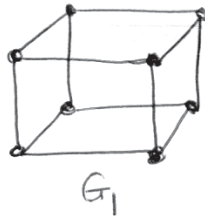
[20]

- a) Show that the degree sequence 3,3,3,3,2 is graphical.
- b) Draw a graph represented by the adjacency matrix given below:

$$A(G) = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}$$

P.T.O.

- c) Determine whether the following two graphs are isomorphic or not?

- d) Draw any five subgraphs of the complete graph K_5 .
- e) If T is a tree with 17 vertices then find the number of pendant and non pendant vertices in T .
- f) Prove that a connected graph with n vertices has at least $n - 1$ edges.

Q3) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Show that the function $f(x, y) = \begin{cases} \frac{x^3 y^3}{x^2 + y^2}, & (x, y) \neq (0, 0); \\ 0, & (x, y) = (0, 0). \end{cases}$ is continuous at $(0, 0)$.

- b) Using $\epsilon - \delta$ definition show that $\lim_{(x, y) \rightarrow (0, 0)} \frac{3x^2 y}{x^2 + y^2} = 0$.

- c) Let $f(x, y) = \begin{cases} \frac{xy}{x^2 + y^2}, & (x, y) \neq (0, 0); \\ 0, & (x, y) = (0, 0). \end{cases}$ Find $f_x(0, 0)$ and $f_y(0, 0)$.

- d) If $u = f(r)$ and $r = \sqrt{x^2 + y^2}$, show that $u_{xx} + u_{yy} = f''(r) + \frac{1}{r} f'(r)$.

- e) Find and classify the stationary points of the function

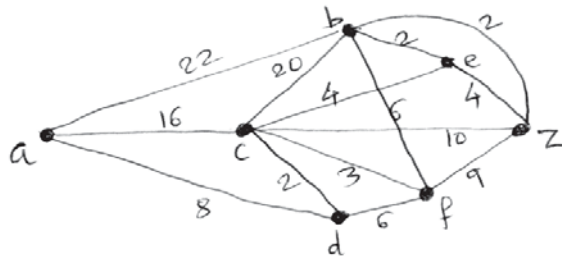
$$f(x, y) = x^4 + 2x^2y - x^2 + 3y^2.$$

- f) Evaluate: $\int_0^1 \int_{x^2}^x xy^2 dy dx$.

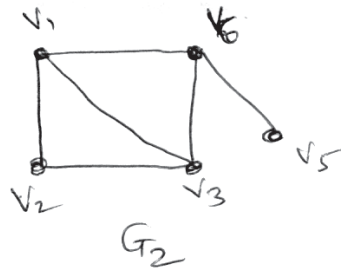
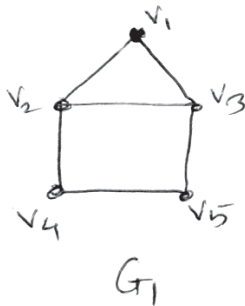
Q4) Attempt any TWO of the following.

[20]

- a) Use the substitution $u = x - y, v = x + y$, to evaluate $\iint_D e^{\frac{x-y}{x+y}} dx dy$, where D is the region bounded by the straight lines $x = 0, y = 0, x + y = 1$.
- b) Obtain the shortest distance of the origin from the plane $3x - 2y + z = 4$.
- c) Using Dijkstra's algorithm find shortest path from a to z for the following graph.

- d) Find $G_1 \cup G_2, G_1 \cap G_2$ and $G_1 \oplus G_2$ for the following graphs.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2807

[6537]-318

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE-1A : Foundations of Sociological Thoughts
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23371)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any 3). [15]

- a) Comte's Positivism.
- b) Alienation
- c) Enlightenment
- d) French Revolution
- e) Capitalism

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any 3). [15]

- a) Explain the concept of social facts.
- b) What is surplus value?
- c) Define Anomic suicide
- d) Describe theological stage explained by comte.
- e) Explain the concept of socialism.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (any 2). [20]

- a) Explain the impact of industrial revolution on social and economic life.
- b) Explain Weber's concept of ideal type.
- c) Write Durkheim's definition of suicide and explain Egoistic suicide.
- d) Describe comte's law of three stages.

Q4) Answer the following questions in 300 words (any one). [20]

- a) Explain Weber's theory of social action.
- b) Explain the theory of Historical materialism.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2807

[6537]-318

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE-1A : Foundations of Sociological Thoughts
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) कॉम्ट चा प्रत्यक्षवाद
- ब) परात्मता (दुरावा)
- क) प्रबोधन
- ड) फ्रेंच राज्यक्रांती
- इ) भांडवलशाही

प्र.2) खालील प्रश्नांची सुमारे 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) सामाजिक तथ्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) अधिमूल्य निर्मिती म्हणजे काय?
- क) प्रमाणकशून्य आत्महत्येची व्याख्या लिहा.
- ड) कॉम्ट नी स्पष्ट केलेल्या धार्मिक अवस्थेचे वर्णन करा.
- इ) समाजवाद ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) औद्योगिक क्रांतीचे सामाजिक व आर्थिक जीवनावर झालेले प्रभाव स्पष्ट करा.
- ब) वेबरची आदर्श प्रारूप ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) डरखाईम ची आत्महत्येची व्याख्या लिहून आत्मकेंद्रित आत्महत्या म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.
- ड) कॉम्ट चा तीन अवस्थांचा नियम विशद करा.

प्र.4) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) वेबरचा सामाजिक कृतींचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- ब) ऐतिहासिक भौतिकवादाचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2808

[Total No. of Pages : 2

[6537]-320

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (Special - 1)

**DSE-1A : Indian Philosophy : Heterodox Systems
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23421)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words. **[15]**

- a) Explain Nastika/Heterodox as an Indian school of philosophy.
- b) According to Buddhism, what is the cause of suffering?
- c) Briefly explain Syadavad.
- d) Briefly explain Lokayat as Anveekshiki according to Kautilya.
- e) What are the Panchasheela?

Q2) Write short notes on any three of the following in 100 words. **[15]**

- a) Right Thought (Samyak Sankalp).
- b) Non - violence (Ahimsa) of Jain Philosophy.
- c) Astika/Orthodox as an Indian school of philosophy.
- d) Four Mahabhutas from Carvaka's Philosophy.
- e) Pratityasamutpada : Buddhism.

Q3) Answer any Two the following questions in 200 words. **[20]**

- a) What are the four Noble Truths of Buddhism? Explain in detail.
- b) According to Jaina philosophy, what is the classification of Jiva?
- c) Explain Carvaka's 'Dehatmavada'.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

- a) Elaborately explain Anuvratas and Mahavratas of Jaina Philosophy.
- b) What are the general features of Indian Philosophy? Explain in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2808

[6537]-320

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (Special - 1)

DSE-1A : Indian Philosophy : Heterodox Systems
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात द्या. [15]

- अ) नास्तिक दर्शन हे भारतीय तत्त्वज्ञानाचे एक दर्शन, स्पष्ट करा.
- ब) बौद्धांच्या मते, दुःखाचे कारण कोणते आहे?
- क) 'स्यादवाद' थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) कौटिल्याच्या मतानुसार 'लोकायत ही एक आन्वीक्षिकी' कला आहे, स्पष्ट करा.
- इ) पंचशील स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनांवर 100 शब्दांत टीप लिहा. [15]

- अ) 'सम्यक वाचा'
- ब) जैन तत्त्वज्ञानातील अहिंसा संकल्पना
- क) आस्तिक दर्शन हे भारतीय तत्त्वज्ञानातील एक दर्शन
- ड) चार्वाक दर्शनातील चार महाभूते
- इ) प्रतीत्यसमुत्पाद : बौद्ध दर्शन

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत द्या. [20]

- अ) बौद्ध दर्शनातील चार आर्यसत्य कोणती आहेत? सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) जैन दर्शनानुसार जीव द्रव्याचे वर्गीकरण सांगा.
- क) चार्वाकाचा 'देहात्मवाद' स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात द्या. [20]

- अ) जैन तत्त्वज्ञानातील अनुव्रते आणि महाव्रते सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय तत्त्वज्ञानाची मूलभूत वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2809

[Total No. of Pages : 4

[6537]-321

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-1A : Personnel Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words).

[16]

- a) Write two merits of civil service.
- b) Write two methods of recruitment.
- c) What is promotion?
- d) What is political neutrality?
- e) Write two demerits of civil service.
- f) Write two benefits of retirement.
- g) Write two functions of personnel administration.
- h) Spoil system is related to which country?
- i) What is civil service?
- j) What is Training?

Q2) Attempt any four short notes (50 words each).

[16]

- a) Formal training.
- b) Significance of personnel administration.
- c) Principles of promotion.
- d) Merit system.
- e) Importance of recruitment.
- f) All India service.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words).

[18]

- a) Explain nature of personnel administration.
- b) Explain need of retirement.
- c) Explain features of administration.
- d) Discuss the types of recruitment.

Q4) Attempt any two questions (200 words).

[20]

- a) Explain functions of civil services.
- b) Discuss features of personnel administration.
- c) Explain meaning & objectives of training.

Total No. of Questions : 4]

PE2809

[6537]-321

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-1A : Personnel Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) सनदी सेवेचे दोन गुण लिहा.
- ब) भरतीच्या दोन पद्धती लिहा.
- क) बढती म्हणजे काय?
- ड) राजकीय तटस्थता म्हणजे काय?
- इ) सनदी सेवेचे दोन दोष लिहा.
- फ) सेवा निवृत्तीचे दोन फायदे लिहा.
- य) कर्मचारी प्रशासनाचे दोन कार्ये लिहा.
- र) लूट पद्धती कोणत्या देशाशी संबंधित आहे?
- ल) सनदी सेवा म्हणजे काय?
- व) प्रशिक्षण म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) औपचारिक प्रशिक्षण
- ब) कर्मचारी प्रशासनाचे महत्त्व
- क) बढती तत्वे
- ड) मेरीट व्यवस्था
- इ) भरतीचे महत्त्व
- फ) अखिल भारतीय सेवा

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) कर्मचारी प्रशासनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) सेवानिवृत्तीची गरज स्पष्ट करा.
- क) प्रशासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) भरतीच्या प्रकारांची चर्चा करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) सनदी सेवेची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) कर्मचारी प्रशासनाची वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा.
- क) प्रशिक्षणाची उद्दिष्ट्ये व अर्थ स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2810

[Total No. of Pages : 2

[6537]-322

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2A : साहित्यविचार – विशेषस्तर – अभ्यासपत्रिका
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23022)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा :

[10]

- अ) साहित्याचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
ब) 'अपूर्ववस्तुनिर्माणक्षम' प्रज्ञा म्हणून प्रतिभेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
क) 'अलंकार' म्हणजे काय? स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा :

[20]

- अ) साहित्याच्या विविध व्याख्या सांगून साहित्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) प्रयोजन म्हणजे काय? ते सांगून साहित्याची प्रयोजने लिहा.
क) साहित्यातून व्यक्त होणाऱ्या अनुभवांचे विशेष म्हणून विशिष्टता आणि विश्वात्मकता यांचे महत्त्व विशद करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा :

[20]

- अ) साहित्याची निर्मिती प्रक्रिया स्पष्ट करा.
ब) साहित्यिकाचा जीवनविषयक व साहित्यविषयक दृष्टिकोन विशद करा.
क) साहित्य निर्मिती प्रक्रियेत प्रतिभेचे स्वरूप व कार्य स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा :

[20]

- अ) साहित्य आणि समाज यांचा परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- ब) साहित्यातील सामाजिकतेला वैश्विक स्वरूप प्राप्त होते काय? ते लिहा.
- क) शैली म्हणजे काय? ते सांगून 'लेखक तशी शैली' या घटकाचे विवेचन करा.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PE-2811

Total No. of Pages : 2

[6537]-323

S.Y.B.A. (Semester - III)

URDU

DSE-2A Study of Modern prose Writing (Inshaiye)

(2019 Pattern) (CBCS)(23072)

Total Marks :70]

[Time :2½ Hours

ہدایات :

(1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[10]

سوال نمبر 1: انشائیہ نگاری کی تاریخ قلمبند کیجئے۔

یا

انشائیہ نگاری اور مضمون نگاری کے فرق کو واضح کیجئے۔

[15]

سوال نمبر 2: غبار خاطر کی ادبی اہمیت واضح کیجئے۔

یا

غبار خاطر کا تنقیدی جائزہ پیش کیجئے۔

[10]

سوال نمبر 3: مولانا ابوالکلام آزاد کی صحافتی اور علمی خدمات کا محاسبہ کیجئے۔

یا

مولانا ابوالکلام آزاد کی حیات کے اہم گوشے اجاگر کیجئے۔

[15] سوال نمبر 4 : مشتاق احمد یوسفی کی حالات زندگی پر روشنی ڈالئے۔

یا

مشتاق احمد یوسفی کے فن کی نمایاں خصوصیات بیان کیجئے۔

[10] سوال نمبر 5: (الف) مندرجہ ذیل میں مولانا آزاد کے کسی ایک انشائیے کا خلاصہ بیان کیجئے۔

(i) حکایت زاغ و بلبل (ii) چٹریا چٹرے کی کہانی

[10] سوال نمبر 5: (ب) مندرجہ ذیل میں مشتاق احمد یوسفی کے کسی ایک انشائیے کا خلاصہ بیان کیجئے۔

(i) پٹریئے گر بیمار (ii) کافی

✓ ✓ ✓ ✓

[6537]-324

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE - 2A - (S-2) : मध्ययुगीन काव्य तथा उपन्यास साहित्य
(2019 Pattern) (Semester - III) (23092)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[14]

- अ) कबीरदास जी का साहित्यिक परिचय दीजिए ।
- ब) कबीर की भक्ति भावना स्पष्ट कीजिए ।
- क) 'माया कौ अंग' में कबीर क्या कहना चाहते हैं?
- ड) कबीर की भाषा का सोदाहरण परिचय दीजिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[14]

- अ) मीराबाई की भक्ति भावना पर प्रकाश डालिए ।
- ब) मीराबाई ने गिरधर नागर का वर्णन कैसे किया है?
- क) मीराबाई के काव्य की विशेषताएँ लिखिए ।
- ड) मीराबाई के काव्य की प्रगतिशीलता विशद कीजिए ।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[14]

- अ) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की कथावस्तु संक्षेप में लिखिए ।
- ब) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की नायिका 'कविता' का चरित्र - चित्रण कीजिए ।
- क) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास में चित्रित पारिवारिक विघटन की चर्चा कीजिए ।
- ड) ममता कालिया के साहित्यिक योगदान पर प्रकाश डालिए ।

P.T.O.

प्रश्न 4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए ।

[7]

i) “जाका गुरू भी अंधला, चेला खरा निरंध ।

अंधा – अंधा ठेलिया, दूँयूँ कूप पडंत ॥”

ii) “कबीर माया मोहनी, जैसी मीठी खाँड ।

सतगुरू की कृपा भई, नहीं तो करती भाँड ॥”

आ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए ।

[7]

i) “हे री मा नन्द को गुमानी म्झारै मनडे बस्यो ।

गहे द्रुम डार कदम की ठाड़ो मृदु मुसकाय म्हारी ओर हँस्यो ।

पीताम्बर कट काछनी काछे, रतन जटित माथे मुगट कस्यो ।

मीरा के प्रभु गिरधर नागर, निरख बदन म्हारो मनडो फँस्यो ॥”

ii) “आली रे म्हारे णेणाँ बाण पडी ।

चित्त चढी म्हारे माधुरी मूरत, हिलडा अणी जड़ी ।

कब री ठाडी पंथ निहारौं अपने भवण खडी ॥

अटक्यौं प्राण साँवरो प्यारो, जीवन मूर जडी ।

मीरा गिरधर हाथ बिकाणी, लोग कह्यौं बिगडी ॥”

इ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए ।

[7]

i) “उस लडकी के व्यक्तित्व में एक संत की सी सहाजता और सादगी थी, जो कौमार्य की गरिमा के साथ कुछ इस तरह रच – बस गई थी कि उसके चेहरे पर एक खास तेजस्विता बनी रहती थी ।”

ii) “मैं आपसे परिचित तो नहीं, अपरिचित भी नहीं हूँ । मैं भी विश्वविद्यालय की तरफ जा रहा था । आपको मेरी शालीनता पर यकीन हो तो साथ चल सकती है ।”

प्रश्न 5) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों के सही विकल्प चुनकर लिखिए :

[7]

- i) कबीर के गुरु कौन हैं?
- अ) सहजानंद ब) कृपानंद
क) रामानंद ड) परमानंद
- ii) जाँति – पाँति का विरोध करने वाले मध्ययुगीन संत कवि कौन हैं?
- अ) सूरदास ब) कबीर
क) तुलसीदास ड) जायसी
- iii) मीराबाई के आराध्य कौन हैं?
- अ) श्रीकृष्ण ब) श्रीराम
क) श्रीहरि ड) हनुमान
- iv) मीराबाई के अनुसार किसका घमंड नहीं करना चाहिए ।
- अ) कुल ब) देह
क) यौवन ड) धन
- v) ‘एक पत्नी के नोट्स’ उपन्यास के लेखक कौन हैं?
- अ) सुधा अरोड़ा ब) मृदुला गर्ग
क) मन्नू भंडारी ड) ममता कालिया
- vi) ‘एक पत्नी की नोट्स’ उपन्यास में कविता किससे प्रताडित है?
- अ) संदिप ब) विपुल
क) अरूण ड) राघव
- vii) ‘एक पत्नी के नोट्स’ उपन्यास की मूल समस्या क्या है?
- अ) दलित जीवन की समस्या ब) दाम्पत्य जीवन की समस्या
क) आदिवासी समस्या ड) किन्नर समस्या

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE-2813

[6537]-325

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-2A : RUGVED AND BRAHMANGRANTHA
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23112)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions : 1) All questions are compulsory.

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेंत.

2) Figures to right indicate marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) A) Translate in to English or Marathi. (2 out of 3)

[10]

इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद करा. (3 पैकी 2)

i) सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अदृक्षतेन्द्रावरूणा दिवि घोष आस्हत् ।

अस्थुर्जनानामुप मामरातयोऽर्वागवसा दृवनश्रुता गतम् ॥

ii) तस्मा द्विराळजायत विराजो अधि पुरुषः ।

स जातो अत्यरिच्यत पश्चा ह्यमिमथो पुरः ॥

iii) अय निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्न्यृष्टः ।

रक्षन्ति त पणयो ये सुगोपा रेकु परमलक्ष्मा जगन्थ ॥

B) Reference to the contex. (1 out of 2)

[5]

संसदर्भ स्पष्टीकरण करा. (2 पैकी 1)

i) वृक्षे नावं प्रतिबन्धीष्व ।

ii) नाहमेतावद प्रिया देवानाम् ।

Q2) Write an answer in detail. (1 out of 2)

[15]

सविस्तर उत्तर लिहा. (2 पैकी 1)

A) Explain the Indranamuchikatha (Tai Brahma 1.7.1.4-9)

इन्द्रनमुचिकथा (तै. ब्राह्म. 1.7.1.4-9) स्पष्ट करा.

B) Explain the Devanamadhipatih (Tai Brahma 2.2.10.1-7)

देवानामधिपतिः (तै. ब्राह्म. 2.2.10.1-7) स्पष्ट करा.

P.T.O.

- Q3) A)** Write an answer in detail. (1 out of 2) [15]
 सविस्तर उत्तर लिहा. (2 पैकी 1)
 i) Write a summary of the Parjanyaasukta (5.83)
 पर्जन्यसूक्तम् (5.83) चा सारांश लिहा.
 ii) Explain the Purushasukta. (10.90)
 पुरुषसूक्तम् (10.90) स्पष्ट करा.
- B)** Write a short note. (1 out of 2) [5]
 टीप लिहा. (2 पैकी 1)
 i) Samvadasukta
 संवादसूक्त
 ii) Sarama
 सरमा
- Q4) A)** Write answers in Sanskrit. (5 out of 6) [10]
 संस्कृतात् उत्तरे लिहा. (6 पैकी 5)
 i) पुरुषसूक्तस्य (10.90) देवता का?
 ii) विराट्पुरुषस्य मुख किम् आसीत्?
 iii) इन्द्रः नमुचिशिरः केन उदवर्तयत्?
 iv) ऋग्वेदस्थितानि कानिचन त्रीणि संवादसूक्तनामानि लिखतु ।
 v) प्राणद् कः अजायत?
 vi) सरमा का आसीत्?
- B)** Match the Pairs. (5 out of 6) [10]
 जोड्या जुळवा. (6 पैकी 5)
i) ब्राह्मणः	अ) पुरुषस्य ऊरु
ii) राजन्यः	आ) यजुर्वेदः
iii) वैश्यः	इ) पुरुषस्य मुखम्
iv) शूद्रः	ई) पुरुषस्य पादः
v) इडाब्राह्मणम्	उ) पुरुषस्य बाहूः
vi) तैत्तिरीयब्राह्मणम्	ऊ) मनुमत्स्य कथा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2814

[Total No. of Pages : 4

[6537]-326

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-2A : Macro Economics - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat and clean diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer in 20 words each (Any eight) :

[16]

- a) What is Macro Economics?
- b) Write two limitations of Macro Economics.
- c) What is national income?
- d) Write the fullform of PCI.
- e) What is depreciation cost.
- f) What is consumption function?
- g) What is Induced Investment?
- h) Write any two asumptions of keynesian theory of employment.
- i) State the say's law of market.
- j) What is marginal propensity to consumption.

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any four) : [16]

- a) State the nature of Macro Economics.
- b) State the production methods of National Income measurement.
- c) State the principal of effective demand.
- d) Explain the concept of MPC.
- e) State the assumption of say's market law.
- f) Write the types of Investment.

Q3) Answer the following questions in 150 words (any three) : [18]

- a) State the limitations of Macro Economics.
- b) Explain the various concept of National income.
- c) State the factors influencing consumption function.
- d) Explain the determinants of effective demand.

Q4) Answer the following questions in 300 words (any two) : [20]

- a) Explain the difference between Micro Economics and Macro Economics.
- b) What is National Income? Explain the difficulties in the measurement of National Income.
- c) State the psychological law of consumption.

Total No. of Questions : 4]

PE-2814

[6537]-326

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-2A : Macro Economics - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) स्थूल अर्थशास्त्र म्हणजे काय?
- ब) स्थूल अर्थशास्त्राच्या दोन मर्यादा लिहा.
- क) राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय?
- ड) PCI चे पूर्ण रूप लिहा.
- इ) घसारा खर्च म्हणजे काय?
- फ) उपभोग फलन म्हणजे काय?
- य) प्रेरित गुंतवणूक म्हणजे काय?
- र) केन्सच्या रोजगार विषयक सिद्धांताची दोन गृहिते लिहा.
- ल) से चा बाजारविषयक नियम सांगा.
- व) सिमांत उपभोग प्रवृत्ती म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [16]

- अ) स्थूल अर्थशास्त्राचे स्वरूप सांगा.
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्न मापणाची उत्पादन पद्धत सांगा.
- क) परिणाम कारक मागणीचे तत्व लिहा.
- ड) सिमांत उपभोग प्रवृत्तीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) से च्या बाजारविषयक नियमाची गृहिते लिहा.
- फ) गुंतवणूकीचे प्रकार लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

- अ) स्थूल अर्थशास्त्राच्या मर्यादा सांगा.
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) उपभोग फलनावर परिणाम करणारे घटक सांगा.
- ड) परिणाम कारक मागणी ठरविणारे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्र व स्थूल अर्थशास्त्र यातील फरक स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय? राष्ट्रीय उत्पन्नाचे मापण करताना येणाऱ्या अडचणी स्पष्ट करा.
- क) उपभोगाचा मानसशास्त्रीय नियम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2815

[Total No. of Pages : 4

[6537]-327

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-2A : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any EIGHT of the following, each about in 20 words. [16]

- a) What is the meaning of national level newspaper?
- b) Which are the types of print media based on period?
- c) Which was the first Marathi newspaper in Maharashtra?
- d) Write the definition of Journalism.
- e) What is the meaning of Political Journalism?
- f) Write the meaning of reporting.
- g) What is the longform of PTI?
- h) Write two names of social reformer journalists.
- i) What is the name of news channel related parliament?
- j) Write two names of national level newspapers.

Q2) Attempt any FOUR short notes of the following, each about in 50 words. [16]

- a) Yellow Journalism
- b) Importance of Local Journalism
- c) Political Interview
- d) Sansad T.V.
- e) Social Media Journalism
- f) Advertisements and Journalism

P.T.O.

Q3) Attempt any THREE of the following, each about in 100 words. [18]

- a) Write the nature of Political Journalism.
- b) Write the types of Interview.
- c) Write the scope of Political Journalism.
- d) Describe the emergence and evolution of Electronic Media.

Q4) Attempt any Two of the following, each about in 200 words.

[20]

- a) Describe the features of Post Independence Journalism.
- b) Explain the features of Proper Reporting.
- c) Describe the essential things for Interview.

Total No. of Questions : 4]

PE-2815

[6537]-327

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-2A : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणतेही आठ प्रश्न सोडवा, प्रत्येकी 20 शब्दांत.

[16]

- अ) राष्ट्रीय पातळीवरील वृत्तपत्र म्हणजे काय?
- ब) कालावधीवर आधारित मुद्रित माध्यमांचे प्रकार कोणते?
- क) महाराष्ट्रातील पहिले मराठी वृत्तपत्र कोणते?
- ड) पत्रकारितेची व्याख्या लिहा.
- इ) राजकीय पत्रकारितेचा अर्थ काय आहे?
- फ) वार्ताकनाचा अर्थ लिहा.
- य) पीटीआयचे दीर्घरूप काय आहे?
- र) दोन समाजसुधारक पत्रकारांची नावे लिहा.
- ल) संसदेशी संबंधित वृत्तवाहिनीचे नाव काय आहे?
- व) राष्ट्रीय पातळीवरील दोन वृत्तपत्रांची नावे लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा प्रत्येकी 50 शब्दांत.

[16]

- अ) पीत पत्रकारिता
- ब) स्थानिक पत्रकारितेचे महत्व
- क) राजकीय मुलाखत
- ड) संसद टीव्ही
- इ) समाजमाध्यम पत्रकारिता
- फ) जाहिराती व पत्रकारिता

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा, प्रत्येकी 100 शब्दांत.

[18]

- अ) राजकीय पत्रकारितेचे स्वरूप लिहा.
- ब) मुलाखतीचे प्रकार लिहा.
- क) राजकीय पत्रकारितेची व्याप्ती लिहा.
- ड) इलेक्ट्रॉनिक मिडियाच्या उदय व विकासाचे विवेचन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा, प्रत्येकी 200 शब्दांत.

[20]

- अ) स्वातंत्र्योत्तर पत्रकारितेची वैशिष्ट्ये विशद करा.
- ब) योग्य वार्ताकनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) मुलाखतीसाठी आवश्यक बाबींचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2816

[Total No. of Pages : 4

[6537]-328

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2A : Glimpses of the Modern World (Part - I)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23172)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Refer the original English question paper for References.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Explain the causes of Industrial Revolution.
- b) Write the effects of the French Revolution.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Give the contribution of Intellectuals and patriots to the unification of Italy.
- b) Write the effects of the first world war.

Q3) Answer the following questions in 200 words : (any two) **[20]**

- a) Give the causes of the Religious Reform movement.
- b) State the causes of Meiji Revolution in Japan.
- c) State the provisions of the treaty of versailles.
- d) Write the reasons for the failure of the league of Nations.

P.T.O.

Q4) Write short notes in 100 words (Any four) :

[4 × 5 = 20]

- a) American Declaration of Independence
- b) Rousseau
- c) Martin Luther
- d) Fall of the Bastille
- e) Mandate system
- f) Paris peace conference

Total No. of Questions : 4]

PE-2816

[6537]-328

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2A : Glimpses of the Modern World (Part - I)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
- अ) औद्योगिक क्रांतीची कारणे स्पष्ट करा.
ब) फ्रेंच राज्यक्रांतीचे परिणाम लिहा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
- अ) इटलीच्या एकीकरणामध्ये विचारवंत आणि देशभक्तांचे योगदान द्या.
ब) पहिल्या जागतिक महायुद्धाचे परिणाम लिहा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) धार्मिक सुधारणा चळवळीची कारणे द्या.
ब) जपानमधील मेईजी राज्यक्रांतीची कारणे सांगा.
क) व्हर्सायच्या तहाच्या तरतूदी सांगा.
ड) राष्ट्रसंघाच्या अपयशाची कारणे लिहा.

प्रश्न 4) 100 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) अमेरिकन स्वातंत्र्याचा जाहीरनामा
- ब) रूसो
- क) मार्टिन ल्यूथर
- ड) बॅस्टिलचा पाडाव
- इ) विश्वस्त पद्धती
- फ) पॅरिस शांतता परिषद

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2817

[Total No. of Pages : 4

[6537]-329

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2A : History of East Asia

(2019 Pattern) (Semester - III) (23173)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words (Any one) : [15]

- a) Explain in detail the results of the Communist Revolution in China.
- b) Evaluate Japan's economic situation between the two World Wars.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) : [15]

- a) Discuss in detail the international relation between China and Taiwan.
- b) Explain in detail the reasons behind Japan's defeat in World War - II.

Q3) Answer the following question in 200 words (any two) : [20]

- a) Write the objectives of China's five year plan.
- b) Explain economic policy in China.
- c) Explain the American rule of law in Japan.
- d) Give an account of the economic progress made by Japan after World War - II.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four) :

[20]

- a) Yuan-shih-kai
- b) Chang-kai-shek
- c) Communist Revolution
- d) Japan - Indochina Relations
- e) World War - I and Japan
- f) Genro

Total No. of Questions : 4]

PE-2817

[6537]-329

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2A : History of East Asia

(2019 Pattern) (Semester - III) (23173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) चीनमधील साम्यवादी क्रांतीचे परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) दोन महायुद्धा दरम्यानच्या काळातील जपानच्या आर्थिक परिस्थितीचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या (कोणताही एक) : [15]

अ) चीन व तैवान यांच्यातील परराष्ट्र संबंधाची सविस्तर चर्चा करा.

ब) दुसऱ्या महायुद्धात जपानचा पराभव होण्याची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [20]

अ) चीनच्या पंचवार्षिक योजनेची उद्दिष्टे लिहा.

ब) चीनमधील आर्थिक धोरण स्पष्ट करा.

क) जपानमधील अमेरिकेच्या अधिकारशासनाची माहिती द्या.

ड) दुसऱ्या महायुद्धानंतर जपानने केलेल्या आर्थिक प्रगतीचा वृत्तांत द्या.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) युआन-शिह-काई
- ब) चॅंग-कै-शेक
- क) साम्यवादी क्रांती
- ड) जपान-इंडोचायना संबंध
- इ) पहिले महायुद्ध व जपान
- फ) जेन्नो

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2818

[Total No. of Pages : 4

[6537]-330

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1A-GG 220 (A) : Population Geography - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (23202)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams whenever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers to the following questions in 20 words each (Any Eight)
[16]

- a) Write the definition : Population Geography.
- b) When was the first population census started in India?
- c) Write the two factors which are responsible for the change in population.
- d) Write the two sources of population data.
- e) Which are the graphs used for representation of population data?
- f) Write the definition of fertility?
- g) Write the types of migration on the basis of distance.
- h) Write any two names of the primary occupations?
- i) Write the name of the two countries with the highest population in the age group 0 to 14?
- j) Write the definition of dependency ratio?

Q2) Write short note in about 50 words each (Any three) : **[18]**

- a) Population and Economic.
- b) Line graph and population data
- c) Crude mortality rate
- d) Age structure

P.T.O.

Q3) Write answers to the following questions in 150 words each. (any two)
[16]

- a) Explain the importance of population Geography.
- b) Write Economic factors affecting on population growth?
- c) Explain the concept of occupational structure in detail?

Q4) Write answer to the following question in 300 words each. (Any one)
[20]

- a) Explain in detail the nature and scope of population Geography.
- b) Write a detailed description of the types of migration.

Total No. of Questions : 4]

PE-2818

[6537]-330

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1A-GG 220 (A) : Population Geography - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (23202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]

- अ) व्याख्या लिहा : लोकसंख्या भूगोल.
ब) भारतात जनगणनेची सुरुवात प्रथम केव्हा झाली?
क) लोकसंख्या बदलासाठी कारणीभूत असलेल्या दोन घटकांची नावे लिहा.
ड) भारतातील लोकसंख्या आकडेवारीच्या दोन स्त्रोतांची नावे लिहा.
इ) लोकसंख्या विषयक आकडेवारी कोणकोणत्या आलेखाद्वारे दर्शवितात?
फ) जननाची व्याख्या लिहा.
य) अंतरानुसार होणाऱ्या स्थलांतराच्या प्रकारांची नावे लिहा.
र) कोणत्याही दोन प्राथमिक व्यवसायांची नावे लिहा.
व) 0 ते 14 वयोगटातील लोकसंख्या अधिक असलेल्या दोन देशांची नावे लिहा.
श) अवलंबन भाराची व्याख्या लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) लोकसंख्या आणि अर्थशास्त्र.
ब) रेषालेख आणि लोकसंख्या आकडेवारी.
क) ढोबळ मृत्यूदर
ड) वयोगट रचना

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]
- अ) लोकसंख्या भूगोलाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - ब) लोकसंख्या वाढीवर परिणाम करणाऱ्या आर्थिक घटकांची माहिती लिहा.
 - क) व्यवसायीक संरचना ही संकल्पना स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) लोकसंख्या भूगोलाचे स्वरूप आणि व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.
 - ब) स्थलांतराच्या प्रकारांची सविस्तर माहिती लिहा.

[6537]-331

T.Y. B.A.

MUSIC

SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

(या संचातील राग संगीत गायन व तबला या दोन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही
एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

DSE-2A(S-3) : राग संगीत गायन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (22319/23212)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) अ) जौनपुरी, चंद्रकाँस यापैकी कोणत्याही एका रागातील छोट्याख्यालाचे स्वरलेखन करा. [10]
ब) भीमपलासी रागाची शास्त्रोक्त माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 2) अ) राग बागेश्रीची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]
ब) अभ्यासक्रमातील त्रिताल, एकताल यापैकी कोणताही एक ताल माहितीसह लिपीबद्ध करा. [5]

प्रश्न 3) अ) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [8]
i) पार्श्वगायन
ii) सुगमसंगीत शैली
iii) नभोवाणी द्वारे होणारा संगीत प्रसार
ब) थोडक्यात माहिती लिहा. (कोणतेही दोन) [12]
i) संगीत आणि साहित्य
ii) धृपद, धमार गायकीचा इतिहास
iii) शब्द प्रधान संगीत

P.T.O.

प्रश्न 4) अ) चरित्र लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- i) पं. भीमसेन जोशी
- ii) श्रीमती बेगम अख्तर
- iii) उ. बिस्मिल्ला खाँ

ब) निबंध लिहा. (कोणताही एक)

[10]

- i) संगीत व आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
- ii) पार्श्वसंगीत
- iii) पार्श्वगायन

Total No. of Questions : 4]

PE-2819

[6537]-331

T.Y. B.A.

MUSIC

SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

(या संचातील राग संगीत गायन व तबला या दोन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही
एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

DSE-2A(S-3) : तबला

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (22319/23212)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) अ) पं. भातखंडे लिपीमध्ये ताल झपतालमध्ये एक कायदा लिपिबद्ध करा. [10]
ब) रूपकमध्ये एक तिहाई लिपिबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 2) अ) अजराडा घराण्याविषयी माहिती लिहा. [10]
ब) पं. पलुस्कर लिपीमध्ये ताल एकताल लिहा. [5]
- प्रश्न 3) अ) व्याख्या लिहा. (कोणतेही चार) [8]
रेला, रौ, कायदा, चक्रदार, परण, आमद
ब) ताल निर्मितीचे सिद्धांत याविषयी सविस्तर लिहा. [12]

प्रश्न 4) अ) जीवन चरित्र लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

i) पं. सामता प्रसाद

ii) उ. अल्लारखा खाँ

ब) कायदा या वादन प्रकाराविषयी सविस्तर लिहा.

[10]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2820

[Total No. of Pages : 4

[6537]-332

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE-2A : Developmental Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23222)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any 4) : [20]

- a) Write the importance of studying lifespan development.
- b) Explain in detail the fetal stage.
- c) Briefly explain the types of birth process.
- d) Write the sensory development in infancy.
- e) Write the natural observation method in data collection.
- f) Explain the importance of heredity in human development.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (Any two) : [20]

- a) Discuss the hazards of prenatal development.
- b) Explain the types of effective parenting.
- c) Explain motor development in infancy.
- d) Discuss the self development in early childhood.

P.T.O.

Q3) Answer the following in 400 words each (Any 1) :

[20]

- a) Define development. Describe the theories of development.
- b) Write the factors affecting physical changes in early childhood.

Q4) Write short notes (Any 2) :

[10]

- a) Language Development
- b) Chromosomes and genes
- c) Peer Relations
- d) Identical twins

Total No. of Questions : 4]

PE-2820

[6537]-332

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE-2A : Developmental Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23222)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) जीवनकक्षा विकासात्मक अभ्यासाचे महत्व लिहा.
- ब) गर्भावस्था सविस्तर वर्णन करा.
- क) जन्मप्रक्रियेचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) शैशवावस्थेतील वेदनिक विकास स्पष्ट करा.
- इ) प्रदत्त संकलनातील नैसर्गिक निरीक्षण पद्धती लिहा.
- फ) मानवी विकासात अनुवंशिकतेचे महत्व लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- अ) जन्मपूर्व विकास अवस्थेतील धोके विशद करा.
- ब) प्रभावी पालकत्व शैलीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) शैशवावस्थेतील कारक विकास स्पष्ट करा.
- ड) पूर्व बाल्यावस्थेतील 'स्व' विकासाची चर्चा करा.

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : [20]
- अ) विकासाची व्याख्या लिहा. विकासाच्या सिद्धांताचे वर्णन करा.
- ब) पूर्व बाल्यावस्थेतील शारीरिक बदलांवर परिणाम करणारे घटक लिहा.

- प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- अ) भाषा विकास
- ब) रंगसूत्रे आणि रंगमणी
- क) समवयस्क संबंध
- ड) एक बीज जुळी

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2821

[Total No. of Pages : 4

[6537]-333

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2A(S-2) : Geopolitics

(2019 Pattern) (Semester - III) (23272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three)[3 × 5 = 15]

- a) Explain the objectives of Geopolitics.
- b) Explain the Heartland Theory?
- c) State the meaning and concept of boundaries.
- d) What is the territorial sea?
- e) Explain geographical factors affecting the war.

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one)[1 × 15 = 15]

- a) Explain in detail the purpose of the maritime boundary?
- b) What is an exclusive economic zone? Why is it important?

Q3) Answer the following question in 200 words each (any two)[2 × 10 = 20]

- a) State the six principles of A.T. Mahan?
- b) Explain the Maritime Boundaries.
- c) Explain the Geopolitical thought of S.B.Johns.
- d) Explain the elements of Geopolitics.

P.T.O.

Q4) Write short notes write short notes (any four) :

[4 × 5 = 20]

- a) Sea
- b) Territory
- c) Importance of Defence
- d) Boundary
- e) Location
- f) Topography

Total No. of Questions : 4]

PE-2821

[6537]-333

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2A(S-2) : Geopolitics

(2019 Pattern) (Semester - III) (23272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
प्रश्न 1)	खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन)	[3 × 5 = 15]
अ)	भूराजनीतीची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.	
ब)	हार्टलँड सिद्धांत स्पष्ट करा.	
क)	सीमांचा अर्थ आणि संकल्पना सांगा.	
ड)	प्रादेशिक समुद्र म्हणजे काय?	
इ)	युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक स्पष्ट करा.	
प्रश्न 2)	खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)	[1 × 15 = 15]
अ)	सागरी हद्दीचा उद्देश सविस्तर स्पष्ट करा.	
ब)	आर्थिक निर्बंध क्षेत्र म्हणजे काय? ते का महत्त्वाचे आहे?	
प्रश्न 3)	खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)	[2 × 10 = 20]
अ)	ए.टी. महानची सहा तत्त्वे सांगा.	
ब)	सागरी सीमा स्पष्ट करा.	
क)	एस. बी. जॉन्सचे भूराजनीती विषयक विचार स्पष्ट करा.	
ड)	भूराजनीतीचे घटक स्पष्ट करा.	

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणतेही चार)

[4 × 5 = 20]

- अ) समुद्र
- ब) प्रदेश
- क) संरक्षणाचे महत्व
- ड) सीमा
- इ) स्थान
- फ) स्थलाकृती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE-2822

[Total No. of Pages : 3

[6537]-334

S.Y. B.A.

ENGLISH

DSE 2A: Appreciating Poetry

(2019 Pattern) (Semester-III) (23332)

Texts : *Mirage: An Anthology of English Poetry*

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following :

[10]

- a) What is simile?
- b) Explain the term “lyric poem”
- c) What is elegy?
- d) Define sonnet with an example
- e) Explain dramatic monologue.
- f) Define the term symbol with an example.
- g) What is ode?

P.T.O.

Q2) Identify the figures of speech in any five of the following : [10]

- a) _____ earth, proud of new clothing springeth.
- b) Busy old fool, unruly sun _____ Go tell court huntsmen that the king will ride.
- c) More happy love! more happy, happy love!
- d) Like a glow-worm golden In a dell of dew
- e) Thy deams ____ I could eclipse and cloud them with a wink.
- f) The mind - forged manacles I hear.
- g) O Philomela fair, O take some gladness.

Q3) Attempt any two of the following : [20]

- a) Discuss in detail the central themes of the poem “The Nightingale or Philomela”.
- b) Do you agree with Shakespeare’s views that one is obligated to have children just so that we can be remembered? Elaborate in the context of “Sonnet-3”.
- c) Consider “The Sun Rising” as a metaphysical poem.

Q4) Attempt any two of the following : [20]

- a) Comment on the impact of industrial revolution as depicted in the poem “London”.
- b) Describe the theme of permanence of art in the poem “Ode on a Grecian Urn”.
- c) Explain imagery in the poem “To A Skylark”.

Q5) Explain with reference to the context of the following. (any two) : [10]

- a) Thine earth now springs, mine fadeth; Thy thorn without, my thorn, my heart invadeth.
- b) Thine age asks ease and since thy duties be
To warm the world, that's done in warmingus,
Shine here to us and thou art everywhere,
This bed thy centre is, these walls, thy sphere.
- c) How the Chimney - sweeper's cry
Every black'ning Church appals
And the hapless soldier's sigh
Runs in blood down Palace walls.
- d) Waking or asleep,
Thou of death must deem
Things more true and deep
Than we mortals dream
or how could thy notes flow in
such a crystal stream?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2823

[Total No. of Pages : 2

[6537]-335

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-2A : MS-2 : Number Theory

(2019 Pattern) (Semester - III) (23342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following.

[10]

- a) Define the term : Euler's Function.
- b) Find values of $d(10)$ and $w(100)$.
- c) Find $[x]$ for $0 \leq x < 1$
- d) If $a|b$ and $b|a$, then prove that $a = \pm b$
- e) Define the term : Diophantine Equation.
- f) Find the legendre symbol, $\left(\frac{-1}{17} \right)$
- g) Find lcm of 60 and 61.

Q2) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Prove that, if x and y are odd then $x^2 + y^2$ is even but not divisible by 4.
- b) If $a \equiv b \pmod{m}$ and $b \equiv c \pmod{m}$ then prove that $a \equiv c \pmod{m}$.
- c) How many solutions are there to the congruence $x^2 \equiv 2 \pmod{59}$? Justify.
- d) What is the last digit in the decimal representation of 7^{410} ?
- e) For each positive integer n , prove that $\sum_{d|n} \phi(d) = n$
- f) If f denote a polynomial with integral coefficient and $a \equiv b \pmod{m}$ then prove that $f(a) \equiv f(b) \pmod{m}$.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Let P be an odd prime. If $a \equiv b \pmod{p}$ then prove that $\left(\frac{a}{p}\right) = \left(\frac{b}{p}\right)$
- b) For any integer x , prove that $(a, b) = (a, b + ax)$
- c) Let p be a prime number. Then prove that, $x^2 \equiv 1 \pmod{p}$ if and only if $x \equiv \pm 1 \pmod{p}$
- d) What is the highest power of 2 dividing $533!$?
- e) Prove that, $\mu(n) \mu(n+1) \mu(n+2) \mu(n+3) = 0$ if n is a positive integer.
- f) Prove that, an integer is divisible by 3 if and only if sum of its digits is divisible by 3.

Q4) Attempt any Two of the following :

[20]

- a) Find the least positive integer x such that $x \equiv 5 \pmod{7}$, $x \equiv 7 \pmod{11}$ and $x \equiv 3 \pmod{13}$.
- b) Find the greatest common divisor g of 2689 and 4001 and then find integers x and y to satisfy, $4001x + 2689y = g$.
- c) Find all integers x and y such that $147x + 258y = 369$
- d) State and prove Gaussian Reciprocity law. Also find $\left(\frac{-42}{61}\right)$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2824

[Total No. of Pages : 4

[6537]-336

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE-2A : Society in India : Understanding Issues

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23372)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes (any three) :

[15]

- a) Social problems.
- b) Caste Inequality.
- c) Concept of human trafficking.
- d) Conflict approach.
- e) Sex selective abortion.

Q2) Answer the following questions in 50 words (any three) :

[15]

- a) Concept of Domestic violence.
- b) Define Interactionist Approach.
- c) Define religions fundamentalism.
- d) Define the nature of sexual violence.
- e) Explain the concept of Gender inequality.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) :

[20]

- a) Explain the meaning and characteristics of social problem.
- b) Describe the causes of religious fundamentalism.
- c) Write the definitions and consequences of social problems.
- d) Describe the forms of violence against women in India.

Q4) Answer the following questions in 300 words (any one) :

[20]

- a) Explain the nature and causes of religious minorities.
- b) Discuss the meaning of gender Inequality and explain the causes of gender Inequality.

Total No. of Questions : 4]

PE-2824

[6537]-336

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE-2A : Society in India : Understanding Issues

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा : [15]

- अ) सामाजिक समस्या
- ब) जातीय असमानता
- क) मानवी तस्करीची संकल्पना
- ड) संघर्षात्मक दृष्टीकोन
- इ) स्त्रीभ्रुणहत्या

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा : [15]

- अ) कौटुंबिक हिंसाचाराची संकल्पना लिहा.
- ब) आंतरक्रियात्मक दृष्टीकोन विशद करा.
- क) धार्मिक मूलतत्वाद् विशद करा.
- ड) लैंगिक हिंसाचाराचे स्वरूप विशद करा.
- इ) लिंगभाव विषमतेची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) सामाजिक समस्येचा अर्थ व सामाजिक समस्येची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) धार्मिक मूलतत्त्ववादाची कारणे विशद करा.
- क) सामाजिक समस्यांची व्याख्या व परिणाम लिहा.
- ड) भारतातील महिलांविरुद्ध घडणाऱ्या विविध हिंसाचाराचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) धार्मिक अल्पसंख्यांकाचे स्वरूप व कारणे स्पष्ट करा.
- ब) लिंगभाव विषमतेचा अर्थ व लिंगभाव भेदभावाची कारणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2825

[Total No. of Pages : 4

[6537]-337

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-2A : Ancient Greek and Medieval Philosophy

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23422) (Special - II)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words. [15]

- a) Briefly discuss the philosophical problems of socrates.
- b) Explain the sophist statement 'Man is the measurement of all things'.
- c) Briefly describe the characteristics of Plato's Ideas.
- d) Briefly explain the philosophy of John Scouts.
- e) Briefly explain Aristotle's Eudaimonia.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Explain Aristotle's concept of 'matter' and 'Form' in detail.
- b) Discuss in detail Plato's statement 'knowledge is virtue'.
- c) Interpret Platinus view of the human soul and emancipation.
- d) Elaborate John Duns scouts views on faith and knowledge.

Q3) Write short notes in 100 words each. (Any three) [15]

- a) Sophist.
- b) Dialogue method - Socrates.
- c) Metaphysics - Aristotle.
- d) Epistemology - sophist
- e) Theology - John Duns scouts.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words each. [20]

- a) Explain in detail platinus thought about God.
- b) Explain Aristotle's concept of causation in detail.

Total No. of Questions : 4]

PE-2825

[6537]-337

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-2A : Ancient Greek and Medieval Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23422) (Special - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) सॉक्रेटिच्या तत्त्वज्ञान विषयक समस्येचे थोडक्यात विवेचन करा.
ब) 'मानव हाच सर्व वस्तूंचा मापदंड आहे' हे सोफिस्ट विधान स्पष्ट करा.
क) प्लेटोच्या आयडीयाजची वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.
ड) जॉन स्कॉटसच्या तत्त्वज्ञानाचे थोडक्यात विवेचन करा.
इ) अ‍ॅरिस्टॉटलचा आत्मकल्याणवाद थोडक्यात विशद करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) अ‍ॅरिस्टॉटची 'द्रव्य' आणि 'विकर' संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) प्लेटोच्या 'ज्ञान म्हणजे सद्गुण' या विधानाची सविस्तर चर्चा करा.
क) प्लॉटिनसच्या मानवी आत्मा आणि मुक्ती विचाराचे विवेचन करा.
ड) जॉन डंस स्कॉटसचे 'श्रद्धा' आणि 'ज्ञान' विषयक विचार विशद करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) सोफिस्ट.
ब) संभाषण पद्धती - सॉक्रेटिस.
क) सत्ताशास्त्र - अ‍ॅरिस्टॉटल.
ड) ज्ञान सिद्धांत - सोफिस्ट.
इ) ईश्वरशास्त्र - जॉन डंस स्कॉटस.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 400 शब्दात लिहा.

[20]

अ) प्लॉटिनसच्या ईश्वर विषयक विचारांचे सविस्तर विवेचन करा.

ब) अॅरिस्टॉटलची कारण संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2826

[Total No. of Pages : 4

[6537]-338

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

**DSE 2A(3) : Development Administration
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23442)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any eight). **[16]**

- a) State the definition of development administration.
- b) Explain two features of development administration.
- c) State the meaning of e-Governance.
- d) What is a public-private partnership?
- e) State the two objectives of e-Governance.
- f) Explain the two components of ecological approach.
- g) State the two challenges before e-Governance.
- h) Who first mentioned the concept of development administration?
- i) In which book did Riggs present an ecological approach?
- j) Who's SALA model?

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any four). **[16]**

- a) Importance of development administration.
- b) Ecological approach.
- c) Public - Private partnership.
- d) Feature of e-Governance.
- e) Participatory Approach.
- f) Benefits of e-Governance.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words each (any three).

[18]

- a) Explain the feature of development administration.
- b) State the evolution of development administration.
- c) Explain the nature of development administration.
- d) State the importance of e-Governance.

Q4) Answer the following questions in 200 words (any two).

[20]

- a) Explain the contribution of Riggs model development administration.
- b) State the scope of development administration.
- c) Explain the function of development administration.

Total No. of Questions : 4]

PE2826

[6537]-338

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

**DSE 2A (3) : Development Administration
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23442)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) विकास प्रशासनाची व्याख्या सांगा.
- ब) विकास प्रशासनाची दोन वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) ई-प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- ड) सार्वजनिक खाजगी भागिदारी म्हणजे काय?
- इ) ई-प्रशासनाची दोन दृष्टिकोने सांगा.
- फ) पर्यावरणात्मक दृष्टिकोनाचे दोन घटक स्पष्ट करा.
- य) ई-प्रशासना समोरील दोन आव्हाने सांगा.
- र) विकास प्रशासन या संकल्पनेचा उल्लेख प्रथम कोणी केला?
- ल) रिजने कोणत्या ग्रंथात वातावरणात्मक दृष्टिकोन मांडला?
- व) 'साला' प्रारूप कोणी मांडले?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) विकास प्रशासनाचे महत्त्व
- ब) वातावरणात्मक दृष्टिकोन
- क) सार्वजनिक-खाजगी भागिदारी
- ड) ई-प्रशासनाची वैशिष्ट्ये
- इ) सहभागी दृष्टिकोन
- फ) ई-प्रशासनाचे फायदे

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) विकास प्रशासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) विकास प्रशासनाचा विकास सांगा.
- क) विकास प्रशासनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) ई-प्रशासनाचे महत्त्व सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) विकास प्रशासनात रिगजच्या प्रारूपाचे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) विकास प्रशासनाची व्याप्ती सांगा.
- क) विकास प्रशासनाची कार्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2827

[Total No. of Pages : 1

[6537]-339

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-1C G2 : भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार : कादंबरी
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23023)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) युनिकोडमधून मराठी मुद्रणाची सुलभता स्पष्ट करा.
- ब) कळफलकाचे प्रकार सोदाहरण लिहा.
- क) कादंबरीचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
- ड) मराठी टंकलेखनात गुगल इनपुटची भूमिका विशद करा.
- इ) 'रारंग हांग' या कादंबरीतील उमाचे व्यक्तिचित्र रेखाटा.

प्र.2) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) मराठी कादंबरीची वाटचाल सोदाहरण लिहा.
- ब) मराठी टंकलेखनात मायक्रोसॉफ्टचे महत्त्व लिहा.
- क) ग्रामीण कादंबरीचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) विश्वनाथ मेहेंदळे यांचे स्वभावचित्रण करा.
- ब) 'रारंग हांग' या कादंबरीच्या आधारे हिमालयातील नैसर्गिक आपत्तींचा आढावा घ्या.
- क) 'रारंग हांग' या शीर्षकाची भावार्थता उलगडून दाखवा.

प्र.4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) 'रारंग हांग' कादंबरीचे वेगळेपण तुमच्या शब्दांत लिहा.
- ब) 'निसर्गापुढे मानवी प्रयत्न खुजे आहेत' हे 'रारंग हांग' या कादंबरीच्या आधारे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2828

[Total No. of Pages : 1

[6537]-340

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-2C : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी : भाग – 3
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23024)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) जाहिरात म्हणजे काय? हे सांगून जाहिरातीचे उद्देश सांगा.
- ब) 'युट्यूब' या नवमाध्यमांचे शैक्षणिक महत्त्व सांगा.
- क) अर्ज म्हणजे काय? हे सांगून अर्जाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) परिपत्रक म्हणजे काय? हे सांगून परिपत्रकाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) 'ट्विटर' या प्रणाली विषयी विस्तृत माहिती सांगून तिचे महत्त्व सांगा.
- फ) सूचनापत्रक म्हणजे काय? सूचना पत्रकाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) शब्दकोश म्हणजे काय? शब्दकोशाची उपयुक्तता सांगा.
- ब) परिभाषा म्हणजे काय? हे सांगून परिभाषेची उपयुक्तता सांगा.
- क) व्यवहार भाषा व कार्यालयीन भाषा यामधील भेद लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) पोलिओ लसिकरण मोहिमेविषयी सूचनापत्रक तयार करा.
- ब) सोशल मीडियाचे फायदे-तोटे सांगा.
- क) रचपरिचयपत्र म्हणजे काय? हे सांगून रचपरिचय पत्रात कोणकोणत्या बाबींचा समावेश असावा हे सांगा?

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) MS-CIT या संगणकाच्या कोर्सची माहिती देणारे माहितीपत्रक तयार करा.
- ब) तुमच्या महाविद्यालयात शैक्षणिक प्रवेश सुरू असल्याबाबत वर्तमान पत्राकरिता जाहिरात तयार करा.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

PE2829

[Total No. of Pages : 3

[6537]-341

S.Y.B.A.

FRENCH

CC-1C: General French

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions ci-dessous : (10)

Un phénomène de société : les familles recomposées

76% des Français considèrent que ~~les~~ « les familles recomposées » sont des familles comme les autres. 1,6 million d'enfants vivent avec.....

... un monsieur qui n'est pas leur papa ou une dame qui n'est pas leur maman. C'est ce qu'on appelle une famille recomposée, c'est-à-dire une famille avec des enfants d'une union antérieure des parents. Dans ces nouvelles tribus, les beaux (parents) et les demi (frères ou sœurs) cohabitent avec plus ou moins de facilité. En France, dans les années 1950, on compte 430000 unions par an pour une population de 40 millions d'habitants. Un demi-siècle plus tard, il y a 280000 mariages par an, pour une population de 60 millions d'habitants. Un quart de ces unions sont des remariages. Plus d'un couple sur trois se sépare, un sur deux dans les grandes villes (contre un divorce pour dix couples en 1965). Parallèlement, on compte environ 5 millions de couples non mariés (contre 310000 en 1962), plus d'un million de familles mono-parentales et 660000 familles recomposées.

Une évolution historique !

[Source : www.casediscute.com INSEE.

Questions :

1. Quel est le regard de la plupart des Français sur la famille recomposée ? (1)
2. Qu'est – ce que la famille recomposée ? (2)
3. Explique le commentaire : une évolution historique ! (2)
4. Selon le texte, le nombre de mariage qui dure plus longtemps, est – ce qu'il augmente au fil des ans ? (1)
5. Complétez la phrase avec le mot du texte : (4)
 - I. Le père qui n'est pas biologiquement lié aux enfants, il est _____.
 - II. Quand on vit ensemble, c'est une _____.
 - III. Le frère ou la sœur du père non biologique en cas de la famille recomposée, c'est _____.
 - IV. Celui qui est célibataire, il est _____.

B) Lisez l'annonce et répondez aux questions ci-dessous : (05)

Roland Kalmes
P-DG de la société SICA
Vous invite à l'apéritif-buffet
Organisé à l'occasion du départ à la retraite
De madame Madeleine Vermeil
Vendredi 10 octobre, à 17 h
Salle du Conseil

P.T.O.

Questions :

1. Qui invite à la soirée ? (1)
2. Qu'est – ce qu'il y a dans la soirée ? (1)
3. Pourquoi la soirée, est – elle organisée ? (1)
4. Quand la soirée, est – elle organisée ? (1)
5. Où la soirée, est – elle organisée ? (1)

Q.2] A) Écrivez une composition sur UN des sujets suivants en 80 -100 mots: [08]

Mon sport favori.

Ou

Une fête indienne

B) Écrivez un dialogue sur la situation suivante : [07]

Vous rencontrez votre ami français. Vous lui demandez à propos de la famille française. Il vous répond.

Q.3] A) Complétez avec le mot juste : (2)

1. Quand la famille est petite, elle s'appelle _____.
2. Le repas du soir _____.

B) Donnez le contraire:

(2)

1. Individuel :
2. Heureux :

C) Complétez les phrases avec « être en train de, au bout de » : (4)

1. Ne buvez pas quand vous _____ parler.
2. _____ des vacances, il est tombé malade.
3. Je _____ déjeuner, je t'appellerai plus tard.
4. _____ programme, il a ouvert la parole.

D) Complétez les phrases avec le pronom démonstratif :

(5)

1. Je prends cette chemise. Je n'aime pas _____ - là.
2. Que veux – tu ? Ce sac - ci ou _____.
3. Tu dois me rembourser ce stylo. _____ ne marche pas bien.
4. Cette cartes- ci sont grandes, alors que _____ sont petits.
5. Voici l'homme, _____ qui nous a aidé l'autre jour.

E) Remplacez les mots soulignés par le pronom possessif convenable : (5)

1. Je prends ton ordinateur portable, Mon ordinateur portable ne fonctionne pas bien.
2. Votre fille est calme. Notre fille est agitée.
3. Ses cheveux sont bruns. Mes yeux sont noirs.
4. C'est votre maison ? Non, c'est leur maison.
5. Mon examen est terminé aujourd'hui, et ton examen ?

F) Complétez les phrases avec : Donc, Mais. (2)

1. Il est malade, _____ il est resté chez lui.
2. Elle veut jouer dehors, _____ il pleut maintenant.

Q.4] A) Conjuguez les verbes entre parenthèses au temps indiqué. (10)

1. Le train _____ (arriver au futur proche) d'ici quelques minutes.
2. L'avion _____ (décoller au passé récent) il y a seulement deux minutes.
3. Est – ce que vous _____ (lire au passé composé) ce roman?
4. En avenir, elle _____ (devenir au futur simple) la cheffe de cette entreprise.
5. Nous _____ (rentrer au futur simple) l'année prochaine en Inde.
6. Elles _____ (finir au passé récent) leurs courses.
7. Marie _____ (tomber au passé composé) par l'escalier.
8. Je _____ (monter au passé composé) les valise au premier étage.
9. Attends ! je _____ (envoyer au futur proche) tout de suite.
10. Ils _____ (recevoir au présent) les lettres.

B) Remplacez les mots soulignés par les pronoms Y, En : (4)

1. Est – ce qu'elle regarde les films au cinéma ? Oui, elle _____ regarde les films.
2. Quand viendras– tu du marché ? je _____ viendrai dans une heure.
3. Il achète des chocolats pour les enfants.
4. Est-ce que vous allez à la gare ? Non, je ne vais pas à la gare.

C) Mettez les phrases suivantes au négatif : (3)

1. Il sait tout.
2. Joseph va toujours à l'église.
3. Elle rencontre encore son petit ami.

D) Complétez les phrases suivantes avec les adverbes de comparaisons : (3)

1. Cette rivière est _____ longue _____ l'autre. (+)
2. Je suis _____ malheureux _____ auparavant. (-)
3. Usuf est _____ aimable _____ John. (=)

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

PE2830

[Total No. of Pages : 3

[6537]-342

S.Y.B.A.

GERMAN

CC-1C-GG3: German General-3

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

I. Übersetzen Sie.

[12]

A. Übersetzen Sie ins Englische.

(06)

Mein Aussehen ist mir wichtig, aber ich bin nicht perfekt. Ich habe braune Haare und grüne Augen. Manchmal trage ich eine Brille. Ich mag bequeme Kleidung. Jeans und T-Shirts sind meine Favoriten. Ich mag es, natürlich auszusehen. Ich denke, es ist wichtig, gesund zu sein. Ich esse viel Obst und Gemüse. Ich mache auch Sport. Ich gehe dreimal pro Woche ins Fitnessstudio. Ich bin nicht dünn, aber ich bin fit. Ich mag mein Aussehen. Es ist nicht perfekt, aber es ist mein Aussehen.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche. (nur 6)

(06)

1. We don't have time to play football.
2. He is saving money so that he can buy a car.
3. We think that the carpet matches the room well.
4. That's the woman I helped.
5. I couldn't come yesterday.
6. She is interested in ancient history.
7. The man's son is working in a big company.
8. I see a big dog.

II. Beantworten Sie die folgenden Fragen. (nur 6)

[12]

1. Wozu benutzen Sie ein Wörterbuch?
2. Was sehen Sie morgens auf einer Straße?
3. Welche Möbel sind für Sie wichtig?
4. Welche Farben tragen Sie gern?
5. Sie machen einen Urlaub im Winter. Was nehmen Sie mit?
6. Was bedeutet Abitur?
7. Was möchten Sie nach dem Studium machen?
8. Was konnten Sie als Kind gut machen?
9. Welcher Berg in Indien ist der höchste?

III. Grammatik und Wortschatz.

[30]

A. Verbinden Sie die Sätze.(nur 5)

(05)

1. Es tut mir leid. Ich bin zu spät. (dass)
2. Er hofft. Er besteht die Prüfung. (zu+Infinitv)
3. Er spart Geld. Er möchte ein Auto kaufen. (um...zu)

P.T.O.

4. Du hast vergessen. Du rufst mich an. (zu+Infinitiv)
5. Er denkt es. Das Wetter wird morgen schön. (dass)
6. Ich gebe dir ein Buch. Du kannst es dann deiner Schwester geben. (damit)

B. Ordnen Sie zu.(nur 5)

(05)

1. Sie wartet ungeduldig	gegen die neue Autobahn.
2. Er hilft den Nachbarn	an dem Wettbewerb teil.
3. Die Menschen demonstrieren	nach dem Weg zum Bahnhof.
4. Die Touristen fragen	auf ihren Freund.
5. Ich denke oft	bei der Gartenarbeit.
6. Wir nehmen	an meine Kindheit.

C. Ergänzen Sie die richtigen Adjektivendungen.(nur 5)

(05)

1. Eine groß___ Katze und ein klein___ Hund spielen im Garten.
2. Eine jung___ Frau hilft einem alt___ Mann über die Straße.
3. Das gelb___ Hemd und der braun___ Rock passen gut zusammen.
4. Er hat eine lang___ Nase und klein___ Augen.
5. Die Frau kauft den blau___ Tisch und die rot___ Stühle.
6. Mit frisch___ Wind und einem klar___ Himmel kann man gut segeln.

D. Ergänzen Sie die Komparativ- und Superlativformen.(nur 4)

(04)

1. Das neue Auto ist _____ als das alte Auto. (schnell)
2. Mein Bruder ist _____ als ich. (groß)
3. Dieser Berg ist am _____ in dieser Region. (hoch)
4. Ich trinke Kaffee am _____. (gern)
5. Das Buch war _____ als der Film. (interessant)

E. Ergänzen Sie das richtige Modalverb im Präteritum.(nur 4)

(04)

1. Das Rätsel war schwierig. Ich _____ es nicht lösen.
2. „_____ du gestern lange arbeiten?“ – „Ja, ich hatte eine wichtige Präsentation.“
3. Als Kinder _____ wir lange draußen spielen.
4. Martha mag diese Musikband. Sie _____ unbedingt ihr Konzert besuchen.
5. Der Lehrer meinte, wir _____ an die Regeln halten.

F. Ergänzen Sie das richtige Reflexivpronomen.(nur 4)

(04)

1. Der Mann rasiert _____ jeden Morgen.
2. Ihr müsst _____ beeilen. Sonst fährt der Bus weg.
3. Ich wasche _____ die Hände.
4. Merkst du _____ den Termin?
5. Das Kind zieht _____ an.

G. Was passt nicht? (nur 3)

(03)

1. Das ist die Praxis _____ des Arztes | des Doktors | des Tischlers

2. Das ist das Hotel	meines Bruders meines Urlaubs meines Onkels
3. Sie ist Managerin	eines Fußballs einesHotels eines Konzerns
4. Wir erfüllen den Wunsch	des Geldes der Tante des Kindes

IV. Lesen und Schreiben.

[16]

A. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen.

(10)

Der chaotische Umzug von Familie Müller

Familie Müller hat ein größeres Haus gefunden, um mehr Platz zu haben. „Das neue Haus ist größer als unser altes“, sagte Herr Müller. Frau Müller hat sich sehr gefreut, dass sie endlich eine größere Küche bekommt. Aber am Umzugstag war es sehr chaotisch.

Die Kinder haben sich gestritten, weil sie beide das neue Zimmer wollten. Später haben sie sich gefreut, weil sie endlich ihre Spielsachen auspacken konnten. Herr Müller hat sich beeilt, um die schweren Möbel zu tragen. „Ich habe mich sehr angestrengt“, sagte er später. Frau Müller hat sich über den Umzugswagen geärgert. „Wir haben gewartet“, sagte sie. Als die Möbel endlich im Haus waren, begann das Einrichten. „Die neuen Vorhänge sind schöner als die alten“, sagte Frau Müller. Herr Müller hat sich gefragt, wo er den Fernseher aufstellen soll. „Ich habe gedacht, ihn ins Wohnzimmer zu stellen“, sagte er.

Am Abend waren alle müde. Frau Müller hat sich ein Bad eingelassen, um sich zu entspannen. Die Kinder haben sich ins Bett gelegt, um zu schlafen. Am nächsten Tag haben sie sich entschieden, neue Möbel zu kaufen. Sie haben sich auch einen neuen Tisch gekauft. Die Kinder haben sich ein neues Regal gekauft, um ihre Bücher aufzubewahren. Am Ende waren alle zufrieden mit dem neuen Haus und den neuen Möbeln. „Jetzt können wir uns entspannen“, sagte Herr Müller.

Fragen zum Text:

1. Ist Familie Müller umgezogen?	
2. Was hat Frau Müller am meisten gefreut?	
3. Warum haben sich die Kinder gestritten?	
4. Worüber hat sich Frau Müller geärgert?	
5. Welche Möbel hat Familie Müller neu gekauft?	
6. Womit waren alle am Ende zufrieden?	
7. Das alte Haus war kleiner als das neue Haus.	richtig / falsch
8. Die Kinder haben keine Spielsachen.	richtig / falsch
9. Frau Müller findet die neuen Vorhänge schön.	richtig / falsch
10. Der Fernseher steht im Schlafzimmer.	richtig / falsch

B. Schreiben Sie einen Aufsatz. (nur 1)

(06)

1. Das Schulsystem in Deutschland
2. Mein Aussehen
3. Mein Traumhaus

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE2831

[Total No. of Pages :2

[6537]-343

S.Y.B.A.

URDU

CC-1C 230 : Prose and Poetry Text
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23073)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

- ہدایت: (a) تمام سوالات لازمی ہیں۔
(b) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔
- [12] سوال نمبر ۱۔ نظم کے معنی و مفہوم بیان کرتے ہوئے نظم کے فن پر روشنی ڈالئے۔
یا
اُردو نظم نگاری کے ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔
- [12] سوال نمبر ۲۔ بحیثیت نظم گو شاعر نظیر اکبر آبادی کا ادبی مقام متعین کیجئے۔
یا
نظیر اکبر آبادی کی حیات اور شخصیت پر روشنی ڈالئے۔
- [12] سوال نمبر ۳۔ ”مضامین سرسید“ کا اجمالی جائزہ لیجئے۔
یا
سرسید احمد خاں کے فن اسلوب اظہار خیال کیجئے۔
- [10] سوال نمبر ۴۔ الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کرتے ہوئے تشریح کیجئے۔
(a) روٹی نامہ
(b) مفلسی
(c) کوڑی نامہ

P.T.O.

[10]

سوال نمبر ۴۔ ب) کسی ایک مضمون کا خلاصہ لکھئے۔

(a) امید کی خوشی

(b) بحث و تکرار

(c) خوشامد

[14]

سوال نمبر ۵۔ کوئی سات اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔

(a) رکھتی نہیں کسی کی یہ غیرت کی آن کو سب خاک میں ملاتی ہے حرمت کی شان کو

(b) ہرگز کسی کے حال میں بہبودگی نہیں اب آگرے کے نام کو آسودگی نہیں

(c) جب آدمی کے پیٹ میں آتی ہیں روٹیاں پھولی نہیں بدن میں ساتی ہیں روٹیاں

(d) جو اہل فضل، عالم و فاضل کہاتے ہیں مفلس ہوئے، تو کلمہ تلک بھول جاتے ہیں

(e) پڑھتے ہیں آدمی ہی قرآن اور نمازیاں اور آدمی ہی ان کی چراتے ہیں جوتیاں

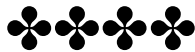
(f) مفلس کا درد، دل میں کوئی ٹھانتا نہیں مفلس کی بات کو بھی کوئی مانتا نہیں

(g) روٹی نہ پیٹ میں ہو، تو پھر کچھ جتن نہ ہو رتھ خانہ، فیل خانہ، طویلا کہاں سے ہو

(h) کوڑی ہے جن کے پاس، وہ اہل یقین ہے کھانے کو ان کے نعمتیں سو بہترین ہیں

(i) کوڑی نہ ہو، تو پھر یہ جھمیل کہاں سے ہو میلے کی سیر، خواہش باغ و چمن نہ ہو

(j) یاں آدمی پہ جان کو وارے ہے آدمی اور آدمی ہی تیغ سے مارے ہے آدمی

[6537]-344

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC-2A : प्रकाशन व्यवहार आणि संपादन
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [10]

अ) प्रकाशन संस्थेत जाहिरातीचे महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

ब) प्रकाशन व्यवसाय म्हणजे काय? प्रकाशन व्यवसाय करतांना वितरणाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [10]

अ) ग्रंथनिर्मिती करतांना ग्रंथ व मुखपृष्ठाचे महत्व सांगा.

किंवा

ब) ग्रंथनिर्मिती प्रक्रियेत लेखक आणि प्रकाशक यांची भूमिका विशद करा.

प्रश्न 3) कोणत्याही दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [5]

अ) मुद्रित शोधकाचे गुण वैशिष्ट्ये लिहा.

किंवा

ब) सूची आणि परिशिष्टे यांचे महत्व विषद करा.

Total No. of Questions : 2

SEAT No.

PE-2833

Total No. of Pages : 1

[6537]- 345

S.Y.B.A. (Semester-III)

URDU

SEC-2A: Enhancement of Reading and Writing Skills

(2019 Pattern)(CBCS) (23074)

Total Marks :25]

[Time : 2 Hours

ہدایات :

(1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15] سوال نمبر (1) ترجمے کی مختلف اقسام کی وضاحت کیجئے۔

یا

اردو میں کالم نگاری کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

[10] سوال نمبر (2) اردو صحافت نگاری کے آغاز پر طائرانہ نظر ڈالئے۔

یا

مندرجہ انگریزی پیرا گراف کا صاف و سلیس اردو میں ترجمہ کیجئے۔

A Mobile phone is a Communication device, often also called as "cell Phone". It is a device mainly used for voice Communication. However, technological developments in the field of Communication. have made the mobile phones smart enough to be able to make video Calls,surf the internet, play games,take high resolution pictures and even control other relevant gadgets. Because of this Mobile phones today are also called"Smart phones".

[6537]-346

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC - 2A - : अनुवाद : स्वरूप एवं व्यवहार (तृतीय अयन)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23096)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[10]

- अ) अनुवाद की परिभाषा लिखते हुए उसका स्वरूप स्पष्ट कीजिए ।
- ब) अनुवाद प्रक्रिया के सोपानों का वर्णन कीजिए ।
- क) अनुवाद की सहायक सामग्री पर प्रकाश डालिए ।
- ड) “अनुवाद एक चुनौतीपूर्ण कार्य है” कथन का विवेचन कीजिए ।

प्रश्न 2) अ) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच मराठी वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए :

[5]

- i) स्वतः वर विश्वास ठेवा.
- ii) तुम्हाला हिंदी येते का?
- iii) तू प्रयत्न का करत नाहीस?
- iv) गाढवाला गुळाची चव काय !
- v) तू तुझे काम कर.
- vi) मला पुस्तक वाचा यला खूप आवडते.
- vii) मी बसने शाळेत जातो.

ब) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच अंग्रेजी वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए :

[5]

- i) Please introduce yourself.
- ii) I Feel much better.
- iii) I can do it.
- iv) The horse runs fast.
- v) This is my decision.
- vi) Today i am very happy.
- vii) Don't forget to inform me.

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित मराठी अथवा अंग्रेजी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए :

[5]

मनुष्य हा सामाजिक प्राणी आहे. तो नेहमी शांततामय जीवनासाठी चांगल्या सोबतीची व योग्य वातावरणाची अपेक्षा करतो. त्यासाठी त्याला काही मूलभूत गुण धारण करण्याची आणि त्यांच्या संवर्धनाची व त्यासाठी परिश्रमाची गरज असते. सर्वात महत्वाचे म्हणजे चांगला समजूतदारपणा व सामाजिक मनोवृत्तीची अत्यंत आवश्यकता असते. जर एखादा मनुष्य स्वतः सद्गुणी, विश्वासु आणि सत्यवादी असेल तर नक्कीच तो आनंदी वातावरण निर्माण करील.

अथवा

Man is Social Animal. He desires a good company and suitable surrounding for peaceful life. However he has to cultivate if with his own efforts and possess certain basic qualities. First of all sweet reasonableness combined with sociable nature is an essential quality. Then if a person himself possess the noble quality, honesty and truth, the is bound to create a happy atmosphere around him.

PE-2835

[6537]-347

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-2A : Sanskrit Phonetics

(2019 Pattern) (Semester - III) (23114)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions : 1) All questions are compulsory.

सूचना :

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Write an essay type answer to any one of the following.

[15]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या.

- i) Explain the वर्णमाला of the Sanskrit language.
संस्कृतभाषेची वर्णमाला स्पष्ट करा.
- ii) Explain peculiar features of utterance of संधि in the Sanskrit language.
संस्कृत भाषेतील संधि उच्चारण विशेष स्पष्ट करा.

Q2) A) Write any one note of the following.

[5]

कोणतीही एक टीप लिहा.

- i) विसर्जनीयस्य उच्चारण विशेषः ।
- ii) याज्ञवल्क्यशिक्षा ।

B) उचितानि युग्मानि चिनुत (कान्यपि पञ्च)

[5]

a) उपध्मानीयः	i) कण्ठस्थानम्
b) रेफ्	ii) ओष्ठस्थानम्
c) हरिं वन्दे	iii) अर्धमात्राधिक कालोच्चारणाभावः
d) वर्णानामतिशयितः सन्निधिः	iv) अयोगवाहः
e) यमवर्णः	v) अन्तः स्थ
f) इ-वर्णस्योच्चारण कालः	vi) अनुस्वारोच्चारण विशेषः
	vii) एकमात्रा

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2836

[Total No. of Pages : 2

[6537]-348

S.Y. B.A.

ECONOMICS

SEC-2A : Basic Concept of Research Methodology - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23154)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one question from the following : [10]

- a) Explain the need of Research Design.
- b) Explain the types of Research.

Q2) Attempt any one question from the following : [10]

- a) Explain the importance of hypothesis.
- b) Explain the source of primary data.

Q3) Write notes on the following terms (Any one) [5]

- a) Importance of Economics Research.
- b) Research Design.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2836

[6537]-348

S.Y. B.A.

ECONOMICS

SEC-2A : Basic Concept of Research Methodology - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23154)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]
अ) संशोधन आराखड्याची गरज स्पष्ट करा.
ब) संशोधनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]
अ) गृहितकाचे महत्व स्पष्ट करा.
ब) तथ्यसंकलनाचे प्राथमिक स्रोत स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टीपा लिहा (कोणतीही एक) [5]
अ) अर्थशास्त्रीय संशोधनाचे महत्व.
ब) संशोधन आराखडा.

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2837

[Total No. of Pages : 2

[6537]-349

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE & PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2A : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23165/23444)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Explain the Philosophy of Indian Constitution.
- b) Explain the right to freedom.

Q2) Write the answers to the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Explain the historical background of the constitution of India.
- b) Discuss the Fundamental Rights in the constitution of India.

Q3) Write notes (Any one) : **[5]**

- a) Provisions of the Government of India Act, 1935.
- b) Right to a constitutional Remedies.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2837

[6537]-349

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE & PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2A : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23165/23444)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [10]
अ) भारतीय राज्यघटनेचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
ब) स्वातंत्र्याचा अधिकार स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [10]
अ) भारतीय राज्यघटनेची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
ब) भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत हक्कां संदर्भात चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** टीपा लिहा. (कोणतीही एक) [5]
अ) 1935 चा भारत सरकार कायद्यातील तरतुदी
ब) घटनात्मक उपाययोजनेचा हक्क

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2838

[Total No. of Pages : 2

[6537]-350

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Brahmi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23175)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 200 words (any one) : [10]

- a) What is script? State the importance of script.
- b) Write a detailed information about the Brahmi script inscriptions of satavahana period.

Q2) Answer the following question in 200 words (any one) : [10]

- a) Write the Vowels and Consonants in Brahmi Script.
- b) Write a 10 lines essay on My School in Brahmi script.

Q3) Short notes (any one) [5]

- a) Write the following numbers in Brahmi script (any five)
 - i) 11
 - ii) 13
 - iii) 110
 - iv) 55
 - v) 22
 - vi) 85
 - vii) 102
 - viii) 2025
- b) Translate the following paragraph from to English or Marathi.

𑀅𑀲𑀭𑀮𑀸𑀓 𑀧𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓
𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓. 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓
𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓
𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓 𑀇𑀲𑀸𑀓.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2838

[6537]-350

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Brahmi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [10]
अ) लिपी म्हणजे काय हे सांगून ब्राम्ही लिपीचे महत्त्व विषद करा.
ब) सातवाहनकालीन ब्राम्ही लिपीतील शिलालेखांची सविस्तर माहिती लिहा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [10]
अ) ब्राम्ही लिपीतील स्वर आणि व्यंजने लिहा.
ब) 'माझी शाळा' या विषयावर ब्राम्ही लिपीतून 10 ओळी लिहा.
- प्रश्न 3) टीपा लिहा (कोणताही एक) [5]
अ) खालील अंक ब्राम्ही लिपीमध्ये लिहा. (कोणतेही पाच)
i) 11 ii) 13
iii) 110 iv) 55
v) 22 vi) 85
vii) 102 viii) 2025
ब) खालील ब्राम्ही उताऱ्याचे देवनागरी किंवा इंग्रजीमध्ये लिप्यंतर करा.

खालील ब्राम्ही लिपीमधील शब्दांचे देवनागरी किंवा इंग्रजीमध्ये लिप्यंतर करा.
१. ११ १३ ११० ५५ ८५ १०२ २०२५
२. ११ १३ ११० ५५ ८५ १०२ २०२५
३. ११ १३ ११० ५५ ८५ १०२ २०२५
४. ११ १३ ११० ५५ ८५ १०२ २०२५

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2839

[Total No. of Pages : 2

[6537]-351

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Art and Architecture of Early India

(From 3000 BC to 12th Century A.D)

(Skill Enhancement Courses)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (2 Credit) (23176)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 200 words (any one) : [10]

- a) Give an account of coins regarding Indus valley civilization.
- b) Write brief information about Lion capital of Ashoka (Ashoka Stambh).

Q2) Answer the following question in 200 words (any one) : [10]

- a) Substantiate town planning of Indus valley civilization.
- b) Write a detailed note on 'Temples of Dravidin style'.

Q3) Short notes (any one) : [5]

- a) Gandhar style.
- b) Mathura style.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2839

[6537]-351

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Art and Architecture of Early India

(From 3000 BC to 12th Century A.D)

(Skill Enhancement Courses)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (2 Credit) (23176)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
प्रश्न 1)	खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)	[10]
	अ) सिधू संस्कृतीकालीन शिकव्यासंदर्भात माहिती लिहा.	
	ब) सम्राट अशोकाच्या स्तंभा विषयी माहिती द्या.	
प्रश्न 2)	खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)	[10]
	अ) सिधू संस्कृतीकालीन नगर रचना माहिती द्या.	
	ब) द्रविक शैलीतील मंदिरांची माहिती द्या.	
प्रश्न 3)	टीपा लिहा (कोणतेही एक)	[5]
	अ) गांधार शैली.	
	ब) मथूरा शैली.	

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2840

[Total No. of Pages : 2

[6537]-352

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Digital Documentation

(Skill Enhancement Courses)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words. (any one) **[10]**

- a) Write the types of Scanning.
- b) Write the types of Graphs and Charts.

Q2) Answer the following question in 200 words. (any one) **[10]**

- a) Explain the data security in details.
- b) How the text file is converted to text image.

Q3) Short notes (any one) : **[5]**

- a) File Formats
- b) Flyers

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2840

[6537]-352

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Digital Documentation

(Skill Enhancement Courses)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23177)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]
अ) स्कॅनिंगचे प्रकार लिहा.
ब) ग्राफ्स आणि चार्टचे प्रकार लिहा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]
अ) डाटा सेक्यूरिटी बदल सविस्तर माहिती स्पष्ट करा.
ब) टेक्स्ट फाईलचे इमेज फाईलमध्ये कशाप्रकारे रूपांतर करावे.
- प्रश्न 3)** टीपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]
अ) फाईल फॉर्मॅट
ब) फ्लायर्स

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2841

[Total No. of Pages : 2

[6537]-353

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Tourism Management

(2019 Pattern) (Semester - III) (23178)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 200 words (any one) : [10]

- a) What is Tourism? Explain the nature of Tourism.
- b) Explain the impact of Tourism on Economics elements.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any one) : [10]

- a) Explain the role of M.T.D.C (Maharashtra Tourism Development Corporation in Indian Tourism Development).
- b) Explain the basic components of Tourism industry in india.

Q3) Short notes (any one) : [5]

- a) Indian Tourism Development corporation.
- b) Adventure Tourism.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2841

[6537]-353

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Tourism Management
(2019 Pattern) (Semester - III) (23178)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

- अ) पर्यटन म्हणजे काय? पर्यटनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) पर्यटनाचा आर्थिक घटकांवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

- अ) भारतीय पर्यटन विकासात महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) भारतातील पर्यटन उद्योगाचे मूलभूत घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा (कोणतेही एक) [5]

- अ) भारतीय पर्यटन विकास महामंडळ (ITDC)
ब) साहसी पर्यटन

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2842

[Total No. of Pages : 2

[6537]-354

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**SEC-2A : Introduction to Geographical Information System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23206)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw map diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answer of the questions in about 20 words each. (Any five) [10]

- a) Define Geographical Information System?
- b) What are the sources of non-spatial data?
- c) What is mean by geo-reference?
- d) Write any two objectives of geographical information system?
- e) Define paint data with any one example.
- f) How many data structures can be hold spatial data name them?
- g) What is geo-referencing system?

Q2) Write short notes in about 100 words each (Any two) : [8]

- a) Components of geographical information system.
- b) Relational data model.
- c) Point, Line and polygon.

Q3) Write the answer of questions in 150 words each. (Any one) [7]

- a) Geographical Information system can be used in agriculture, hydrology, forestry and regional planning; explain in detail.
- b) Explain the types of data models; explain in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2842

[6537]-354

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2A : Introduction to Geographical Information System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23206)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्य काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) [10]
- अ) भौगोलिक माहिती प्रणालीची व्याख्या सांगा.
ब) अ - अभिक्षेत्रीय सांख्यिकी माहिती मिळविण्याचे स्रोत सांगा.
क) भूसंदर्भ म्हणजे काय?
ड) भौगोलिक माहिती प्रणालीची कोणतीही दोन उद्दिष्टे लिहा.
इ) कोणत्याही एका उदाहरणासह बिंदू सांख्यिकी परिभाषित करा.
फ) अवकाशिक प्रतिमानांची रचना किती पद्धतीने दाखविली जाते; त्यांची नावे सांगा.
य) भूसंदर्भीय नोंदणी म्हणजे काय?
- प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [8]
- अ) भौगोलिक माहिती प्रणालीचे घटक.
ब) तर्कसंगत किंवा संबंधयुक्त प्रतिमाने.
क) बिंदू, रेषा व बहुभूजाकृती.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [7]
- अ) भौगोलिक माहिती प्रणालीचा वापर/उपयोग शेती, जलसिंचन, वनीकरण आणि प्रादेशिक नियोजनात केला जाऊ शकतो; सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) सांख्यिकी प्रतिमानाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2843

[Total No. of Pages : 2

[6537]-355
S.Y. B.A.
GEOGRAPHY
SKILL ENHANCEMENT COURSE
SEC-2A : Applied Course of Disaster Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23207)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each (any five) :

[10]

- a) What is mean by response?
- b) Write any two examples of manmade disaster.
- c) Write any two causes of Earthquakes.
- d) Define term 'Flood'.
- e) What is mean by Earthquake?
- f) Write any two objectives of disaster management.
- g) Define the term 'Disaster'.

Q2) Write a short notes in 100 words (any two) :

[8]

- a) Flood
- b) Earthquake in Japan
- c) Importance of Local help in disaster management

Q3) Answer in 150 words each (any one)

[7]

- a) Explain the causes and effect of Earthquake.
- b) Classify the disaster and explain the man made disaster.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2843

[6537]-355

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SKILL ENHANCEMENT COURSE

SEC-2A : Applied Course of Disaster Management

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) [10]
- अ) प्रतिसाद म्हणजे काय ?
 - ब) मानवनिर्मित आपत्तीची कोणतीही दोन उदाहरणे लिहा.
 - क) भूकंपाची कोणतीही दोन कारणे लिहा.
 - ड) 'पूर' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - इ) भूकंप म्हणजे काय
 - फ) आपत्ती व्यवस्थापनाची कोणतीही दोन उद्दिष्टे लिहा.
 - य) 'आपत्ती' संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [8]
- अ) पूर
 - ब) जपान मधील भूकंप
 - क) आपत्ती व्यवस्थापनात स्थानिक मदतीचे महत्व
- प्रश्न 3)** 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणताही एक) [7]
- अ) भूकंपाची कारणे व परीणाम स्पष्ट करा.
 - ब) आपत्तीचे वर्गीकरण करून मानवनिर्मित आपत्ती स्पष्ट करा.

[6537]-356

S.Y. B.A.

MUSIC

(या संचातील रागसंगीत गायन, तबला, सतार आणि सुगम संगीत यापैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

SEC-2A(22320) : SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

रागसंगीत गायन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23214)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उर्वरित 5 पैकी कोणतेही 4 असे एकूण 5 प्रश्न सोडवा.
 - 3) सर्व प्रश्नां प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.
 - 4) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) मालकंस अथवा भैरव यापैकी कोणत्याही एका रागातील मध्यलय बंदिशीचे स्वरलेखन करा. [5]

प्रश्न 2) कल्याण अथवा शुद्धसारंग यापैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]

- i) चौताल
- ii) अब्दा तीनताल
- iii) विलंबित एकताल

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही 5 व्याख्या लिहा. [5]

- i) ग्रह
- ii) आरोह
- iii) संवादी स्वर
- iv) अलंकार
- v) न्यास
- vi) अवरोह
- vii) पकड

P.T.O.

प्रश्न 5) चरित्र लिहा (कोणतेही एक)

[5]

- i) बैजू बावरा
- ii) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- iii) पं. रविशंकर

प्रश्न 6) निबंध लिहा (कोणताही एक)

[5]

- i) संगीत आणि साहित्य
- ii) शब्दप्रधान संगीत
- iii) तानांचे प्रकार

Total No. of Questions : 3]

PE-2844

[6537]-356

S.Y. B.A.

MUSIC

(या संचातील रागसंगीत गायन, तबला, सतार आणि सुगम संगीत यापैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

SEC-2A(22320) : SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

तबला

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23214)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) अ) एकताल अथवा दीपचंदी या पैकी कोणत्याही एका तालाचे लेखन करा. [5]
ब) तीनताल अथवा झपताल यापैकी एका तालाचे लेखन करा. [5]
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका कलाकाराचे जीवन चरित्र लिहा. [5]
i) उ. अल्लारखां
ii) उ. झाकीर हुसेन
- प्रश्न 3) निबंध लिहा. (कोणताही एक) [10]
i) रियाजाचे महत्व
ii) मी ऐकलेली संगीत मैफिल

PE-2844

[6537]-356

S.Y. B.A.

MUSIC

(या संचातील रागसंगीत गायन, तबला, सतार आणि सुगम संगीत यापैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

SEC-2A(22320) : SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

सतार

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23214)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उर्वरित 5 पैकी कोणतेही 4 असे एकूण 5 प्रश्न सोडवा.
 - 3) सर्व प्रश्नां प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.
 - 4) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील रजाखानी गत अथवा मध्यलय गत/बंदिशीचे स्वरलेखन करा. [5]

प्रश्न 2) भैरव अथवा वृंदावनी सारंग यापैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]

- i) झपताल
- ii) अब्दा तीनताल
- iii) विलंबित एकताल

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही 5 व्याख्या लिहा. [5]

- i) ग्रह
- ii) आरोह
- iii) संवादी स्वर
- iv) अलंकार
- v) न्यास
- vi) अवरोह
- vii) पकड

प्रश्न 5) चरित्र लिहा (कोणतेही एक)

[5]

- i) अन्नपूर्णा देवी
- ii) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- iii) पं. रविशंकर

प्रश्न 6) सतार वादनातील कोणत्याही एका घराण्याविषयी विस्ताराने लिहा.

[5]

Total No. of Questions : 5]

PE-2844

[6537]-356

S.Y. B.A.

MUSIC

(या संचातील रागसंगीत गायन, तबला, सतार आणि सुगम संगीत यापैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

SEC-2A(22320) : SKILL DEVELOPMENT IN MUSIC

सुगम संगीत

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23214)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवा.
2) सर्व प्रश्नां प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.
3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]

- i) झपताल
- ii) अब्दा तीनताल
- iii) धुमाळी

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही 5 व्याख्या लिहा. [5]

- i) ग्रह
- ii) आरोह
- iii) संवादी स्वर
- iv) अलंकार
- v) न्यास
- vi) अवरोह
- vii) पकड

प्रश्न 4) चरित्र लिहा (कोणतेही एक)

[5]

- i) वसंत देसाई
- ii) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- iii) पं. स्नेहल भाटकर

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा.

[5]

- i) महाराष्ट्रातील संगीत नाटक
- ii) सिनेसंगीत
- iii) भक्ति संगीत

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2845

[Total No. of Pages : 2

[6537]-357

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-2A : Health Promotion Life Skills

(Skill Enhancement Course)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23224)

Time : 1 Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer of the following questions (any one) : [10]

- a) What are the transmission pathways for infectious diseases.
- b) What is competency mapping? Explain the purpose of competency mapping.

Q2) Write the answer of the following questions (any one) : [10]

- a) Explain ways to avoid contracting infectious diseases.
- b) Illustrate self-management process.

Q3) Short notes (any one) : [5]

- a) Peer - Pressure.
- b) Competency.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE-2845

[6537]-357
S.Y. B.A.
PSYCHOLOGY
SEC-2A : Health Promotion Life Skills
(Skill Enhancement Course)
(2019 Pattern) (Semester - III) (23224)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 1 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]
- अ) संसर्गजन्य आजारांचे संक्रमण मार्ग कोणते आहेत ?
ब) सक्षमता मापन म्हणजे काय ? सक्षमता मापनाचे उद्देश स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]
- अ) संसर्गजन्य रोग टाळण्याचे मार्ग स्पष्ट करा.
ब) स्व - व्यवस्थापन प्रक्रिया सोदाहरण स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टीपा लिहा (कोणतीही एक) [5]
- अ) समवयस्क समूह दबाव.
ब) सक्षमता.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2846

[Total No. of Pages : 4

[6537]-358

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC-2A : Introduction to Human Rights & Duties

(2019 Pattern) (Semester - III) (23275)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement.

[5]

- i) Who was the Chairman of the Drafting Committee of the Universal Declaration of Human Rights?
 - a) Margaret Thatcher
 - b) Indira Gandhi
 - c) Eleanor Roosevelt
 - d) Sirimavo bandaranaike
- ii) The right to deny or deny asylum to an individual is granted to the nation concerned by any part of the Asylum Clause
 - a) Part I
 - b) Part II
 - c) Part III
 - d) Part IV
- iii) What right has the Supreme Court of India included as an integral part of the right to life and liberty?
 - a) Privacy
 - b) Freedom
 - c) Privacy and liberty
 - d) Rajashraya
- iv) The right to private life is associated with which legal principle of fundamental rights?
 - a) Human
 - b) Natural
 - c) Indigenous
 - d) Artificial
- v) Which of the following is the first charter of Human's rights?
 - a) Bill of rights
 - b) Constitution of media
 - c) The Cyrus cylinder
 - d) None of the above

P.T.O.

Q2) Write the answers in 100 words (any three)

[12]

- a) What are human values?
- b) Describe the nature of human rights.
- c) Explain the concept of Child Labour
- d) Explain the concept of equality.
- e) Describe the role of the Indian human right commission on women?

Q3) Write the answers in 200 words (any one)

[8]

- a) Explain the importance of human rights education.
- b) Explain the consequences of gender equality and its solutions.

PE-2846

[6537]-358

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC-2A : Introduction to Human Rights & Duties
(2019 Pattern) (Semester - III) (23275)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडा आणि पुन्हा लिहा. [5]
- i) मानवी अधिकारांच्या वैश्विक जाहीरनामाच्या मसुदा समितीचे अध्यक्ष कोण होते?
- अ) मागरिट थॅचर ब) इंदिरा गांधी
क) एलिनोर रूझवेल्ट ड) सिरीमावो बंदरनायके
- ii) एखाद्या व्यक्तीला आश्रय न देण्याचा किंवा नाकारण्याचा अधिकार संबंधित राष्ट्राला आश्रय अधिकार कलमातील कोणत्याही भागाद्वारे प्रदान केला जातो?
- अ) भाग - I ब) भाग - II
क) भाग - III ड) भाग - IV
- iii) भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाने जीवन व स्वातंत्र्याच्या अधिकाराचे एक अविभाज्य अंग म्हणून कोणत्या अधिकाराचा समावेश केला आहे?
- अ) गोपनीयता ब) स्वातंत्र्य
क) गोपनीयता आणि स्वातंत्र्य ड) राजाश्रय
- iv) खाजगी जीवनाचा अधिकार याचे मूळ अधिकाराच्या कोणत्या कायदा सिद्धांताशी संलग्न आहे?
- अ) मानवीय ब) नैसर्गिक
क) देशीय ड) कृत्रिम
- v) खालीलपैकी मानवी हक्कांची पहिली सनद कोणती?
- अ) अधिकारांचे विधेयक ब) माध्यमांचे संविधान
क) सायरस सिलॅंडर ड) वरीलपैकी कोणतेही नाही

प्रश्न 2) 100 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही तीन)

[12]

- अ) मानवी मूल्य कोणती?
- ब) मानवी हक्कांच्या स्वरूपाचे वर्णन करा.
- क) बालकामगार ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) समानतेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) भारतीय मानवाधिकार आयोगाच्या महिलांवरील भूमिकेचे वर्णन करा?

प्रश्न 3) 200 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणतेही एक)

[8]

- अ) मानवी हक्क शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) लैंगिक समानतेचे परिणाम आणि त्यावरचे उपाय स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-2847

[Total No. of Pages : 1

[6537]-359

S.Y. B.A.

ENGLISH (Skill Enhancement Course)

SEC - 2A : A - Certificate Course in Skill Development

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23334)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any One of the following : **[10]**

- a) Your friend Shruti meets you after a long time in Nashik. You are delighted to see her. Write a conversation using the greetings and responses to greetings.
- b) You are in conversation with your friends in college campus. There was an urgent call from your father. Write a dialogue to leave the conversation.

Q2) Attempt any One of the following : **[10]**

- a) Your friend wants to go the hospital. He demands one thousand rupees from you. You permit him to give the money. Write this is the form of a dialogue.
- b) Define digital literacy. Explain the benefits of digital literacy.

Q3) Attempt any One of the following : **[5]**

- a) Your friend wants to invite you for his bithday party. But you are not free on that day. You declined the invitations. Write the situation in the form of a dialogue.
- b) Explain the Project Management.

[6537]-360

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

**SEC-1A-FMG-3 : Operational Research
(2019 Pattern) (Semester - III) (23345)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of calculator is allowed.
- 4) Graph papers will be supplied on demand.

Q1) Attempt any Five of the following :

[10]

- a) Write the dual of the following LPP :

$$\text{Maximize } z = x_1 - x_2 + 4x_3$$

Subject to :

$$2x_1 + 3x_2 - x_3 \geq 4$$

$$4x_1 - 3x_2 \geq 5$$

$$x_1 + x_2 \geq 6$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

- b) Use graphical method to show that the following L.P.P. has infeasible solution space.

$$\text{Maximize } z = 3x_1 + 2x_2$$

Subject to

$$2x_1 + x_2 \leq 2$$

$$3x_1 + 4x_2 \geq 12$$

$$x_1 + x_2 \geq 10$$

- c) Find the initial basic feasible solution of the following transportation problem by using North-West Corner method.

		<u>Destination</u>					Supply
		A	B	C	D	E	
Origin	P	2	11	10	3	7	4
	Q	1	4	7	2	1	8
	R	3	9	4	8	12	9
Demand		3	3	4	5	6	

P.T.O.

- d) What is the balanced assignment problem? If assignment problem is not balanced, how to balance it?
- e) What is the rule for recognizing an alternate optimum solution for the transportation problem?
- f) Define Basic feasible solution of an L.P.P.
- g) Write the following L.P.P. in standard form.

$$\begin{aligned} \text{Maximize } Z &= x_1 + x_2 \\ \text{Subject to } x_1 + x_2 &\geq 3 \\ x_1 - x_2 &\leq 5, x_1, x_2 \geq 0 \end{aligned}$$

Q2) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Solve the following L.P.P. by graphical method.

$$\begin{aligned} \text{Minimize } z &= 3x_1 + 5x_2 \\ \text{Subject to} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} -3x_1 + 4x_2 &\leq 12 \\ -2x_1 + x_2 &\leq 2 \\ 2x_1 - 3x_2 &\geq 12 \\ x_1 &\leq 4 \\ x_2 &\geq 2 \\ x_1, x_2 &\geq 0 \end{aligned}$$

- b) Find the initial Basic feasible Solution by Vogel's Approximation method.
- c) Solve the following Assignment problem.

		To				
		S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	Supply
F ₁		2	3	11	7	6
F ₂		1	0	6	1	1
F ₃		5	8	15	9	10
Demand		7	5	3	2	

	I	II	III	IV
1	10	5	13	15
2	3	9	18	3
3	10	7	3	2
4	5	11	9	7

- d) Solve by simplex method

$$\begin{aligned} \text{Maximize } z &= 2x_1 + 4x_2 \\ \text{Subject to : } x_1 + 2x_2 &\leq 5 \\ x_1 + x_2 &\leq 4 \\ x_1, x_2 &\geq 0 \end{aligned}$$

- e) Solve the following LPP by Big-M method.

$$\text{Minimize } z = 150x_1 + 150x_2 + 100x_3$$

$$\text{Subject to : } 2x_1 + 2x_2 + x_3 \geq 4$$

$$3x_1 + 2x_2 + x_3 \geq 3$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

- f) A company manufactures two types of products A and B and sells them at a profit of Rs. 3 on type A and Rs. 2 on type B. Each product is process on two machines X and Y. Type A requires 3 minutes on machine X and 3 minutes on Y. Type B requires 4 minutes on machine X and 5 minutes on machine Y. The machine X is available for not more than 6 hours and while Y is available for 9 hours during any working day. Formulate the problem as an L.P.P.

Q3) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) A department has five employees with five jobs to be performed. The time (in hours) each men will take to perform each job is given in the matrix. How should the jobs be allocated, one per employee, so as to minimize the total man hours?

		Employees				
		1	2	3	4	5
A		10	5	13	15	16
B		3	9	18	13	6
C		10	7	2	2	2
D		7	11	9	7	12
E		7	9	10	4	12

- b) Show by simplex method that the following LPP has unbounded solution.

$$\text{Maximize } z = 3x_1 + 5x_2$$

Subject to :

$$x_1 - 2x_2 \leq 6$$

$$x_1 \leq 10$$

$$x_2 \geq 1$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

- c) Use the graphical method to solve the following L.P.P.

$$\text{Minimize } Z = 3x_1 + 2x_2$$

Subject to the constraints

$$5x_1 + x_2 \geq 10$$

$$x_1 + x_2 \geq 6$$

$$x_1 + 4x_2 \geq 12$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

- d) Write the dual of the following LPP

$$\text{Maximize } Z = x_1 - x_2 + 3x_3$$

Subject to the constraints

$$x_1 + x_2 + x_3 \leq 10$$

$$2x_1 - x_2 - x_3 \leq 2$$

$$2x_1 - 2x_2 - 3x_3 \leq 6$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

- e) Find the IBFS of the following Transportation Problem by Least Cost Method

	D_1	D_2	D_3	D_4	Supply
S_1	19	30	50	10	7
S_2	70	30	60	40	9
S_3	40	8	70	20	18
Demand	5	8	7	14	

- f) Test the following solution of the transportation problem for optimality. If not, find the optional solution.

1	⑥ ²	3	4
4	3	② ²	⑥ ⁰
④ ⁰	① ²	⑥ ²	1

Q4) Attempt any Two of the following : **[20]**

- a) A marketing manager has five salesmen and five sales districts. Considering the capabilities of the salesmen and the nature of districts, the following table gives the sales by the sales person for the five districts. Assign the salesman to the district to maximize the sales.

		Districts				
		<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>
Salesmen	<i>1</i>	32	38	40	28	40
	<i>2</i>	40	24	28	21	36
	<i>3</i>	41	27	33	30	37
	<i>4</i>	22	38	41	36	36
	<i>5</i>	29	33	40	35	39

- b) Solve the transportation problem.

	X	Y	Z	Availability
A	4	3	2	10
B	5	6	1	8
C	6	4	3	5
D	3	5	6	4
Requirement	7	12	5	

- c) A manufacturer wants to ship 22 loads of his product as shown below. The matrix gives the kilometres from sources of supply to the destinations.

		Destination					
		D_1	D_2	D_3	D_4	D_5	Supply
Source	S_1	5	8	6	6	3	8
	S_2	4	7	7	6	5	5
	S_3	8	4	6	6	4	9
	Demand	4	4	5	4	8	25 22

The shipping cost is Rs 10 per load per km. What shipping schedule should be used in order to minimize the total transportation cost?

- d) Find the dual of the following LPP Minimize $Z = 2x_1 + 3x_2 + 4x_3$ subject to

$$2x_1 + 3x_2 + 5x_3 \geq 2$$

$$3x_1 + 3x_2 + 7x_3 = 3$$

$$x_1 + 4x_2 + 6x_3 \leq 5$$

$$x_1, x_2 \geq 0, x_3 \text{ is unrestricted}$$

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PE-2849

[Total No. of Pages : 2

[6537]-361

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC-2A : Gender Spectrum & Media

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23375)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words (Any one) : [10]

- a) Discuss the representation of masculine identities in Indian Cinema.
- b) Explain the changing scenario of market in post truth era.

Q2) Write short notes on (Any three) : [15]

- a) Mass Media.
- b) Social Media.
- c) Alternate Sexualities in media.
- d) The filter bubble.
- e) Need to study media.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PE-2849

[6537]-361

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC-2A : Gender Spectrum & Media

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23375)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [10]

- अ) भारतीय चित्रपट सृष्टीतील पुरुष सुलभ प्रतिनिधिकतेवर चर्चा करा.
ब) सत्योत्तर काळातील बाजारपेठेची बदलती परिस्थिती स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही तीन) [15]

- अ) जन - माध्यमे
ब) सामाजिक माध्यमे
क) प्रसार माध्यमातील वैकल्पिक लैंगिकता
ड) माहितीचे बुडबुडे.
इ) माध्यमांच्या अभ्यासाची गरज.

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2850

[6537]-362

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2A : A Course on Critical Thinking: Theory and Practice
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23425)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Analogical reasoning
- b) Causal reasoning
- c) Validity
- d) Logical quantifiers
- e) Indirect proof

Q2) Answer the following question in 200 words. (Any one) **[10]**

- a) Define the term reasoning? Explain its various types.
- b) Explain basic nature of a valid and Invalid arguments.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PE2850

[6537]-362

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2A : A Course on Critical Thinking: Theory and Practice
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23425)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 50 शब्दात टीपा लिहा.

[15]

- अ) गणनात्मक तर्क
- ब) कारणाधारित तर्क
- क) यथार्थता
- ड) तर्ककारके
- इ) अप्रत्यक्ष पद्धती

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) तर्काची व्याख्या देऊन त्याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) युक्त/वैध आणि अयुक्त/अवैध युक्तिवादाचे मुलभूत स्वरूप स्पष्ट करा.

[6537]-363

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1C(G2) : आधुनिक हिंदी काव्य, कहानी तथा व्यवहारिक हिंदी
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23093)

समय : 2½ घंटे/

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (4 में से 2) [16]

- अ) 'एकलव्य से संवाद' कविता में चित्रित दलित विमर्श स्पष्ट कीजिए।
- ब) 'कूड़ा बीनते बच्चे' कविता का भावार्थ लिखिए।
- क) 'देश कागज पर बना नक्शा नहीं होता' कविता की प्रासंगिकता लिखिए।
- ड) 'नाच' कविता का भावार्थ लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (4 में से 2) [16]

- अ) 'सलाम' कहानी का सारांश लिखिए।
- ब) 'दूसरे' कहानी की कथावस्तु स्पष्ट कीजिए।
- क) 'धरती अब भी घूम रही है' कहानी की यथार्थता स्पष्ट कीजिए।
- ड) 'सजा' कहानी के आधार पर न्यायव्यवस्था की प्रक्रिया की समीक्षा कीजिए।

प्र.3) ससंदर्भ व्याख्या कीजिए।

अ) निम्नलिखित में से किसी एक पद्यांश की ससंदर्भ व्याख्या लिखिए। (2 में से 1) [7]

- i) "अम्मा कोसेगी
किस घड़ी में पैदा किया था
ऐसी कुलच्छनी बेटी को!
बाबूजी चिखेंगे
सब तुम्हारा बिगाड़ा हुआ है।"

अथवा

- ii) आखरी बात
बिलकूल साफ
किसी हत्यारे को
कभी मत करो माफ
चाहे हो वह तुम्हारा यार
धर्म का ठेकेदार
चाहे लोकतंत्र का
स्वनाम धन्य पहरेंदार

P.T.O.

-

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2852

[Total No. of Pages : 2

[6537]-364

S.Y. B.A.

HINDI (हिन्दी)

G2 CC-2C-PH-2A : प्रयोजनमूलक हिंदी : अनुप्रयोग
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23094)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) भारतीय कृषि क्षेत्र में हिंदी की आवश्यकता को विशद कीजिए।
- ब) जीवन बीमा निगम में हिंदी भाषा के महत्त्व को स्पष्ट कीजिए।
- क) रेल्वे के क्षेत्र में हिंदी के महत्त्व को लिखिए।
- ड) मनोरंजन क्षेत्र में हिंदी की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए।
- इ) प्रयोजनमूलक हिंदी के उपयोजन में आनेवाली समस्याएँ लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) प्रारूपण लेखन की रूपरेखा को समझाइए।
- ब) कार्यालयी हिंदी की विशेषताएँ लिखिए।
- क) टिप्पण का अर्थ लिखकर, टिप्पण की विशेषताएँ लिखिए।
- ड) पल्लवन की रचना प्रक्रिया को समझाइए।
- इ) संक्षेपण की परिभाषा देकर, संक्षेपण की विशेषताएँ लिखिए।

प्र.3) निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- अ) सरकारी पत्र के प्रारूप को समझाइए।
- ब) अर्धसरकारी पत्र किन अवसरों पर लिखे जाते हैं।
- क) अधिसूचना कहाँ प्रकाशित की जाती हैं, अधिसूचना लेखन का हेतु लिखिए।
- ड) ज्ञापन लेखन के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- इ) निविदा किसे कहते हैं, उसके लेखन की शर्तों को लिखिए।

P.T.O.

- i) प्रयोजनमूलक हिंदी के समानार्थी शब्द है।
अ) व्यावहारिक हिंदी ब) कामकाजी हिंदी
क) प्रायोगिक हिंदी ड) उपर्युक्त सभी सही हैं
- ii) भारतीय संविधान के अनुसार हिंदी को कौन-सा दर्जा प्राप्त है?
अ) सम्पर्क भाषा ब) राजभाषा
क) मातृभाषा ड) बोली
- iii) हिंदी दिवस कब मनाया जाता है?
अ) 14 अगस्त ब) 14 सितम्बर
क) 14 अक्टूबर ड) 14 नवम्बर
- iv) मनोरंजन क्षेत्र में प्रयुक्त भाषा की विशेषताएँ हैं?
अ) भावात्मक संचार ब) वैचारिक बुनावट
क) जीवन संबंधी बुनावट ड) उपर्युक्त सभी
- v) संक्षेपण सदैव में लिखा जाता है?
अ) अन्य पुरुष ब) प्रथम पुरुष
क) द्वितीय पुरुष ड) तृतीय पुरुष
- vi) Circular के लिए हिंदी शब्द क्या हैं?
अ) परिपत्र ब) सरकारी पत्र
क) ज्ञापन ड) सूचना
- vii) Notification के लिए हिंदी शब्द क्या हैं?
अ) सूचना ब) परिपत्र
क) अधिसूचना ड) टिप्पण

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2853

[Total No. of Pages : 3

[6537]-365

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC - 1A : Samskr̥tārṇavaḥ (संस्कृतार्णवः) संस्कृत गद्य आणि पद्य विभाग
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23113)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) Translate in to English or Marathi in each section. (Any one)

[10]

प्रत्येक विभागातील कोणत्याही एकाचे इंग्रजी व मराठीत भाषांतर करा.

Section 'A'/विभाग 'अ'

- i) पङ्के पतितं दृष्ट्वा व्याघ्रोऽवदत् “अहह महापङ्के पतितोऽसि। अतस्त्वामहमुत्थापयामि”। इत्युक्त्वा शनैः शनैरूपगम्य तेन व्याघ्रेण धृतः स पान्थोऽचिन्तयत्-मया भद्रं न कृतं यदत्र मारात्मके विश्वासः कृतः। सर्वान् गुणानातीत्य स्वभावो मूर्ध्नि वर्तते। स गगनविहारी कल्मषध्वंसकारी दशशतकरधारी तथा ज्योतिषां मध्यचारी विधुरपि विधियोगाद्गस्यते राहुणा।
- ii) देवपितृकार्याभ्यां न प्रमदितव्यम्। मातृदेवो भव। पितृदेवो भव। आचार्यदेवो भव। अतिथिदेवो भव। यान्यवद्यानि कर्माणि तानि त्वया सेवितव्यानि। नो इतराणि। यान्यस्माकंसुचरितानि तानि त्वयोपास्यानि नो इतराणि। ये के चास्माच्छ्रेयांसो ब्राह्मणाः तेषां त्वयाऽऽसनेन प्रश्रसितव्यम्॥

Section 'B'/विभाग 'ब'

- i) अवन्तिकायां विहितावतारं मुक्तिप्रदानाय च सज्जनानाम्।
अकालमृत्योः परिरक्षणार्थं वन्दे महाकालमहासुरेशम्॥
- ii) न तद्भासयते सूर्यो न शशाङ्को न पावकः।
यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम॥

P.T.O.

Section 'C'/विभाग 'क'

अधोनिर्दिष्टं परिच्छेदं पठित्वा तस्याधारेण संस्कृतेन उत्तराणि लिखत। (कान्यपि पञ्च) [5]
पङ्के पतितं दृष्ट्वा व्याघ्रोऽवदत् “अहह महापङ्के पतितोऽसि। अतस्त्वामहमुत्थापयामि”। इत्युक्त्वा शनैः शनैरूपगम्य तेन व्याघ्रेण धृतः सः पान्थोऽचिन्तयत्—मया भद्रं न कृतं यदत्र मारात्मके विश्वासः कृतः। सर्वान् गुणानतीत्य स्वभावो मूर्ध्नि वर्तते। स गगनविहारी कल्मषध्वंसकारी दशशतकरधारी तथा ज्योतिषां मध्यचारी विधुरपि विधियोगाद्ग्रस्यते राहुणा।

- पान्थः कुत्र अपतत्?
- पन्थानं दृष्ट्वा व्याघ्रः किम् अवदत्?
- पान्थः किम् अचिन्तयत्?
- कः मूर्ध्नि वर्तते?
- कः राहुणा ग्रस्यते?
- विधियोगाद् कः ग्रस्यते?
- विधोः उपरिनिर्दिष्टं कमपि एकं विशेषणं लिखत?

Q2) Explain with reference to the context any one from sections 'A' and 'B'. [10]

‘अ’ आणि ‘ब’ विभागातून प्रत्येकी एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

Section 'A'/विभाग 'अ'

- दरिद्रेदीयतेदानंसफलंपाण्डुनन्दन
- यान्यस्माकं सुचरितानि तानि त्वयोपास्यानि।

Section 'B'/विभाग 'ब'

- यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम।
- भक्तिप्रदानायकृपावतीर्णतंसोमनाथंशरणंप्रपद्ये।

Section 'C'/विभाग 'क'

उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च)

[5]

i) भगवद्गीता	a) नारायणपण्डितः
ii) उत्तिष्ठत उत्तिष्ठत सुप्तसिंहाः	b) अरविन्दः
iii) द्वादशज्योतिर्लिङ्गस्तोत्रम्	c) पाणिनिः
iv) मध्यमव्यायोगः	d) वराहमिहिरः
v) दकलब्धिः	e) शङ्कराचार्यः
vi) हितोपदेशः	f) पुरुषोत्तमयोगः
vii) परिभाषा	g) भासः

Q3) (A) Write the summary of the lesson 'अनुशासनम्'. [12]

‘अनुशासनम्’ या पाठाचा सारांश लिहा.

‘कङ्कणस्य लोभेन’ ही कथा स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the story ‘कङ्कणस्य लोभेन’.

(B) Write notes. (any one) [8]

टीपा लिहा. (कोणताही एक)

i) उपनिषद्

ii) पाणिनि:

Q4) (A) Explain the Metaphor of ‘अश्वत्थवृक्ष’. [12]

‘अश्वत्थवृक्षरूपक’ स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the ‘द्वादशज्योतिर्लिङ्गस्तोत्रम्’

‘द्वादशज्योतिर्लिङ्गस्तोत्रम्’ स्पष्ट करा.

(B) Write notes. (any one) [8]

टीपा लिहा. (कोणताही एक)

i) Purpose of the lesson उत्तिष्ठत उत्तिष्ठत सुप्तसिंहाः

उत्तिष्ठत उत्तिष्ठत सुप्तसिंहाः या पाठाचे प्रयोजन

ii) बृहत्संहिता

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE2854

[Total No. of Pages : 2

[6537]-366

S.Y.B.A.

ARABIC

CC-1C : Classical and Modern Prose & Poetry
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-III) (23141)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Translate any two of the following Quranic Surahs:

[20]

- a) Al-Fateha
- b) Al-Teen
- c) Al-Alaq
- d) Al-Falaq

Q2) Translate any two of the following Passages into Urdu/Eng./Marathi. **[30]**

(الف) طَلَعَ الْفَجْرُ، أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ، وَاسْتَيْقَظَ الْمُسْلِمُونَ، مَا جَدُّ اسْتَيْقَظَ، وَتَوَجَّهَ إِلَى الْمَسْجِدِ
لِلصَّلَاةِ، وَهُوَ فَتَحَ الْحَنْفِيَّةَ وَتَوَضَّأَ لِصَلَاةِ الصُّبْحِ، جَاءَ الْمُسْلِمُونَ وَتَوَضَّأُوا، خَرَجَ الْإِمَامُ
مِنْ حُجْرَتِهِ، كَبَّرَ الْمُؤَذِّنُ وَقَالَ: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَامَ الْمُسْلِمُونَ فِي صُفُوفٍ بِنِظَامٍ حَسَنٍ،
وَصَلُّوا بِالْجَمَاعَةِ، سَلَّمَ الْإِمَامُ، وَسَلَّمِ الْمُسْلِمُونَ، وَانْتَهَتْ الصَّلَاةُ.

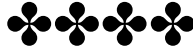
(ب) قَابَلَ سَاجِدٌ خَالِدًا، قُلَ لَهُ إِنَّ جَمَاعَةَ الْأَصْدِقَاءِ عَادَتْ مِنْ دِهْلِي، تَعَالَ نَذْهَبَ إِلَى
الْأَصْدِقَاءِ وَنَتَحَدَّثُ مَعَهُمْ، خَالِدٌ وَافَقَ رَأْيَ صَدِيقِهِ وَذَهَبَا إِلَى أَصْدِقَائِهِمَا. خَالِدٌ: مَتَى
سَافَرْتُمْ مِنْ بُمْبَايَ إِلَى دِهْلِي؟ وَمَتَى وَصَلْتُمْ؟ أَحْمَدُ: سَافَرْنَا يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ صَبَاحًا، وَسَارَ
الْفِطَارُ لَيْلًا وَنَهَارًا وَوَصَلْنَا إِلَى دِهْلِي يَوْمَ الْخَمِيسِ ظُهْرًا، وَخَرَجْنَا لِلنَّزْهَةِ مَسَاءً.

P.T.O.

(ج) فِي دُكَّانِ الْبَقَالِ: أَرْزُ، دَقِيقٌ، عَدَسٌ، صَابُونٌ، شَايٌ، كُلُّ نَوْعٍ فِي صُنْدُوقٍ أَوْ عَلَى رَفٍّ، الصَّنَادِيقُ مُنْضَدَّةٌ، وَالرُّفُوفُ عَلَى أَحَاطِطِ، الْبَقَالُ رَجُلٌ أَمِينٌ، وَعَامِلُ الدُّكَّانِ نَشِيطٌ وَمُؤَدَّبٌ. يُوزَنُ كُلُّ شَيْءٍ فِي هَذَا الدُّكَّانِ بِالْعَدْلِ وَيُلْفُ بِالْوَرَقِ أَوْ يُوَضَعُ فِي غَلَاظٍ مِنَ الْوَرَقِ، ثُمَّ يُسَلَّمُ إِلَى الْمُشْتَرِي.

[20] Q3) Translate and explain the following couplets. (Any Five)

- (أ) مَا فِي الْمَقَامِ لِذِي عَقْلٍ وَذِي أَدَبٍ مِنْ رَاحَةِ فَدَحِ الْأَوْطَانِ وَاعْتَرِبِ
(ب) سَافِرٌ تَجِدُ عَوَضاً عَمَّنْ تَفَارِقُهُ وَانْصَبْ فَإِنَّ لَذِيذَ الْعَيْشِ فِي النَّصَبِ.
(ج) إِنِّي رَأَيْتُ وَقُوفَ الْمَاءِ يُفْسِدُهُ إِنَّ سَالَ طَابَ وَإِنْ لَمْ يَجْرِ لَمْ يَطْبِ.
(د) الْأَسَدُ لَوْلَا فِرَاقُ الْغَابِ مَا افْتَرَسَتْ وَالسَّهْمُ لَوْلَا فِرَاقُ الْقَوْسِ لَمْ يُصَبْ.
(هـ) وَالشَّمْسُ لَوْ وَقَفَتْ فِي الْفُلْكِ دَائِمَةً لَمَلَّهَا النَّاسُ مِنْ عَجَمٍ وَعَرَبِ.
(و) وَالتَّبَرُّ كَالْتُّرْبِ مُلْتَقًى فِي أَمَاكِنِهِ وَالْعُودُ فِي أَرْضِهِ نَوْعٌ مِنَ الْحَطَبِ.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PE-5056

Total No. of Pages : 2

[6537]- 367

S.Y.B.A.(Semester - III)

PERSIAN

CC-2C:POETRY&RHETORIC

(2019 Pattern) (23103)

Total Marks :70]

[Time :2½ Hours

Instructions to the Candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1 Write the life sketch & literary works of حافظ شیرازی [12]

OR

Write a critical note on the Poetry of امیر خسرو .

Q.2 Discuss the life and literary works of Omar Khaiyyam. [12]

OR

Write a note on life and works of محمد حسین شهریار

Q.3 Discuss the life and works of اقبال لاهوری [12]

OR

Provide a critical overview of حکمت خیر کثیر است .

P.T.O.

Q.4 (A) Write the central idea of one of the following Poems:

[10]

(i) درتوحید

(ii) در علم مقام انسان

(iii) خرابات فرنگ

(B) Write the summary of one of the following in English or Urdu or Marathi:

[10]

(i) مناجات

(ii) حالا چرا

(iii) خواہد گشت

Q.5 Write short note on any two of the following:

[14]

ایہام ، سوال جواب ، تجاہل عارف ، کنایہ ، رباعی ، مثنوی ، مسمط

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2855

[Total No. of Pages : 4

[6537]-368

S.Y. B.A.

ECONOMICS

CC-1C : Financial System - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (23153) (G-2)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Solving of all questions are necessary.*
- 2) *Draw suitable diagrams where necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *For reference see English question paper.*

Q1) Answer the following Questions in 20 words (Any Eight)

[16]

- a) When was Unit Trust of India Established?
- b) Write the Definition of Financial system.
- c) What is Private Bank?
- d) Write the Definition of Capital Market
- e) Write any two Name of Public Sector banks in India
- f) When was Regional Rural Bank Established?
- g) What is Foregin Bank?
- h) What is Non Banking Financial institution?
- i) Write any two name Financial Instruments in Indian money market
- j) What is Stock Exchange Market?

Q2) Write Answer the following questions in 50 words (Any four)

[16]

- a) Explain the Functions of Co -Operative Bank
- b) Explain the Importance of Financial Institutions.

P.T.O.

- c) Write the Objectives of Indian stock market.
- d) Explain the types of Financial institutions.
- e) Explain the Importance of Regional Rural Bank.
- f) Explain the Problems of Public Sector Banks.

Q3) Write the Answers of the following questions in 150 words (Any Three)[18]

- a) Explain the Role of Financial system in India.
- b) Explain the Functions of Public Sector Banks.
- c) Write the Primary Functions of Commercial Banks.
- d) Explain the Functions of money market.
- e) Write the measures to overcome the Problems of Co -Operative Bank.

Q4) Write the Answers to the following questions in 300 words (Any Two) [20]

- a) Explain the Importance of Financial System.
- b) Explain the meaning of Foregin Exchange Market and write its Role and Importance.
- c) Explain the Problems of Co-operative Banks in detail.

Total No. of Questions : 4]

PE-2855

[6537]-368

S.Y. B.A.

ECONOMICS

CC-1C : Financial System - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (23153) (G-2)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ) [16]
- अ) युनिट ट्रस्ट ऑफ इंडियाची स्थापना केव्हा झाली.
 - ब) वित्तीय प्रणालीची व्याख्या लिहा.
 - क) खासगी बँक म्हणजे काय?
 - ड) भांडवल बाजाराची व्याख्या लिहा.
 - इ) भारतातील दोन सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांची नावे लिहा.
 - फ) प्रादेशिक ग्रामीण बँकेची स्थापना केव्हा करण्यात आली.
 - य) विदेशी बँक म्हणजे काय?
 - र) बिगर बँकिंग वित्तीय संस्था म्हणजे काय?
 - ल) परकिय विनिमय बाजार म्हणजे काय?
 - व) रोखे बाजार म्हणजे काय?

- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) [16]
- अ) सहकारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.
 - ब) वित्तीय संस्थांचे महत्व स्पष्ट करा.

- क) वित्तीय संस्थांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) प्रादेशिक ग्रामीण बँकेचे महत्व विशद करा.
- इ) सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांच्या समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारतातील वित्तीय प्रणालीची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) व्यापारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.
- ड) नाणे बाजाराची कार्ये स्पष्ट करा.
- इ) सहकारी बँकांच्या समस्या दूर करण्यासाठीच्या उपाय योजना लिहा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतीय वित्तीय प्रणालीचे महत्व स्पष्ट करा.
- ब) परकिय विनिमय बाजाराचा अर्थ सांगून त्याची भूमिका आणि महत्व स्पष्ट करा.
- क) सहकारी बँकांच्या समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2856

[Total No. of Pages : 4

[6537]-369

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1C : An Introduction to Political Science
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23163)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions (in 20 words each)

[16]

- a) Write the definition of Political Science
- b) Who is the Father of Modern Political Science?
- c) Write the two names of ideal Political thinkers
- d) Write the definition of state
- e) Write the definition of Democracy
- f) What is Secularism?
- g) Write the meaning of Civil Society
- h) Write the definition of Market
- i) Who wrote the book Politics?
- j) Who Separated Politics from ethics?

Q2) Write any four short notes (in 50 words each) :

[16]

- a) Write the importance of Political Science.
- b) Write the limitations of idealistic approach.
- c) Explain the types of Market.

P.T.O.

- d) Write the Merits of Democracy.
- e) Write the one features of Civil Society.
- f) Explain the one basic element of state.

Q3) Attempt any three questions (in 100 words each) : **[18]**

- a) Write the nature of Political Science.
- b) Explain the features of feminism.
- c) Explain the John Locke's social contract theory.
- d) Write the features of representative Democracy.

Q4) Attempt any two questions (in 200 words each) : **[20]**

- a) Explain the nature of Modern Political Science.
- b) Write the features of empirical approach.
- c) Explain Rousseau's Social contract theory.

Total No. of Questions : 4]

PE-2856

[6537]-369

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1C : An Introduction to Political Science
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23163)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत प्रत्येकी) [16]

- अ) राज्यशास्त्राची व्याख्या लिहा.
- ब) आधुनिक राज्यशास्त्राचा जनक कोण आहे?
- क) आदर्शवादी दोन राजकीय विचारवंतांची नावे लिहा.
- ड) राज्याची व्याख्या लिहा.
- इ) लोकशाहीची व्याख्या लिहा.
- फ) धर्म निरपेक्षता म्हणजे काय?
- य) नागरी समाजाचा अर्थ लिहा.
- र) बाजारपेठेची व्याख्या लिहा.
- ल) 'Politics' हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- व) धर्म आणि राजकारण यांना परस्परापासून वेगळे कोणी केले?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (प्रत्येकी 50 शब्दांत) [16]

- अ) राज्यशास्त्राचे महत्त्व लिहा.
- ब) आदर्शवादी दृष्टीकोणाच्या मर्यादा लिहा.
- क) बाजारपेठेचे प्रकार स्पष्ट करा.

- ड) लोकशाहीचे गुण लिहा.
- इ) नागरी समाजाचे एक वैशिष्ट्य लिहा.
- फ) राज्याच्या एका मुलभूत घटकाचे स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) [18]

- अ) राज्यशास्त्राचे स्वरूप लिहा.
- ब) स्त्रीवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) जॉन लॉकचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) प्रातिनिधिक लोकशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (प्रत्येकी 200 शब्दांत) [20]

- अ) आधुनिक राज्यशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) अनुभववादी दृष्टीकोणाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) रुसोचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2857

[Total No. of Pages : 4

[6537]-370

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

G2-CC-2C(3) : An Introduction to Political Ideologies
(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (23164)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 20 words each (Any Eight) : [16]

- a) Explain the concept of Ideology.
- b) Define the meaning of nationalism.
- c) Write two basic principles of Ideology.
- d) State three types of socialism.
- e) State the two causes of Emergence of fascism.
- f) What is Internationalism.
- g) Write the meaning of syndicalism.
- h) What is Fascism.
- i) Explain the meaning of Democracy.
- j) Define the meaning of corporate state.

P.T.O.

Q2) Write short notes in 50 words each (Any four) :

[16]

- a) Fabian socialism
- b) Ethnic Nationalism
- c) New Fascism
- d) Discuss the Nature of Ideology
- e) Write characteristics of Nationalism
- f) Socialism

Q3) Answer the following questions in 100 words each (Any three) :

[18]

- a) Discuss in detail on the origin and Development of Ideology.
- b) Write basic principles of syndicalism.
- c) Explain the meaning and Nature of Democratic socialism.
- d) Explain the elements of Nationalism.

Q4) Answer the following questions in 200 words each (Any two) :

[20]

- a) Democratic socialism is a synthesis of Democracy and socialism Discuss.
- b) Write the significance of an Ideology.
- c) State the Philosophy of Fascism.

Total No. of Questions : 4]

PE-2857

[6537]-370

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

G2-CC-2C(3) : An Introduction to Political Ideologies

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (23164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा :

[16]

- अ) विचार प्रणालीचा अर्थ सांगा.
- ब) राष्ट्रवादाचा अर्थ सांगा.
- क) विचार प्रणालीचे दोन मुख्य वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) समाजवादाचे तीन प्रकार सांगा.
- इ) फॅसिझमच्या उदयाची दोन कारणे सांगा.
- फ) आंतरराष्ट्रवाद म्हणजे काय?
- य) श्रमिक संघवाद म्हणजे काय?
- र) फॅसिझम म्हणजे काय?
- ल) लोकशाहीचा अर्थ सांगा.
- व) महामंडळात्मक राज्याचा अर्थ स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी काणेत्याही चार टीपा थोडक्यात लिहा (प्रत्येकी 50 शब्दांत) : [16]

- अ) फेबियन समाजवाद
- ब) वांशिक राष्ट्रवाद
- क) नव फॅसिझम
- ड) विचार प्रणालीचे स्वरूप
- इ) राष्ट्रवादाची वैशिष्ट्ये
- फ) समाजवाद

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा : [18]

- अ) विचार प्रणालीच्या उदय व विकासाची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) श्रमिक संघवादाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) लोकशाही समाजवादाचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) राष्ट्रवादाचे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) 'लोकशाही समाजवाद हा लोकशाही आणि समाजवादाचा समन्वय आहे' चर्चा करा.
- ब) विचार प्रणालीचे महत्व लिहा.
- क) फॅसिझमचे तत्त्वज्ञान सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2858

[Total No. of Pages : 2

[6537]-371

S.Y. B.A.

HISTORY

G-2-CC-1C : History of The Maratha's (1630 - 1707)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Refer the original English question paper for reference.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (Any one) [15]

- a) Evaluate the foreign sources of History of the Marathas.
- b) Explain the relation between Chh. Shivaji Maharaj and Adilshahi.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any one) [15]

- a) Discuss the Military Administration system of Chh. Shivaji Maharaj.
- b) Explain the significance of the achievements of Chh. Rajaram Maharaj.

Q3) Answer the Following questions in 200 words (Any Two) [20]

- a) Explain the achievements of Shahaji Raje.
- b) Explain the causes and effect of Chh. Shivaji Raje's Sack of Surat.
- c) Discuss Chh. Shivaji Maharaj's Visit to Agra.
- d) Discuss the relationship between Chh. Sambhaji Maharaj and Mughal.

Q4) Write a Short notes (Any Four). [20]

- a) Krashnaji Anant Sabhasad
- b) Adhyapatra
- c) Ghodkhind
- d) Second coronation
- e) Chauthai - Sardeshmukhi
- f) Santaji Ghorpade and Dhanaji Jadhav

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE-2858

[6537]-371

S.Y. B.A.

HISTORY

G-2-CC-1C : History of The Maratha's (1630 - 1707)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) मराठ्यांच्या इतिहासातील परकीय साधनांचे मुल्यमापन करा?
ब) छत्रपती शिवाजी महाराज – आदिलशाही संबंध स्पष्ट करा?
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या लष्करी प्रशासन यंत्रणेची चर्चा करा.
ब) छत्रपती राजाराम महाराजांच्या कामगिरीचे महत्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) शहाजी राजांची कामगिरी स्पष्ट करा.
ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या सूरत लुटीची कारणे व परिणाम सांगा.
क) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या आग्राभेटीची चर्चा करा.
ड) छत्रपती संभाजी महाराज – मुघल संबंधाची चर्चा करा.
- प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) कृष्णाजी अनंत सभासद
ब) आज्ञापत्र
क) घोडखिंड
ड) दुसरा राज्याभिषेक
इ) चौथाई – सरदेशमुखी
फ) संताजी घोरपडे व धनाजी जाधव

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2859

[Total No. of Pages : 4

[6537]-372

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

GII:CC-1C : Indian Tribes

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short note on following (Any Three)

[15]

- a) Nomadic Tribes.
- b) Economic classification of Indian Tribes.
- c) Concept of Tribes.
- d) School drop -out
- e) Ghotul

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each

[15]

- a) Elaborate the causes of study of tribal society.
- b) Elaborate the Transport and communication in tribal societies.
- c) Describe the availability of Health care services in tribal sector.
- d) State the functions of Youth Dormitories.
- e) Explain the Cultural Classification of Indian Tribes.

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each **[20]**

- a) Write the Racial and Geographical Classification of Indian Tribes in details.
- b) Explain the structure of tribal Youth Dormitories.
- c) Explain the illiteracy in Indian Tribes.
- d) Describe the History of Indian Tribes.

Q4) Answer any one of the following questions in 300 words. **[20]**

- a) Explain the various causes of Migration and Displacement of Indian Tribes.
- b) Describe the Types of Tribal Youth Dormitories.

Total No. of Questions : 4]

PE-2859

[6537]-372

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

GII:CC-1C : Indian Tribes

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही तीन) [15]

- अ) भटक्या जमाती
- ब) भारतीय आदिवासीचे आर्थिक वर्गीकरण
- क) आदिवासींची संकल्पना
- ड) शाळेतील गळती
- इ) गोदुल

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) आदिवासी समाजाच्या अभ्यासाची कारणे विशद करा.
- ब) आदिवासी समाजातील वाहतुक आणि दळणवळण विशद करा.
- क) आदिवासी क्षेत्रातील आरोग्य सुविधांची उपलब्धता वर्णन करा.
- ड) युवागृहाची कार्ये सांगा.
- इ) भारतीय आदिवासीचे सांस्कृतिक वर्गीकरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतीय आदिवासींचे वांशिक व भौगोलिक वर्गीकरण सविस्तर लिहा.
- ब) आदिवासींच्या युवागृहांची संरचना स्पष्ट करा.
- क) भारतीय आदिवासींमधील निरक्षरता स्पष्ट करा.
- ड) भारतीय आदिवासींचा इतिहास वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक)

[20]

- अ) भारतीय आदिवासींच्या स्थलांतर आणि विस्थापनाची विविध कारणे स्पष्ट करा.
- ब) आदिवासींच्या युवा गृहांच्या प्रकारांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2860

[Total No. of Pages : 4

[6537]-373

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

Gg-201(A) CC-1C : Environmental Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23204)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of map stencils is allowed.
- 4) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Write answer of the questions about 20 words each (Any Eight) : [16]

- a) What do you mean by Environmental Geography?
- b) What is the cultural environment?
- c) What is the economic potential of biodiversity?
- d) What is food-web?
- e) Name any two components of Natural environment.
- f) Write any two preventive measures to control air pollution.
- g) Write any two characteristics of equatorial forest ecosystem.
- h) What is conservation of biodiversity?
- i) State the various levels of consumers in the ecosystem.
- j) Write any two effects of air pollution.

P.T.O.

Q2) Write a short note in about 50 words each (Any 3) :

[18]

- a) Behavioural Approach
- b) Causes of Soil Pollution
- c) Loss of biodiversity
- d) Pond ecosystem

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words (Any two) :

[16]

- a) Describe the effects of water pollution.
- b) Explain the structure of ecosystem.
- c) Explain the importance of environmental Geography.

Q4) Write the answer to the following questions in 300 words (Any one) :

[20]

- a) Explain the biodiversity hotspots region in India.
- b) Describe causes and effects of air pollution.

Total No. of Questions : 4]

PE-2860

[6537]-373

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

Gg-201(A) CC-1C : Environmental Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) पर्यावरणीय भूगोल म्हणजे काय?
ब) सांस्कृतिक पर्यावरण म्हणजे काय?
क) जैवविविधतेची आर्थिक क्षमता म्हणजे काय?
ड) अन्नजाळी म्हणजे काय?
इ) नैसर्गिक पर्यावरणाच्या कोणत्याही दोन घटकांची नावे लिहा.
फ) हवा प्रदुषण नियंत्रणाचे दोन प्रतिबंधक उपाय लिहा.
य) विषुववृत्तीय जंगल परिसंस्थेची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
र) जैवविविधता संवर्धन म्हणजे काय?
ल) परिसंस्थेतील भक्षक सजीवांच्या वेगवेगळ्या पातळ्या सांगा.
व) जलप्रदुषणाचे कोणतेही दोन परिणाम लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांच्या प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

- अ) वर्तणूक अभ्यास पद्धत
- ब) मृदा प्रदूषणाची कारणे
- क) जैवविविधतेचा न्हास
- ड) तळे परिसंस्था

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [16]

- अ) जलप्रदूषणाच्या परिणामांचे वर्णन करा.
- ब) परिसंस्थेची रचना स्पष्ट करा.
- क) पर्यावरणीय भूगोलाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : [20]

- अ) भारतातील जैवविविधता संवेदनशिल प्रदेश (क्षेत्र) स्पष्ट करा.
- ब) हवा प्रदूषणाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2861

[Total No. of Pages : 4

[6537]-374

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

GG-201(A) CC-2C : Economic Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23205)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat labelled diagrams, figures, wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers of the following questions in about 20 words each : (Any 8)[16]

- a) Define economic geography
- b) What is forest collection?
- c) What is resource conservation?
- d) Name any two social factors affecting on agriculture.
- e) What is trade geography?
- f) What is quaternary activities?
- g) Name any two hydroelectric generating stations in India.
- h) What is agro -tourism?
- i) What is Commodity approach?
- j) Write any two types of iron ore.

Q2) Write short notes in about 50 words each : (Any 3)

[18]

- a) Nature of economic geography
- b) Solar energy.
- c) Secondary activities.
- d) Distribution of coal in India.

P.T.O.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each : (Any 2) **[16]**

- a) Explain the relationship of economic geography to other social disciplines.
- b) Write classification of resources.
- c) Explain characteristics of dairy business.

Q4) Write the answers of questions in 300 words each : (Any 1) **[20]**

- a) Describe primary activities and write its problems and advantages.
- b) Write physical and economic factors affecting on agriculture.

PE-2861

[6537]-374

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

GG-201(A) (CC-2C) : Economic Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23205)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) आर्थिक भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- ब) वनसंकलन म्हणजे काय?
- क) साधनसंपदा संवर्धन म्हणजे काय?
- ड) शेतीवर परिणाम करणारे कोणतेही दोन सामाजिक घटक लिहा.
- इ) व्यापारी भूगोल म्हणजे काय?
- फ) चतुर्थ श्रेणीतील व्यवसाय म्हणजे काय?
- य) भारतातील कोणत्याही दोन जलविद्युतनिर्मिती केंद्राची नावे लिहा.
- र) कृषी पर्यटन म्हणजे काय?
- ल) वस्तुनिष्ठ अभ्यास पद्धती म्हणजे काय?
- व) लोहखनिजाचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [18]

- अ) आर्थिक भूगोलाचे स्वरूप
- ब) सौर उर्जा
- क) द्वितीयक श्रेणीतील व्यवसाय
- ड) भारतातील दगडी कोळशाचे वितरण

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]

- अ) आर्थिक भूगोलाचा इतर सामाजिक शाखांशी संबंध स्पष्ट करा.
- ब) साधनसंपदेचे वर्गीकरण लिहा.
- क) दुग्ध व्यवसायाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) प्राथमिक श्रेणीच्या व्यवसायांचे वर्णन करून त्यांच्या समस्या व फायदे लिहा.
- ब) शेतीवर परिणाम करणारे प्राकृतिक आणि आर्थिक घटक लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2862

[Total No. of Pages : 4

[6537]-375

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1C : District Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- a) What is the district Administration.
- b) State two important points of district Administration.
- c) State two principles of district Administration.
- d) State two points of development of district administration.
- e) State two functions of a magistrate.
- f) What is law and order?
- g) State two principles of law and order.
- h) Under whom does the Revenue administration function?
- i) State any two functions of circle inspector.
- j) Explain the role of talathi in revenue administration.

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) History of district administration in Maurya period.
- b) District officer.
- c) Law and order.
- d) Sub-Divisional officer.
- e) Circle Inspector.
- f) Talathi

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Explain the principle of district administration.
- b) Explain the changing role of District collector.
- c) State the function of Tehsildar.
- d) Describe Talathi's work in revenue administration.

Q4) Attempt any two questions (200 words) :

[20]

- a) Explain the development of district administration.
- b) Explain the principle of law and order.
- c) Give information about revenue administration.

Total No. of Questions : 4]

PE-2862

[6537]-375

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1C : District Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (20 शब्दांत) :

[16]

- अ) जिल्हा प्रशासन म्हणजे काय?
- ब) जिल्हा प्रशासनाचे दोन महत्वाचे मुद्दे सांगा.
- क) जिल्हा प्रशासनाचे दोन तत्वे सांगा.
- ड) जिल्हा प्रशासनाचे विकासाचे दोन मुद्दे सांगा.
- इ) दंडाधिकारीची दोन कार्ये सांगा.
- फ) कायदा व सुव्यवस्था म्हणजे काय?
- य) कायदा व सुव्यवस्थेची दोन तत्वे सांगा.
- र) महसूल प्रशासन कोणाच्या अंतर्गत कार्य करते?
- ल) मंडळ निरीक्षकाचे दोन कार्ये सांगा.
- व) तलाठी यांची महसूल प्रशासनातील भूमिका सांगा.

प्रश्न 2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (50 शब्दांत) : [16]

- अ) जिल्हा प्रशासनाच्या इतिहासातील मौर्य काळ
- ब) जिल्हा अधिकारी
- क) कायदा व सुव्यवस्था
- ड) उपविभागीय अधिकारी
- इ) मंडळ निरीक्षक
- फ) तलाठी

प्रश्न 3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा (100 शब्दांत) : [18]

- अ) जिल्हा प्रशासनाचे तत्व सांगा.
- ब) जिल्हाधिकारीची बदलती भूमिका सांगा.
- क) तहसिलदाराचे कार्य सांगा.
- ड) तलाठी यांचे महसूल प्रशासनातील कार्य सांगा.

प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (200 शब्दांत) : [20]

- अ) जिल्हा प्रशासनाचा विकास कसा झाला ते सांगा.
- ब) कायदा व सुव्यवस्थेची तत्वे सांगा.
- क) महसूल प्रशासनाची माहिती सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2863

[Total No. of Pages : 3

[6537]-376

S.Y. B.A.

MUSIC

(या संचातील रागसंगीत गायन व तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

CC-1C (G-3) : RAAG SANGEET GAYAN

(रागसंगीत गायन)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23213/22317)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) अ) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची मध्य लय बंदिश/छोटा ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [10]

ब) बिहाग रागाची शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 2) अ) केदार अथवा मालकंस या पैकी एका रागाची आरोह-अवरोह, पकड व वैशिष्ट्ये यासह संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]

ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा. [5]

i) दीपचंदी

ii) चौताल

iii) विलंबित एकताल

P.T.O.

- प्रश्न 3)** अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर थोडक्यात लिहा. [8]
- i) धृपद-धमार गायकी
 - ii) कर्नाटक संगीत पद्धती
 - iii) गणितानुसार उत्तर भारतीय 32 थाटांची रचना
 - iv) ख्याल गायकी
- ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर टिपा लिहा. [12]
- i) वादी-संवादी स्वर
 - ii) ग्रह-अंश-न्यास स्वर
 - iii) वर्ज्य आणि विवादी स्वर
 - iv) राग बढत
- प्रश्न 4)** अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान लिहा. [10]
- i) पं. ओंकारनाथ ठाकूर
 - ii) बैजू बावरा
 - iii) पं. डी. व्ही. पलुस्कर
- ब) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा. [10]
- i) संगीत सभेचे आयोजन
 - ii) संगीत साधना
 - iii) मी ऐकलेली मैफिल

Total No. of Questions : 4]

PE-2863

[6537]-376

S.Y. B.A.

MUSIC

(या संचातील रागसंगीत गायन व तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

CC-1C (G-3) : TABLA

(तबला)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23213/22317)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** अ) तबला या वाद्याचा संक्षिप्त इतिहास लिहा. [10]
ब) झपताल मध्ये 1 तिहाई समेपासून समेपर्यंत पं. भातखंडे लिपीनुसार लिपिबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 2)** अ) तबला स्वरात मिळवण्याचे नियम या बद्दल माहिती लिहा. [10]
ब) ताल तीनताल मध्ये एक समेपासून समेपर्यंत तिहाई पं. भातखंडे लिपीनुसार लिहा. [5]
- प्रश्न 3)** अ) व्याख्या लिहा (कोणत्याही चार) [8]
i) जाती ii) तिगून
iii) चौगुण iv) तुकडा
v) लग्गी vi) उठाण
ब) भजन व गझल या गीत प्रकारांविषयी माहिती लिहा. [12]
- प्रश्न 4)** अ) पं. पलुस्कर लिपी मध्ये तीनताल व झपताल या तालांची एकपट व दुप्पट लिहा. [10]
ब) तिरकट व धिरधीर या दोन वर्णांची निकास पद्धती लिहा. [10]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2864

[Total No. of Pages : 4

[6537]-377

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-1A : Health Psychology

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any four) : [20]

- a) Explain the nature of health psychology.
- b) Write the problems in health care system.
- c) Explain the anxiety as an emotional response to chronic illness.
- d) Explain the stress management after COVID-19.
- e) Explain the socio-culture factor of health.
- f) What is quality of life?

Q2) Answer the following questions in 200 words each (Any two) : [20]

- a) Explain the causes and treatment of Hypertension.
- b) Explain the emotional response to stress.
- c) Explain the causes and effect of obesity.
- d) Explain the importance of diet and exercise in health promoting behaviour.

P.T.O.

Q3) Answer the following question in 400 words (Any one) :

[20]

- a) Write the definition and nature of Stress. Explain the types of stress in detail.
- b) Discuss major chronic health problems in detail.

Q4) Write short notes (Any two) :

[10]

- a) Aims of Health Psychology
- b) Rest
- c) Humour as a stress reducer
- d) Social self

Total No. of Questions : 4]

PE-2864

[6537]-377
S.Y. B.A.
PSYCHOLOGY
SEC-1A : Health Psychology
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23223)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- अ) आरोग्य मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) आरोग्य सेवा प्रणालीतील समस्या लिहा.
- क) जुनाट आजाराला भावनिक प्रतिसाद म्हणून चिंता स्पष्ट करा.
- ड) कोविड - 19 नंतरचे ताण व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- इ) आरोग्यातील सामाजिक - सांस्कृतिक घटक स्पष्ट करा.
- फ) जीवन गुणवत्ता म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) उच्च रक्तदाबाची कारणे आणि उपचार स्पष्ट करा.
- ब) ताणाला दिलेला भावनिक प्रतिसाद स्पष्ट करा.
- क) लठ्ठपणाची कारणे आणि परीणाम स्पष्ट करा.
- ड) आरोग्य संवर्धक वर्तनातील आहार व व्यायामाचे महत्व लिहा.

प्रश्न 3) खालील एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा :

[20]

- अ) ताणाची व्याख्या आणि स्वरूप लिहा. ताणाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) प्रमुख जुनाट आजारांची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

[10]

- अ) आरोग्य मानसशास्त्राची उद्दिष्टे
- ब) विश्रांती
- क) 'विनोद' ताण कमी करण्याचा मार्ग
- ड) सामाजिक 'स्व'

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2865

[Total No. of Pages : 4

[6537]-378

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT (General Paper - II)

CC-2C : Gandhian Political Philosophy

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23233)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. [15]

- a) Briefly explain Gandhiji's concept of Swaraj.
- b) Explain Gandhiji's concept of a stateless society.
- c) State the Gandhiji as a political leader.
- d) Briefly discuss Gandhiji's Panchsheel theory in international politics.
- e) Explain Gandhiji's 'National non-violencism.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) State the 'means' and 'Ends' thoughts of Gandhian political life.
- b) Explain the meaning of Gandhiji's concept of freedom as a political value.
- c) Explain Gandhiji's concept of Bycott.
- d) Explain the structure and function of democracy.

Q3) Write short notes in 100 words each. [15]

- a) Gandhiji's concept of self reliance.
- b) Indian struggle for Independence.
- c) Gandhiji views about International relations.
- d) Social and Moral Swaraj.
- e) Village - Swaraj.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words each. [20]

- a) Explain Gandhiji's idea of world unity based on peace with his criticism on the institution of war.
- b) Review the Gandhian concept of spiritualization of politics with its criticisms.

Total No. of Questions : 4]

PE-2865

[6537]-378

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT (General Paper - II)

CC-2C : Gandhian Political Philosophy

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) गांधीजींची 'स्वराज्य' संकल्पना थोडक्यात विशद करा.
ब) गांधीजींची 'राज्य विरहीत समाज' संकल्पना स्पष्ट करा.
क) गांधीजी एक राजकीय नेतृत्व, सांगा.
ड) गांधीजींच्या आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील पंचशील सिद्धांताची थोडक्यात चर्चा करा.
इ) गांधीजींचा 'राष्ट्रीय - अहिंसावाद' स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) गांधीप्रणीत राजकीय जीवनातील 'साधन' आणि 'साध्य' विचार सांगा.
ब) गांधीजींची 'स्वातंत्र्य एक राजकीय मूल्य' या संकल्पनेचा अर्थ स्पष्ट करा.
क) गांधीजींची 'बहिष्कार' संकल्पना विशद करा.
ड) लोकशाहीची रचना आणि कार्य स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा 100 शब्दांत. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) गांधीजींची 'आत्मनिर्भरता' संकल्पना.
ब) भारतीय स्वातंत्र्य लढा.
क) गांधी प्रणीत आंतरराष्ट्रीय हित संबंध.
ड) सामाजिक व नैतिक स्वराज्य.
इ) ग्राम - स्वराज्य.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) गांधीजींची शांतता आधारित जागतिक ऐक्याचा विचार युद्ध संस्थेवरील टीके सह स्पष्ट करा.
- ब) गांधी प्रणीत 'राजकारणाचे अध्यात्मिकरण' या संकल्पनेचा त्यावरील टीके सह आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2866

[Total No. of Pages : 4

[6537]-379

S.Y. B.A.

YOGA

CC-1C : Yogvidya

(2019 Pattern) (Semester - III) (23243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence. [5]

- a) Name of the yogasutrakar?
- b) What are the names of the Triyogpranali?
- c) What is Kumbhak?
- d) State the definition of pranayama?
- e) Explain the steps of Ashtanga Yoga?
- f) What are the types of Pranayama?
- g) What are the types of Shuddhikriya?

Q2) Write the short note (Any two) [10]

- a) Jalneti
- b) Bhramari
- c) Dhanurasana

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. [20]

- a) Importance of Yogsutra?
- b) Importance of Gherandyog?
- c) Explain the Benefits of Shuddhikriyas?

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following questions in detail.

[15]

- a) Explain the importance of yoga in social health.
- b) Explain the role of yoga in mental health?

Total No. of Questions : 4]

PE-2866

[6537]-379

S.Y. B.A.

YOGA

CC-1C : Yogvidya

(2019 Pattern) (Semester - III) (23243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. [5]
- अ) योगसूत्रकारांचे नाव सांगा.
ब) त्रियोगप्रणालींची नावे सांगा.
क) प्राणायामातील 'कुम्भक' म्हणजे काय?
ड) प्राणायामाची व्याख्या सांगा.
इ) अष्टांग योगाच्या पायऱ्या सांगा.
फ) प्राणायामांचे प्रकार सांगा.
य) शूद्धिक्रियांचे प्रकार सांगा.
- प्रश्न 2)** टिपा द्या. (कोणत्याही दोन) [10]
- अ) जलनेती
ब) भ्रामरी
क) धनुरासन
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]
- अ) योग सूत्राचे महत्व सांगा.
ब) घेरण्डयोगाचे महत्व सांगा.
क) शूद्धिक्रियांचे फायदे सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर द्या.

[15]

- अ) सामाजिक अरोग्यात योगशास्त्राचे महत्व स्पष्ट करा.
- ब) मानसिक ताण-तणाव निवारन व योगशास्त्र चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2867

[Total No. of Pages : 4

[6537]-380

S.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC-1C : Cultural History of Maharashtra and Heritage

(up to 13th Century)

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - III) (23253)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words : (any one) **[15]**

- a) Explain the Culture of Daymabad in ancient Maharashtra.
- b) Write the contribution of Satavahana Dynasty.

Q2) Answer the following questions in 300 words : (any one) **[15]**

- a) Explain the concept of 'Gavgada' in ancient Maharashtra.
- b) Explain the importance of Heritage site in Maharashtra.

Q3) Answer the following questions in 200 words : (any two) **[20]**

- a) Explain the definition and nature of culture.
- b) Explain the cultural life of Newase in Ancient Maharashtra.
- c) Discuss the Agriculture and Handicraft in Maharashtra.
- d) Write the information about Historical heritage place in Maharashtra.

P.T.O.

Q4) Short notes : (any Four)

[20]

- a) Scope of Maharashtra Civilization
- b) Cultural contribution of Rashtrakuta a Dynasty.
- c) Nath cult.
- d) Industries in Maharashtra.
- e) Ajanta Painting.
- f) Sculpture in verul.

Total No. of Questions : 4]

PE-2867

[6537]-380

S.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC-1C : Cultural History of Maharashtra and Heritage
(up to 13th Century)

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - III) (23253)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [15]
- अ) प्राचीन महाराष्ट्रातील दायमाबाद संस्कृती स्पष्ट करा.
ब) महाराष्ट्रातील सातवाहन या राजघराण्याचे योगदान लिहा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [15]
- अ) प्राचीन महाराष्ट्रातील 'गावगाडा' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) महाराष्ट्रातील ऐतिहासिक वारसा स्थळांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) संस्कृतीची व्याख्या व स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) प्राचीन महाराष्ट्रातील नेवासे येथील सांस्कृतिक जीवन स्पष्ट करा.
क) महाराष्ट्रातील कृषी व हस्तव्यवसाय या विषयी चर्चा करा.
ड) महाराष्ट्रातील ऐतिहासिक वारसा स्थळांची माहिती लिहा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) महाराष्ट्र संस्कृतीची व्याप्ती
- ब) राष्ट्रकुट घराण्याचे सांस्कृतिक योगदान
- क) नाथ पंथ
- ड) महाराष्ट्रातील उदयोग धंदे
- इ) अजिंठा चित्रकला
- फ) वेरुळमधील शिल्पकला

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2868

[Total No. of Pages : 4

[6537]-381

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1C : G-2 Sociology of Indian Family

(2019 Pattern) (Semester - III) (23263)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Diagrams must be drawn wherever necessary.

Q1) Write the answer to the following questions in 20 words each (Any Eight) :
[16]

- a) What is Sociology?
- b) Where and when did the Industrial Revolution take place?
- c) What are the two Sects Found in Sociology?
- d) What is a commercial revolution?
- e) What are the types of marriage-related families?
- f) What is patriachal family system?
- g) What is a joint family?
- h) What are the primary functions of a family organization?
- i) What types of family are Found in Indian Society?
- j) What is the Fault of separated family system?

P.T.O.

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each (Any Four) : [16]

- a) Explain the concept of sociology?
- b) Explain the concept of Scientific Revolution?
- c) Explain the evolution of family.
- d) Explain the type of family according to the number of members?
- e) Explain the concept of joint family system.
- f) Explain the nature of family life.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each (Any Three) : [18]

- a) Explain the study of sociology.
- b) How did sociology emerge? Explain.
- c) Explain the primary function of family organization.
- d) Explain the factors that help family organization.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each (Any Two) : [20]

- a) Explain the features of sociology in detail.
- b) Explain the causes of family conflict.
- c) Explain the advantages and disadvantages of split family system.

Total No. of Questions : 4]

PE-2868

[6537]-381

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1C : G-2 Sociology of Indian Family

(2019 Pattern) (Semester - III) (23263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तर प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) समाजशास्त्र म्हणजे काय?
- ब) औद्योगिक क्रांती कोठे व केव्हा घडून आली?
- क) समाजशास्त्रात कोणते दोन संप्रदाय आढळून येतात?
- ड) व्यापारी किंवा व्यावसायिक क्रांती म्हणजे काय?
- इ) विवाहानुसार पडणारे कुटुंबाचे प्रकार कोणते?
- फ) पितृसत्ताक कुटुंब पद्धती म्हणजे काय?
- य) संयुक्त कुटुंब म्हणजे काय?
- र) कुटुंब संस्थेची प्राथमिक कार्ये कोणती?
- ल) भारतीय समाजात कुटुंबाचे कोणते प्रकार आढळून येतात?
- व) विभक्त कुटुंब पद्धतीचे दोष सांगा?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) : [16]

- अ) समाजशास्त्राचा संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) “वैज्ञानिक क्रांती” संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) कुटूंबाच्या उत्क्रांतीचा आढावा स्पष्ट करा.
- ड) सदस्य संख्येच्या आधारेनुसार पडणारे कुटूंबाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- इ) संयुक्त कुटूंब पद्धतीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) कौटूंबिक जीवनाचे स्वरूप विशद करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) : [18]

- अ) समाजशास्त्राचा अभ्यास विषय विशद करा.
- ब) समाजशास्त्राचा उदय कसा झाला स्पष्ट करा.
- क) कुटूंब संस्थेची प्राथमिक कार्ये स्पष्ट करा.
- ड) कुटूंब संघटनेस साहाय्यभूत असलेले घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) समाजशास्त्राची वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) कौटूंबिक संघर्षाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) विभक्त कुटूंब पद्धतीचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2869

[Total No. of Pages : 4

[6537]-382

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC-1C-G-2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj as a Nation Builder
(2019 Pattern) (Semester - III) (23273)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the Following questions in 100 words each. (Any Three) [15]

- a) Describe the cultural state of Maharashtra during Chhatrapati Shivaji Maharaj time.
- b) Explain the importance of victory over Afzal Khan.
- c) State the strategic importance of Jawali.
- d) Explain the role of Jijabai in making Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- e) State the aims of Shahistekhan invasion.

Q2) Answer the Following questions in 300 words each. (Any one) [15]

- a) Explain the aims and objectives of Hindavi Swarajya.
- b) Describe the Economic, Political state of Maharashtra during Chhatrapati Shivaji Maharaj time.

Q3) Answer the Following questions in 200 words each. (Any Two) [20]

- a) Explain the causes of Chhatrapati Shivaji Maharaj Victory against Shahistekhan.
- b) Explain the meaning of Swarajya during Chhatrapati Shivaji Maharaj period.
- c) Explain the Concept of Swarajya.
- d) State the articles of Treaty of Purandar.

P.T.O.

Q4) Write Short notes (Any Four).

[20]

- a) Effect of the raid on Shahistekhana
- b) Strategic importance of Jawali victory
- c) Strategy of Mirza Raje Jay Singh
- d) Jijabai
- e) Maval region
- f) Oath of Rayareshwar

Total No. of Questions : 4]

PE-2869

[6537]-382

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC-1C-G-2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj as a Nation Builder
(2019 Pattern) (Semester - III) (23273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील महाराष्ट्राची सांस्कृतिक परिस्थिती विशद करा.
- ब) अफजलखानावरील विजयाचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) जावळीचे सामरिक महत्व सांगा.
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जडणघडणीत जिजाबाईची भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) शाहिस्तेखान स्वारीचे हेतू सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [15]

- अ) हिंदवी स्वराज्याची ध्येय व उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील महाराष्ट्राची आर्थिक, राजकीय, परिस्थिती विशद करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या शाहिस्तेखान विरुद्धच्या विजयाची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) शिवकालीन स्वराज्याचा अर्थ स्पष्ट करा.
- क) स्वराज्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) पुरंदरच्या तहाची कलमे सांगा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) शाहिस्तेखानावरील छाप्याचे परिणाम
- ब) जावळी विजयाचे सामरिक महत्व
- क) मिर्झाराजे जयसिंगाचे डावपेच
- ड) जिजाबाई
- इ) मावळ प्रदेश
- फ) रायरेश्वराची शपथ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE2870

[6537]-383

S.Y.B.A.

SOCIAL WORK

**CC-1C G-2 : Fields of Social Work
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23433)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words from the following : **[14]**

What is Professional Social Work? Discuss Historical Development of Professional Social Work in India.

OR

Discuss Philosophy of Professional Social Work.

Q2) Answer any one question in 500 words from the following : **[14]**

Discuss the Group Work as one of the important Social Work practice in India.

OR

Discuss the concept of Social Work Education and discuss various Social Work courses offered in the field of Social Work Education.

Q3) Answer any one question in 500 words from the following : **[14]**

Discuss the concept of Poverty Eradication and list out the welfare schemes for welfare of weaker sections in India.

OR

Discuss various Social Work competencies of Professional Social Workers.

P.T.O.

Q4) Answer any one question in 500 words from the following : **[14]**

Discuss the Role of Social Worker in Women, Child and Family Welfare agencies.

OR

Discuss the values and ethics in Social Work practice.

Q5) Write short notes on any two of the following : **[14]**

- a) Youth unrest and Youth Welfare
- b) Gandhian Social Work
- c) Characteristics in Social Work
- d) Social Action

Total No. of Questions : 5]

PE2870

[6537]-383

S.Y.B.A.

SOCIAL WORK

**CC-1C G-2 : Fields of Social Work
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23433)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर 500 शब्दात उत्तर लिहा. [14]

व्यावसायिक समाज कार्य म्हणजे काय ? भारतातील व्यावसायिक समाज कार्याच्या ऐतिहासिक विकासावर चर्चा करा.

किंवा

व्यावसायिक सामाजिक कार्याच्या तत्त्वज्ञानावर चर्चा करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर 500 शब्दात उत्तर लिहा. [14]

समूह कार्य ही भारतातील एक महत्त्वाची सामाजिक कार्य पद्धती म्हणून चर्चा करा.

किंवा

सामाजिक कार्य शिक्षण या संकल्पनेवर चर्चा करा आणि सामाजिक कार्य शिक्षणाच्या क्षेत्रात दिल्या जाणाऱ्या या विविध सामाजिक कार्य अभ्यासक्रमांची चर्चा करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर 500 शब्दात उत्तर लिहा. [14]

दारिद्र्य निर्मूलनाच्या संकल्पनेवर चर्चा करा आणि भारतातील दुर्बल घटकांच्या कल्याणासाठी कल्याणकारी योजनांची यादी करा.

किंवा

व्यावसायिक सामाजिक कार्यकर्त्यांच्या विविध सामाजिक कार्य क्षमतांची चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर 500 शब्दात उत्तर लिहा.

[14]

महिला, बाल व कुटुंब कल्याण यंत्रणांमध्ये सामाजिक कार्यकर्त्यांच्या भूमिकेवर चर्चा करा.

किंवा

सामाजिक कार्य व्यवहारातील मूल्ये आणि नैतिकता यावर चर्चा करा.

प्र.5) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

[14]

अ) युवा असंतोष आणि युवक कल्याण

ब) गांधीवादी समाज कार्य

क) सामाजिक कार्यातील वैशिष्ट्ये

ड) सामाजिक कृती

Total No. of Questions : 8]

SEAT No. :

PE-2871

[Total No. of Pages : 3

[6537]-384

S.Y.B.A.

COMMERCE

**CC-IC-G-II : Book Keeping and Computerized Accounting
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23293)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question 1 and 8 is compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from question 2 to question 7.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Fill in the blanks using appropriate words from the options :

In each of the following Cases, Choose the correct alternative. **[5]**

- i) Debit balance of Trading Account means _____
 - a) Gross Loss
 - b) Net loss
 - c) Net Profit
 - d) Gross profit
- ii) Any entry recorded on both side of Cash Book is known as _____ entry.
 - a) Transfer
 - b) Rectifying
 - c) Opening
 - d) Contra
- iii) _____ is excess of Asset over liabilities.
 - a) Goodwill
 - b) Capital
 - c) Investments
 - d) Drawings
- iv) A person who draws a cheque and signed on it called as _____.
 - a) Drawee
 - b) Drawer
 - c) Payee
 - d) Manager
- v) Balance sheet is _____ of Assets and liabilities.
 - a) Book
 - b) Ledger
 - c) Journal proper
 - d) Statement

P.T.O.

- B) State if the following statement are True or False : [5]
- i) Depreciation is charged on fixed Assets.
 - ii) Journal is a book of secondary book.
 - iii) F4 short cut key is used for contra voucher.
 - iv) ERP stands for Enterprise Resource planning.
 - v) Gross profit is Transferred to profit & Loss Account.
- C) Answer in one sentence only : [5]
- i) What is Trial Balance?
 - ii) What is Balance sheet?
 - iii) What is Cash book?
 - iv) State meaning of GST?
 - v) What is Net profit?
- D) Match the following pairs : [5]
i) Good will	a) Nominal Account
ii) Profit & Loss Account	b) Intangible Asset
iii) Liability	c) Payment voucher
iv) F5	d) Purchase Return
v) Debit Note	e) Bank overdraft

Q2) Journalise the following transactions in the books of Narendra General stores. [14]

- 2019 April 1 Narendra Commenced business with cash ₹ 80,000.
- 3 Purchased goods from Kiran ₹40,000 on credit.
- 5 Paid Rent ₹3,000
- 10 Sold goods to Mr. Vikas ₹ 5,500 on credit
- 18 Received a Bearer cheque of ₹ 25,000 from Mr. Vikas.
- 21 Paid to Kiran by cheque of Dena Bank ₹ 20,000.
- 30 Paid salary ₹5,000.

Q3) What is GST? Explain various Types of GST. [14]

Q4) On 31st March 2019 the Cash Book of Mr. Arvind showed a bank balance of ₹57,400 but Passbook showed a different balance on comparing the Cash Book with the Pass Book the following discrepancies were noted. **[14]**

- i) Cheque of ₹6,350 deposited into bank but was not yet collected by bank.
- ii) Bank paid our electricity bill ₹9,700 which was not recorded in the cash book.
- iii) Cheque issued to our supplier ₹15,100 was not presented for payment upto 31st March, 2019.
- iv) Interest on investment ₹8,800 was collected by bank was not recorded in cash book.
- v) Bank charges ₹650 was debited in pass book.
- vi) Mr. Tanmay our debtors directly deposited ₹12,000 into our bank account on 28th March, 2019 which was not entered in cash book.

Prepare a Bank reconciliation statement as on 31st March 2019.

Q5) What is cheque? Explain various types of cheque. **[14]**

Q6) Pass necessary journal entries for the following transactions and show cash Account only. **[14]**

2023 March	1	Cash balance ₹20,000
	4	Purchased goods ₹3,500
	8	Received from Sudhir ₹4,000
	12	Paid to Minal ₹3,000
	14	Cash sales ₹5,000
	20	Paid Rent ₹3,000

Q7) Explain importance of Bank Reconciliation statement. **[14]**

Q8) Write short notes on only two : **[8]**

- a) Depreciation
- b) Personal Account
- c) Voucher
- d) Cash Book

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2872

[Total No. of Pages : 4

[6537]-385

S.Y. B.A.

EDUCATION

CC-1C : Practices in Education - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (23303)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write the answers of following questions in 50 words each : (Any Three)[15]

- a) Explain the Concept of Secondary education.
- b) Explain the importance of inclusive education.
- c) Explain the role of school to develop Character among the Students.
- d) Explain the need of inclusive education.
- e) Explain the nature of Secondary education.

Q2) Write the answers of following questions in 100 words each : (any Two)[20]

- a) Explain the inclusive education Policies in India.
- b) Explain the role of education to develop democratic citizenship.
- c) Explain the benefits of inclusive education.
- d) Explain the role of education to develop national integration.

Q3) Write the answer of questions in 300 words : (Any one)

[20]

- a) 'School as a social institution' explain with suitable examples.
- b) What are the Problem in Secondary education? Suggest remedies to overcome these.

P.T.O.

Q4) Write short notes in 50 words each : (Any Three)

[15]

- a) Need of secondary education.
- b) Meaning of inclusive education.
- c) Types of disability.
- d) Objectives of secondary education.
- e) Concept of "Special need Student"

Total No. of Questions : 4]

PE-2872

[6537]-385

S.Y. B.A.

EDUCATION

CC-1C : Practices in Education - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (23303)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) माध्यमिक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) सर्वसमावेशक शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.
क) विद्यार्थ्यांच्या चारित्र्य संवर्धनात शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
ड) सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज स्पष्ट करा.
इ) माध्यमिक शिक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) भारतातील सर्वसमावेशक शिक्षणाची धोरणे स्पष्ट करा.
ब) लोकशाही नागरिकत्व विकसनात शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
क) सर्वसमावेशक शिक्षणाचे फायदे स्पष्ट करा.
ड) राष्ट्रीय एकात्मता विकसनात शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) 'शाळा एक सामाजिक संस्था' हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक शिक्षणातील समस्या कोणत्या? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.

प्रश्न 4) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) माध्यमिक शिक्षणाची गरज
- ब) सर्वसमावेशक शिक्षणाचा अर्थ
- क) विकलंगत्वाचे प्रकार
- ड) माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे
- इ) “विशेष गरजा असणारे विद्यार्थी” – संकल्पना

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2873

[Total No. of Pages : 3

[6537]-386

S.Y. B.A.

ENGLISH

SEC - 1A : Advanced Study of English Language

Text: Linguistics An Introduction

(Old General English Paper - 2)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23333)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Three from the following :

[15]

- a) Draw a speech mechanism and name the organs of speech.
- b) Write a note on phonetics and phonology.
- c) Differentiate between pure vowels and diphthongs.
- d) Write a short note on voiceless and voiced consonants.
- e) What is a phoneme? Give appropriate examples.

P.T.O.

Q2) Attempt the following questions :

- a) Transcribe any five of the following phonemically. **[10]**
- i) potato
 - ii) ambition
 - iii) judge
 - iv) church
 - v) college
 - vi) psychology
 - vii) hotel
- b) Do as directed (any Five) : **[5]**
- i) There are twelve diphthongs in R.P. (True/False)
 - ii) Identify distinctive phonemes in 'men-ten'.
 - iii) In the production of voiceless consonants, the vocal cords _____
(vibrate/do not vibrate)
 - iv) /m/ is a _____ sound. (oral/nasal)
 - v) Write three term labels of the phoneme /F/
 - vi) Divide the following sentence into tone groups. 'A singular noun should never be followed by a plural verb'.
 - vii) How many syllables are in the word 'Phonetics'.

Q3) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Write a note on Morphology. Explain the term Morpheme.
- b) Differentiate between derivational and inflectional morphemes.
- c) Explain compounding as word formation process.
- d) Explain the term 'Lexical Morphemes' with suitable examples.
- e) Write a note on Functional Morphemes.
- f) Write a note on 'Bound Morphemes' with suitable examples.

Q4) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Differentiate between Bilingualism and multilingualism.
- b) Write a note on the distinctiveness of British English.
- c) Write a note on 'Pidgins and Creoles'
- d) Differentiate between Register and Style.
- e) Write a note on 'code mixing'. Give suitable examples.
- f) Write a note on 'dialect'.

[6537]-387

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

CC-1C-MG-3 : Graph Theory
(2019 Pattern) (Semester - III) (23343)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70]

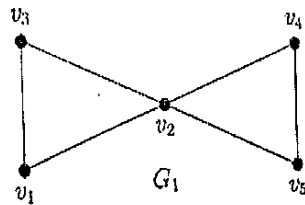
Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following :

[10]

- a) Define a Connected Graph.
- b) Draw a 2 regular graph on 4 vertices.
- c) Define vertex connectivity. Find the vertex connectivity of G_1 .

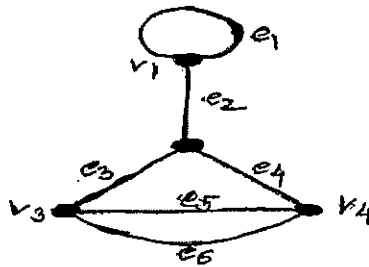

- d) Determine if the given degree sequence is graphical 3,3,3,3,2.
- e) How many edges are there in K_5 ?
- f) Define a tree.
- g) Define an isolated vertex.

Q2) Attempt any FOUR of the following :

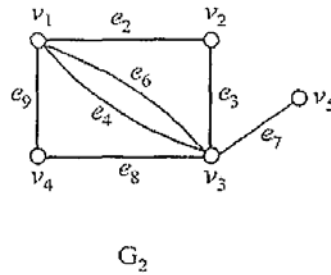
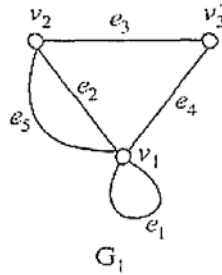
[20]

- a) Prove that in any graph G there is an even number of odd vertices.
- b) Find the incidence matrix of the following graph G .

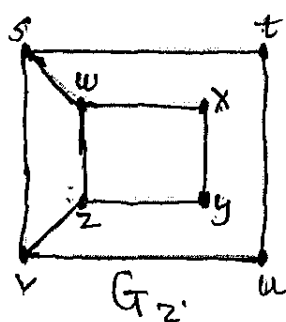
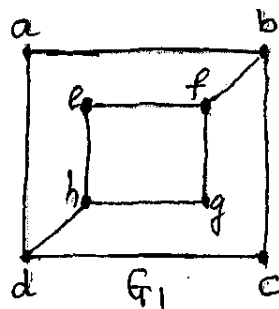

P.T.O.

- c) Find the ring sum of the following graphs

- d) Prove that if u and v are any two vertices of a tree T then there exist exactly one u - v path in T .
- e) Check whether the following graphs are isomorphic or not?

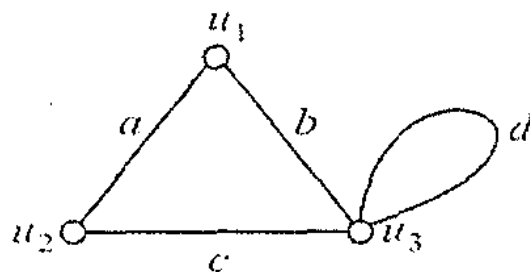

- f) Write a note on Chinese Postman Problem

Q3) Attempt any FOUR of the following :

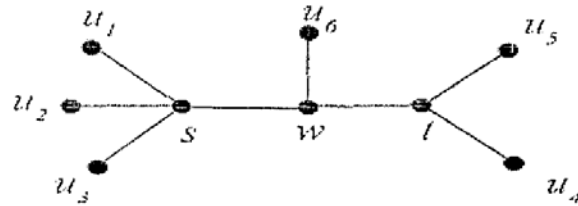
[20]

- a) Let G be a simple graph. Prove that if G is not connected then its complement $\bar{G}$ is connected.
- b) Draw a binary tree of maximum and minimum height on 13 vertices
- c) Verify Handshaking lemma for the following graph G

- d) Let G be a simple graph. Prove that if G is not connected then its complement $\bar{G}$ is connected

- e) Find the diameter of the following graph

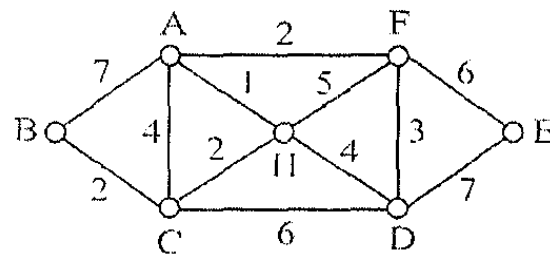

- f) Is it possible to construct a graph on 7 vertices and 18 edges with edge connectivity 5? Justify.

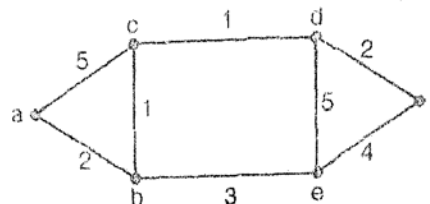
Q4) Attempt any TWO of the following :

[20]

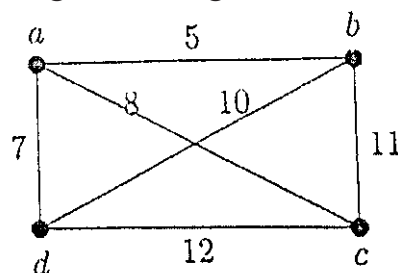
- a) Using Kruskal's Algorithm find the minimum weighted spanning tree of the following graph

- b) Using Dijkstra's algorithm find the shortest path from vertex 'a' to all the other remaining vertices.

- c) Let G be a graph with n vertices. Prove that the following are equivalent.
- G is a tree
 - G is a circuit less graph with $n - 1$ edges.
 - G is connected with $n - 1$ edges.
- d) Solve the following Travelling Salesman Problem

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2875

[Total No. of Pages : 3

[6537]-388

S.Y. B.A.

STATISTICS

CC-1C : Sampling Techniques (Statistics General - I)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23843/23383)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of calculator and statistical table is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

Q1) Attempt each of the following :

A) Choose the correct alternative in each of the following : [5 × 1 = 5]

- i) Suppose $N = 40$ and $n = 5$, then number of possible samples in systematic sampling is
 - a) 20
 - b) 8
 - c) 200
 - d) 4
- ii) The sampling procedure used to infer about characteristics related to population with complete enumeration is
 - a) SRS
 - b) Stratified Random Sampling
 - c) Systematic sampling
 - d) All of above
- iii) Stratified Random sampling technique is a
 - a) Probability sampling
 - b) Non-Probability sample
 - c) Both a) and b)
 - d) None of these

P.T.O.

- iv) _____ to choose the sample members of a population at regular intervals.
 - a) Systematic sampling
 - b) Random sampling
 - c) Stratified random sampling
 - d) Cluster sampling.
 - v) In systematic sampling we divide.
 - a) Population into n^{th} parts
 - b) Population into N equals of kit unit each
 - c) Population
 - d) Sample
- B) State whether each of the following statement is true or false :[5 × 1 = 5]
- i) If sample size is large sample mean to approaches to population mean.
 - ii) Selection of units in systematic sampling is based on equal probability.
 - iii) In ratio method of estimation sample mean is a consistent estimate of population mean.
 - iv) A sample of cluster is selected at random.
 - v) Systematic sampling demands the selection of single sampling unit.

Q2) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Define ratio estimator of population mean and compare its efficiency with SRSWOR estimator.
- b) Describe the method of stratified random sampling.
- c) The following data give yield (in quintal) of a crop in 24 plots: 14, 19, 20, 24, 23, 15, 24, 21, 22, 19, 18, 17, 15, 14, 16, 22, 24, 21, 23, 22, 23, 15, 16, 20. Draw all possible systematic samples of size 6.
- d) Describe SRSWR and SRSWOR.
- e) Write a note on advantages of stratified random sampling.
- f) Describe the method of Cluster Sampling.

Q3) Attempt any four of the following :**[4 × 5 = 20]**

- a) In a stratified random sampling with two strata, the following data are available :

Stratum	Size
1	400
2	600
3	500

Compute sample sizes under proportion allocation, if the total sample size is 150.

- b) In SRSWOR, prove that the probability of getting specified k^{th} unit in a given r^{th} draw is same as the probability of getting that k^{th} unit at 1st draw.
- c) Define ratio estimator of population mean and compare its efficiency with SRSWOR estimator.
- d) Consider a population of 5 units with values 5, 6, 8, 9, 3. Write down all possible sample of size 2 without replacement from this population and verify that $E[\bar{y}] = Y$.
- e) In a population of 1000 units, population variance is 81. What should be the size of the sample selected by SRSWOR from this population so that 95% of the sample means may differ from population mean by not more than 5?
- f) Prove that in SRSWR, sample mean is an unbiased estimator of population mean and also derive an expression for variance of sample mean.

Q4) Attempt any two of the following :**[2 × 10 = 20]**

- a) State an unbiased estimator of population mean related to stratified random sampling. Also, obtain the expression of its variance under proportional allocation. **[10]**
- b) Describe the proportional allocation method and derive an expression for standard error of unbiased estimator of population mean. **[10]**
- c) In SRSWOR, show that sample mean sum of square is an unbiased estimator of population mean sum of square. **[10]**
- d) i) Write a note on advantages of stratified random sampling. **[4]**
ii) State an unbiased estimator of population mean related to stratified random sampling. Also, obtain the expression of its variance under proportional allocation. **[6]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2876

[6537]-389

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

STATISTICS

CC-1C ST-23243 : Mathematical Statistics (General-II)

Discrete Probability Distributions and Time Series

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23321)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of statistical table and calculator is allowed.

Q1) Attempt each of the following:

A) In each of the following cases, choose the correct alternative: **[1 each]**

a) If $X \rightarrow NB(k, p)$, then

i) $E(X) < Var(X)$

ii) $E(X) > Var(X)$

iii) $E(X) = Var(X)$

iv) $[E(X)]^2 = Var(X)$

b) If $\underline{X} = (X_1, X_2, \dots, X_k) \rightarrow MD(n, p_1, p_2, \dots, p_k)$ then marginal distribution of X_i is

i) Binomial (n, p_i)

ii) Binomial $(n, 1 - p_i)$

iii) Binomial $\left(n, \frac{p_i}{1 - p_i}\right)$

iv) Binomial $(n, p_i(1 - p_i))$

P.T.O.

- c) If $X \rightarrow B(n, p)$, $X_T \rightarrow B(n, p)$, truncated below at $x = 0$ then
- $P(X = x) > P(X_T = x)$
 - $P(X = x) < P(X_T = x)$
 - $P(X = x) = P(X_T = x)$
 - $P(X = x) = 1 - P(X_T = x)$
- d) Which of the following is an example of time series?
- A die is thrown twice and the number on uppermost face is recorded
 - From a pack of 52 playing cards 4 cards are chosen
 - Daily record of maximum temperature in city
 - Height of students of S.Y.B.Sc. is measured
- e) If $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3) \rightarrow MD(n, p_1, p_2, p_3)$ then $E(X_1)$
- $n \left(\frac{p_1}{p_1 + p_3} \right)$
 - $n \left(\frac{p_1}{p_1 + p_2} \right)$
 - $n \left(\frac{p_1}{p_2 + p_3} \right)$
 - np_1

B) In each of the following, state whether the given statement is true or false: **[1 each]**

- Negative binomial distribution symmetric.
- Trend is the long term movement in time series.
- Suppose $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3, X_4) \rightarrow MD(n, p_1, p_2, p_3, p_4)$ then $E(X_3) = np_3$.
- The component 'trend' in time series can not be estimated.
- Rank of variance-covariance matrix for the random vector $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3, X_4, X_5)$ is 6.

Q2) Attempt any four of the following:

[5 each]

- a) Let $X_1, X_2, \dots, X_k$ are independent and identically distributed random variables such that if

$$P(X = x) = pq^x \quad x = 0, 1, 2, \dots \quad 0 < p < 1, \quad q = 1 - p \\ = 0 \quad \text{o.w.}$$

Find distribution of random variable $\sum_{i=1}^n X_i$

- b) If X_T is truncated $B\left(5, \frac{1}{4}\right)$ when $X = 0$ is discarded find:
- $P(X_T = 3)$
 - $P(X_T > 4)$
- c) What is time series? Give two illustrations of time series in different fields.
- d) Let $(X_1, X_2, X_3, X_4, X_5) \rightarrow MD(n, p_1, p_2, p_3, p_4, p_5)$ find the Probability distribution of
- $\underline{U} = (X_1 + X_2, X_3, X_4, X_5)$
 - $\underline{V} = (X_1 + X_2 + X_3, X_4 + X_5)$
- e) Write a short note on AR (1) model of the time series.
- f) Let $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3) \rightarrow MD(n, p_1, p_2, p_3)$ find the conditional distribution of X_1 given $X_3 = x_3$.

Q3) Attempt any four of the following:

[5 each]

- a) If $\underline{X} = (X_1, X_2, X_3) \rightarrow MD(n, p_1, p_2, p_3)$ then show that partial correlation coefficient is $r_{12.3} = -1$.
- b) Illustrate with examples the following terms:
- Secular trend
 - Seasonal variation
 - Cyclic variation
 - Irregular variation
- c) A personnel officer interviews the candidates for 5 posts of the same rank. If the probability that suitable candidate is found is 0.8. What is the probability that officer has to interview 8 candidates to fulfill the post.

- d) Obtain mean of Binomial distribution left truncated at $x = 0$ (value zero is discarded).
- e) Give any two merits and demerits of method of simple averages in time series analysis.
- f) A regular die is rolled 12 times, find the probability that each face will appear twice.

Q4) Attempt any two of the following:

[10 each]

- a) Define Negative Binomial distribution. Find its expectation and variance. **[10]**
- b) i) Write a note on the term 'Business Cycle'. **[5]**
 ii) Let $\underline{X} = (X_1, X_2, \dots, X_n) \rightarrow MD(n, p_1, p_2, \dots, p_n)$ Find the marginal distribution of X_i . **[5]**
- c) i) Fit the trend line to the following data on sales in different years. Also estimate the sales for the year 1995. **[5]**

Year	1990	1991	1992	1993	1994
Sales	10	13	15	19	25

- ii) Describe the ratio to moving average method for the estimation of seasonal variation in time series. **[5]**
- d) i) Obtain the moment generating function (M.G.F.) of a multinomial distribution with parameters $(n, p_1, p_2, \dots, p_k)$. Hence find $Cov(X_1, X_2)$. **[5]**
 ii) Three chips are selected at random from the 10 chips of which 5 are red, 3 are white and two are black. Let X denote the number of red chips and Y denotes the number of white chips, among the three selected. Determine the following. **[5]**
 - 1) $P[X = 1, Y = 1]$
 - 2) $E(X+Y)$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-5057

[Total No. of Pages : 4

[6537]-390

S.Y. B.A. (Statistics)

STATISTICAL PRE-REQUISITES (General)

CC-1C-ST-23543 : Applications of Statistics and Theory of Probability (SEC-1A)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23353)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of Statistical tables and calculator is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meaning.
- 5) Graph papers will be provided on request.

Q1) Attempt each of the following :

- a) In each of the following cases, choose the correct alternative :[1 each]
 - i) If A and B are two events defined on a sample space Ω and if A and B are independent, then :
A) $P(A|B) = P(A)$ B) $P(A|B) = P(A) P(B)$
C) $P(A|B) = P(B)$ D) $P(A|B) = \frac{P(A)}{P(B)}$
 - ii) In a trivariate study the correlation coefficient between any two variables when the third variable held constant is called as:
A) simple correlation B) partial correlation
C) multiple correlation D) multiple regression
 - iii) A trend is a better-fitted trend for which the sum of squares of residuals is :
A) maximum B) minimum
C) positive D) negative
 - iv) A time series has _____ components.
A) two B) three
C) four D) five
 - v) In vital statistics the rate of vital events is measured in
A) fraction B) percentages
C) per thousand D) per million

P.T.O.

- b) State whether each of the given statement is true or false : **[1 each]**
- Complete independence does not imply pairwise independence.
 - If $R_{1.23} = 1$, then $R_{2.13} = 1$ and $R_{3.12} = 1$.
 - If A' and B' are independent, then A and B are independent.
 - NRR is always greater than GRR.
 - In time series, observations are dependent on each other.

Q2) Attempt any FOUR of the following : [5 each]

- Give a classical definition of probability.
 - Discuss the limitations of the classical definition of probability
 - State the axioms of probability.
- Define the time series and explain the following components of the time series:
 - Secular Trend
 - Cyclical Trend
- State any two practical situations where multiple regression is used.
 - Distinguish between multiple correlation and partial correlation in the case of trivariate data.
- Explain the terms : G. R.R., C. B. R. and give its interpretation.
- Describe the method of estimating seasonal indices by ratio to trend obtained by moving averages.
- Define NRR in demography. Also, interpret the cases $NRR=1$, $NRR<1$, $NRR>1$.

Q3) Attempt any FOUR of the following : [5 each]

- If all the total correlation coefficients in a set of three variables are equal to r , then show that:
 - $R_{1.23}^2 = \frac{2r^2}{1+r}$
 - $r_{12.3} = \frac{r}{1+r}$
 - $1 - R_{1.23}^2 = \frac{(1-r)(1+2r)}{(1+r)}$
- Define the term partial correlation coefficient in the case of trivariate data. Also, derive its expression in terms of total correlation.

- c) i) Define: Sample Space and Event
 ii) A box contains 100 slips numbered from 1 to 100. A slip is taken off at random from a bag. Find the probability that it will bear the even number divisible by 3.
- d) Obtain the equation of regression plane X_1 on X_2 and X_3 by the method of least squares.
- e) Describe any one method of estimation of trend in time series.
- f) State various measures of mortality and compare them.

Q4) Attempt any TWO of the following :

- a) i) The female population and live births with an age of mother in 1985 of a country are given below :

Age group (Years)	Female Population (in thousands)	Live Births (in thousands)
15-19	115.2	10.5
20-24	111.5	15.1
25-29	105.1	13.4
30-34	95.7	7.5
35-39	80.9	4.0
40-44	60.5	1.6
45-49	8	0.2

Calculate general fertility rate and age-specific fertility rates. [5]

- ii) One card is drawn from a full pack of playing cards. Three events A, B and C are defined as follows :

A : A black card is drawn, B : A spade card is drawn C : Ace of a spade is drawn
 Check whether the events A, B, C are pairwise independent and complete independent. [5]

- b) i) Calculate G.R.R. and N.R.R. for the following data and comment on the result. [5]

Age Group	Women Population	No. of birth	Survival Rate
15-19	4907	101	0.956
20-24	4817	431	0.947
25-29	4441	316	0.937
30-34	3911	161	0.929
35-39	3684	68	0.917
40-44	3371	26	0.905
45-49	2911	9	0.890

- ii) Calculate 3-year moving average for the following data. [5]

Year	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Production	40	45	40	42	46	52	56	61

- c) The production (in thousand quintals) of sugar during 2001-2007 are given below. Fit a straight line trend to these data. **[10]**

Year	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Price of commodity (Y)	80	90	92	83	94	99	92

- d) The results obtained were as follows :

$$\bar{X}_1 = 10.5, \quad \bar{X}_2 = 93.5, \quad \bar{X}_3 = 99.5$$

$$\sigma_1 = 1.2, \quad \sigma_2 = 33.1, \quad \sigma_3 = 1.5$$

$$r_{12} = 0.2 \quad r_{13} = -0.5 \quad r_{23} = -0.25$$

Obtain the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 . Estimate the value of X_1 when $X_2 = 90$ and $X_3 = 90$. **[10]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2877

[6537]-391

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**SEC-1A-G2 : Introduction to Population and Society
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23373)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any three). [15]

- a) Scope of population studies.
- b) Adhar card.
- c) Malthusim
- d) National Population Registrar (NPR).
- e) Adoption

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three). [15]

- a) Define micro demography.
- b) State the marxist thoughts on population.
- c) What is National Register of citizen (NRC)?
- d) State the vital events of life.
- e) What is feminist perspective on demography.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two). [20]

- a) Explain the importance of population studies.
- b) Describe the demographic transition theory.
- c) Define census. State the importances of census.
- d) Discuss the citizenship amendment Act.

Q4) Answer the following question in 300 words. (any one). [20]

- a) Discuss population as a constraint on or a resource for development.
- b) Describe relationship between population and poverty.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2877

[6537]-391

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC-1A-G2 : Introduction to Population and Society
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23373)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) लोकसंख्या अभ्यासाची व्याप्ती
- ब) आधार कार्ड
- क) माल्थसवाद
- ड) राष्ट्रीय लोकसंख्या नोंदणी
- इ) दत्तक विधान

प्र.2) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) सुक्ष्म लोकसंख्याशास्त्राची व्याख्या करा.
- ब) लोकसंख्ये संदर्भात मार्क्सवादी विचार सांगा.
- क) राष्ट्रीय नागरीकत्व नोंदणी म्हणजे काय?
- ड) जीवनातील महत्त्वपूर्ण घटना लिहा.
- इ) लोकसंख्येबाबत स्त्रीवादी दृष्टीकोन काय आहे?

प्र.3) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) लोकसंख्या अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांत विशद करा.
- क) जनगणनेची व्याख्या करा. जनगणनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) नागरिकरण दुरुस्ती कायद्यावर चर्चा करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) लोकसंख्या विकासावर एक ताण की संसाधन यावर चर्चा करा.
- ब) लोकसंख्या व दारिद्र्य यातील संबंध विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2878

[6537]-392

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**SEC-1A-G2 : Welfare Justice & Citizenship
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23374)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any three) [15]

- a) Human Development Index (HDI).
- b) Social Justice
- c) Policy of liberalization in India 1991
- d) Welfare state
- e) Corona pandemic

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three). [15]

- a) Define social movement.
- b) Give the meaning of Empowerment approach.
- c) State the objectives of five year plan.
- d) What is Alter Globalization movement?
- e) Write the relationship between social justice and welfare.

Q3) Answer the following question in 200 words each (any two). [20]

- a) State the need of welfare for vulnerable sections of society.
- b) Discuss the main features of 73rd Amendment.
- c) Explain the importances of mid day meal programme.
- d) State the functions of MGNAREGA.

Q4) Answer the following question in 300 words. (any one). [20]

- a) Explain fundamental Rights and Duties of Indian citizen.
- b) Elaborate the History of Social welfare in India.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2878

[6537]-392

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC-1A-G2 : Welfare Justice & Citizenship
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) मानव विकास निर्देशांक
- ब) सामाजिक न्याय
- क) भारताचे उदारमतवादी धोरण 1991
- ड) कल्याणकारी राज्य
- इ) करोना महामारी

प्र.2) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) सामाजिक चळवळीची व्याख्या करा.
- ब) सबलीकरण दृष्टीकोणाचा अर्थ लिहा.
- क) पंचवार्षिक योजनेचा उद्देश सांगा.
- ड) प्रती जागतीकीकरण चळवळ म्हणजे काय?
- इ) सामाजिक न्याय व कल्याण मधील सहसंबंध लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) समाजातील दुर्बल घटकांच्या कल्याणाची गरज स्पष्ट करा.
- ब) 73 व्या घटनादुरुस्तीच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांवर चर्चा करा.
- क) मध्यान्न भोजन योजनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) मनरेगा ची कार्य सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) भारतीय नागरीकांचे मुलभुत अधिकार व कर्तव्य स्पष्ट करा.
- ब) भारताचा सामाजिक कल्याणाचा इतिहासाचे वर्णन करा.

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

LOGIC

Logic and Principles of Reasoning

CC-2C : Deductive Proof (G-1)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23424)

[Max. Marks : 70

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words. [15]

- What is deductive proof?
- What is mathematical axiomatic system?
- State the rules of Simplification and Constructive dilemma.
- Explain 'Completeness' as a characteristic of axiomatic system.
- Explain the difference between validity and invalidity.

Q2) Write short notes on any three of the following in 50 words. **[15]**

- Indirect proof.
- Logical axiomatic system.
- Rule of Commutation and Material implication.
- Well formed formula.
- 'Independence' as a characteristic of axiomatic system.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words. **[20]**

- a) What is invalidity? Explain with appropriate examples.
- b) Explain any four rules of inference.
- c) Prove the validity of following arguments with the help of indirect proof (any two).
 - i)

1) $P \supset Q$	ii) 1) $A \bullet B$
2) $P \vee Q \quad / : \therefore Q$	2) $(A \vee C) \supset D \quad / : \therefore A \bullet D$
 - iii)

1) $\sim \sim L \supset \sim (J \vee K)$
2) $\quad \quad \quad / : \therefore \sim J$

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words.

[20]

- a) Describe nature of direct proof with example.
- b) Prove the following theorems with the help of axioms (any four).

Axioms

Theorems :

i) $(p \vee p) \supset p$

1) $\vdash (p \supset \sim p) \supset \sim p$

ii) $q \supset (p \vee q)$

2) $\vdash q \supset (p \supset q)$

iii) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$

3) $\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$

iv) $[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$

4) $\vdash [p \supset (q \supset r)] \supset [q \supset (p \supset r)]$

v) $(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]$

5) $\vdash (q \supset r) \supset [(p \supset q) \supset (p \supset r)]$

Total No. of Questions : 4]

PE2879

[6537]-393

S.Y. B.A.

LOGIC

Logic and Principles of Reasoning

CC-2C : Deductive Proof (G-1)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23424)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) नैगमनिक सिद्धता म्हणजे काय?
- ब) गणितीय बिजानुमान प्रणाली म्हणजे काय?
- क) सरलीकरणचा नियम (Simplification) आणि विधायक उभयपत्ती (Constructive Dilemma) नियम सांगा.
- ड) बिजानुमान प्रणालीचे वैशिष्ट्य म्हणून 'परिपूर्णता' स्पष्ट करा.
- इ) वैधता आणि अवैधता यातील फरक स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) अप्रत्यक्ष सिद्धता
- ब) तार्कीक बिजानुमान प्रणाली
- क) स्थानपरिवर्तनचा नियम (Commutation) आणि वास्तविक लक्षितेचा नियम (Material Implication)
- ड) सुघटित सूत्रे
- इ) बिजानुमान प्रणालीचे वैशिष्ट्य 'स्वतंत्रता'

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) अवैधता म्हणजे काय? योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ब) अनुमानाचे कोणतेही चार नियम स्पष्ट करा.
- क) खालील युक्तिवाद प्रत्यक्ष सिद्धता पद्धतीने सिद्ध करा. (कोणतेही दोन)
 - i) 1) $P \supset Q$ ii) 1) $A \cdot B$
2) $P \vee Q \quad / \therefore Q$ 2) $(A \vee C) \supset D \quad / \therefore A \cdot D$
 - iii) 1) $\sim \sim L \supset \sim (J \vee K)$
2) $L \quad / \therefore \sim J$

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

अ) प्रत्यक्ष सिद्धता योग्य उदाहरणासह विषद करा.

ब) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रमेय मूलाधाराच्या सहाय्याने सिद्ध करा.

मूलाधार :

प्रमेय :

i) $(p \vee p) \supset p$

1) $\vdash (p \supset \sim p) \supset \sim p$

ii) $q \supset (p \vee q)$

2) $\vdash q \supset (p \supset q)$

iii) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$

3) $\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$

iv) $[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$

4) $\vdash [p \supset (q \supset r)] \supset [q \supset (p \supset r)]$

v) $(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]$

5) $\vdash (q \supset r) \supset [(p \supset q) \supset (p \supset r)]$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE2880

[6537]-394

S.Y. B.A.

HISTORY

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC-1C : Political and Legal Institutions in Ancient India

(2019 Pattern) (Semester - III) (23183) (General Paper - II)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one). **[15]**

- a) State the literary sources for the study of Ancient Indian Institutions.
- OR
- b) State the causes for the decline of Ancient Indian Republics.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one). **[15]**

- a) Explain Saptang theory of ancient Indian State.
- OR
- b) Explain kingship theory of Maurya dynasti.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two). **[20]**

- a) Explain in detail foreign sources of the study of institutions in ancient India.
- b) Explain the organic theory of state in Ancient India.
- c) Describe in detail the function of Ancient Indian Ministry.
- d) Explain the nature of Ancient Indian Judiciary.

Q4) Short Notes (any four). **[20]**

- a) Archaeological sources
- b) Concept of kingship under Gupta
- c) Functions of Samiti
- d) Types of Punishments in Ancient time
- e) Importance of Ministry in Ancient time
- f) Function of Ancient Judiciary

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2880

[6537]-394

S.Y. B.A.

HISTORY

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC-1C : Political and Legal Institutions in Ancient India

(2019 Pattern) (Semester - III) (23183) (General Paper - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) प्राचीन भारतीय संस्थांच्या अभ्यासाची वाङ्मयीन साधने सांगा.
किंवा
ब) प्राचीन भारतीय गणराज्यांच्या ज्हासाची कारणे सांगा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [15]
अ) प्राचीन भारतीय राज्याचा सप्तांग सिध्दान्त स्पष्ट करा.
किंवा
ब) मौर्य राजपद सिध्दांत स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) प्राचीन भारतातील संस्थांच्या अभ्यासाची परकीय साधने सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) प्राचीन भारतातील राज्याचा सेंद्रिय सिध्दांत स्पष्ट करा.
क) प्राचीन भारतीय मंत्रीमंडळाच्या कार्याचे सविस्तर वर्णन करा.
ड) प्राचीन भारतीय न्यायव्यवस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) पुरातत्वीय साधने
ब) गुप्त राजपद संकल्पना
क) समितीची कार्ये
ड) प्राचीन काळातील शिक्षेचे प्रकार
इ) प्राचीन काळातील मंत्रीमंडळाचे महत्त्व
फ) प्राचीन न्यायव्यवस्थेचे कार्य

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2881

[Total No. of Pages : 2

[6537]-395

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC-2C AMG-3 : Calculus of Several Variables
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following.

[10]

- a) Find the domain of $f(x, y) = \frac{2x}{x^2 - y^2}$.
- b) What are level surfaces of a function?
- c) Determine the set of points at which $f(x, y) = \sqrt{x - y}$ is continuous.
- d) If $f(x, y) = \sin(xy)$, then find $f_y(\pi, 1)$.
- e) State Chain Rule - II.
- f) State Euler's Theorem for homogeneous functions.
- g) Define Jacobian of the transformation $x = f(u, v)$, $y = g(u, v)$.

Q2) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Evaluate $\lim_{(x,y) \rightarrow (1,2)} x^2y + 2x + 3y^2$.
- b) Use polar coordinates to find $\lim_{(x,y) \rightarrow (0,0)} \frac{\cos(x^2 + y^2)}{x^2 + y^2}$.
- c) Let $f(x, y)$ and $g(x, y)$ be two functions defined on a set $D \subset \mathbb{R}^2$ if both f and g are continuous at the point (a, b) , then prove that $\frac{f}{g}$ is continuous at (a, b) , Provided $g(a, b) \neq 0$.

P.T.O.

- d) Show that both first order partial derivatives $f_x(0, 0)$ and $f_y(0, 0)$ exist but f is not continuous at $(0, 0)$, where

$$f(x, y) = \begin{cases} \frac{xy}{x^2 + y^2} & (x, y) \neq (0, 0) \\ 0 & (x, y) = (0, 0) \end{cases}.$$

- e) If $u = x \ln(xy)$, then show that $u_{yxx} = 0$.
 f) Let the function f be differentiable at a point (a, b) . Then prove that f is continuous at (a, b) .

Q3) Attempt any FOUR of the following. **[20]**

- a) If $f(x, y) = 1 - xy \cos(\pi y)$, using differentials find approximate value of $f(1.02, 0.97)$.
 b) Use the Chain Rule to find $\frac{dz}{dt}$, where $z = x^2 + y^2 + xy$, $x = \sin t$, $y = e^t$.
 c) If $u = \tan^{-1}(xy)$, then show that $u_x + u_y = (x + y) \cos^2 u$.
 d) If f has a local maximum or minimum at (a, b) and the first-order partial derivatives of f exist there, then prove that $f_x(a, b) = 0$ and $f_y(a, b) = 0$.
 e) Verify Euler's theorem for the function $u = \left(x^{\frac{1}{2}} + y^{\frac{1}{2}}\right)(x^n + y^n)$.
 f) Evaluate $\int_0^2 \int_0^{\sqrt{2x-x^2}} \sqrt{x^2 + y^2} dy dx$ by converting to polar coordinates.

Q4) Attempt any TWO of the following. **[20]**

- a) Test differentiability of $f(x, y) = \sqrt{|xy|}$, at $(0, 0)$.
 b) Let $f(x, y) = \begin{cases} xy & |y| \leq |x| \\ -xy & |y| > |x| \end{cases}$. Show that $f_{xy}(0, 0) = -1$ and $f_{yx}(0, 0) = 1$.
 c) Use Lagrange multipliers to find the maximum and minimum values of the function $f(x, y) = e^{xy}$ subject to the given constraint $x^3 + y^3 = 16$.
 d) Evaluate the integral $\int_0^1 \int_{3y}^3 e^{x^2} dx dy$ by reversing the order of integration.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-5058

[Total No. of Pages : 3

[6537]-396

S.Y. B.A.

APPLIED STATISTICS (General)

CC-1C-ST-24143 : Applications of Statistics and Theory of Probability
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23413)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of calculator and statistical table is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

Q1) Attempt each of the following:

- a) Choose the correct alternative : [1 each]
- i) The range in which multiple correlation coefficient lies is _____
A) -1 to 1 B) 0 to 1
C) $-\infty$ to ∞ D) 0 to ∞
 - ii) If the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 is $X_1 = 32 + 5.2 X_2 + 0.5 X_3$, then estimate of X_1 when $X_2 = 10$ and $X_3 = 80$ will be :
A) 124 B) 132
C) 127 D) 131
 - iii) In time series analysis, method of simple averages is used to estimate...
A) Trend B) Cyclical variations
C) Seasonal variations D) Irregular variations
 - iv) If $P(A \cap B) = 0$, then the two events A and B are
A) Exhaustive events B) Mutually exclusive events
C) Independent events D) Dependent events
 - v) In an experiment of planting five seeds, the number of seeds germinated after the week is recorded. The sample space of this experiment is
A) (0,5) B) {1, 2, 3,4,5}
C) {0, 1,2, 3,4,5} D) [0,5]

P.T.O.

- b) State whether the following statements are true or false: **[1 each]**
- If events A and B are independent, then $P(A \cap B) = P(A) \times P(B)$.
 - Trend is the long term movement in time series
 - $R_{1.23}$ is the minimum correlation between X_1 and the linear combination of X_2 and X_3 .
 - Sample space is the set of all possible outcomes of an experiment.
 - $P(A \cup B) = P(A) + P(B) + P(A \cap B)$

Q2) Attempt any four of the following : [4 × 5 = 20]

- Suppose a card is drawn at random from a well shuffled pack of 52 playing cards. Let event A = getting a spade card; B = getting a king card. Are A and B independent.
- State and prove multiplication theorem for two events A and B defined on a sample space Ω . Also state its generalization for three events A, B and C.
- In a trivariate data the correlation coefficients are : $r_{12} = 0.7$, $r_{13} = 0.5$, $r_{23} = 0.5$. Find $R_{1.23}$, $r_{13.2}$ and $r_{12.3}$.
- Describe the method of estimating seasonal indices by ratio to moving average method.
- State classical definition of probability and discuss the limitations of it.
- Explain the graphical method to estimate trend in time series.

Q3) Attempt any FOUR of the following : [4 × 5 = 20]

- What is time series? State the uses of time series.
- Explain the concept of multiple regression plane giving suitable illustration.
- Find the probability of drawing an ace, a king and a queen in this order from a pack of 52 playing cards. The cards are not replaced back to the pack.
- Define the term Permutation and Combination of n objects taken r at a time Also state the relationship between permutation and combination.
- Explain the following components of time series :
 - Seasonal variations
 - Irregular variations
- In a trivariate distribution on:

X_1 : Marks in Mathematics
 X_2 : Marks in Physics
 X_3 : Marks in Aptitude test

$$\bar{X}_1 = 68, \quad \bar{X}_2 = 70, \quad \bar{X}_3 = 74,$$

$$\sigma_1 = 10, \quad \sigma_2 = 5, \quad \sigma_3 = 9,$$

$$r_{12} = 0.6 \quad r_{13} = 0.7 \quad r_{23} = 0.6$$

Determine the equation of plane of regression of X_3 on X_1 and X_2 .

Q4) Attempt any TWO of the following :**[20]**

- a) i) One card is drawn from a full pack of playing cards. Three events A, B and C are defined as follows :

A : A red card is drawn,

B : Ace card is drawn,

C : Ace of heart is drawn.

Check whether the events A, B and C are pairwise independent. **[5]**

- ii) Define multiple correlation coefficient and Partial correlation coefficient for the trivariate data. Also write their formulae. **[5]**

- b) i) Explain the following terms with one example. **[6]**

A) Random experiment,

B) Impossible event,

C) Mutually exclusive events.

- ii) In how many different ways can 5 books on Mathematics, 6 books on Statistics and 7 books on Computers be arranged on a shelf so as to keep all books of the same subject together? **[4]**

- c) i) Calculate three yearly moving averages for the following data : **[7]**

Year	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Inventroy (in tones)	78	73	71	73	75	78	73

- ii) State the axioms of probability. **[3]**

- d) i) A bag contains 30 tickets numbered from 1 to 30. One ticket is selected at random. Find the probability that its number is either odd or the square of an integer. **[5]**

- ii) Write the note on Auto regression model. **[5]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE2882

[Total No. of Pages : 2

[6537]-397

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

CC-1C : Philosophy of Indian Saints

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23423) (General - II)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. **[15]**

- a) Define the concept of *Bhakt*, *Sadhu*, *Yogi* and *Yati*.
- b) State Saint Tukadoji Maharaja's Concept of '*Gramaarogya*'.
- c) Briefly describe Gadage Baba's views on 'Public Education'.
- d) Shortly explain Kabira's concept of Rama.
- e) State, Saint Tukadoji Maharaj's concept of *Gramnirman* Panchak.

Q2) Write short notes on any three of the following in 100 words each. **[15]**

- a) Religious role of saint.
- b) *Rokada Dharm*
- c) Unity of religions : Saint Kabir.
- d) *Dharmaadhayan* : Saint Tukadoji Maharaj.
- e) Pakhandkhandan : Saint Tukaram Maharaj.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Discuss the contribution of Saint as a socio - religious reformer.
- b) Briefly discuss saint Kabira's criticism of Orthodoxy.
- c) Discuss about main characteristics of Saint.

Q4) Answer any one of the following the questions in 400 words each. **[20]**

- a) Discuss fully saint Tukarama's concept of True Religion.
- b) State the general teachings of saints, bringing out their socio - cultural significance.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE2882

[6537]-397

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

CC-1C : Philosophy of Indian Saints

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23423) (General - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) भक्त, साधू, योगी, व यती या संकल्पनांच्या व्याख्या द्या.
- ब) संत तुकडोजी महाराज यांची 'ग्रामआरोग्य' ही संकल्पना सांगा.
- क) गाडगेबाबा यांचा 'लोकशिक्षणाविषयीचा' दृष्टीकोण थोडक्यात वर्णन करा.
- ड) कबीराची राम संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- इ) तुकडोजी महाराजांची 'ग्रामनिर्माण पंचक' संकल्पना थोडक्यात सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 100 शब्दात संक्षिप्त टीप लिहा. [15]

- अ) संतांची धार्मिक भूमिका
- ब) रोकडा धर्म
- क) धार्मिक एकता : संत कबीर.
- ड) धर्माध्यायन : संत तुकडोजी महाराज.
- इ) पाखंड खंडन : संत तुकाराम महाराज.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) सामाजिक-धार्मिक सुधारक म्हणून संतांच्या योगदानाची चर्चा करा.
- ब) कबीरांनी प्रचलित धर्मावर केलेल्या टीकेची थोडक्यात चर्चा करा.
- क) संतांच्या लक्षणावर चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) संत तुकारामांची सत्यधर्म संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) संतांची सामान्य शिकवण सांगून तिचे सामाजिक व सांस्कृतिक महत्त्व सांगा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE-2883

[Total No. of Pages : 3

[6537]-398

S.Y.B.A.

FUNCTIONAL ENGLISH

Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic
Media

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (23851)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions (Any 14 out of 16) :

[14]

- a) What are affixes?
- b) What is homophone of the word 'deer'?
- c) What are antonyms?
- d) Form a word by using letters in the word 'fellowship'.
- e) What is polysemy?
- f) Where are the prefixes attached to a root word?
- g) Give any one hyponym of the hypernym 'animal'.
- h) What is the feature of the word 'run' in the sentences 'John runs on the ground and 'John runs a shop'?
- i) Make a new word by applying the suffix 'ies' to the word 'property'.
- j) Identify the sentence pattern of the sentence 'He is jumping'.
- k) Write any one sentence by using the sentence pattern S+V+O.
- l) Form an appropriate sentence by using the following words : walking, the, She, in, garden, was.
- m) Form any one sentence by using the verb 'bring'.
- n) Identify the subject in the sentence: "Don't cross the border".
- o) Give one word substitute of: 'The study of plants'.
- p) What is the use of the suffix 'ed'? Give an example.

P.T.O.

Q2) Identify register/style in the following sentences (Any 3 out of 4) **[6]**

- a) The coffee plant, an evergreen shrub or small tree of African origin, begins to produce fruit 3 or 4 years after being planted.
- b) Akio Morita was a Japanese businessman and entrepreneur who co-founded the international conglomerate Sony.
- c) Dalit literature is one of the important literatures in India.
- d) An adverb is a word which modifies the meaning of a verb, an adjective or another adverb.

Q3) a) Answer the following questions.

- i) Write an application to the principal of your college to request him to arrange a study tour to a sugar factory. **[8]**

OR

You are living in Swadesh society, Ds Marg, Lower Parel, Mumbai. The water supply of your society has been disturbed from many days. Write a letter to the Editor-in-Chief of the newspaper 'Times of India' and request him/her to draw attention of the authorities concerned with the help of a news in that effect.

- ii) Write your resume/CV as an attachment for any job application letter. **[4]**
- b) Answer any one of the following questions. **[8]**
 - i) Recently, you participated in a picnic with your friends. Write a letter to your brother to give him an account of the same.
 - ii) You are ill and living in a hostel. Write a letter to your mother to give her information about your health, treatment and study.

Q4) a) Define any two of the following items : **[8]**

- i) Triangle
- ii) Affixes
- iii) Antonyms
- iv) Wristwatch

b) Describe any two of the following items : **[8]**

- i) A cricket match
- ii) A trip that you attended
- iii) Celebration of birthday
- iv) Fort Raigad

Q5) Answer the following questions .

- a) Explain how creative writing is useful. State important aspects of creative writing with examples. **[6]**
- b) Write an advertisement for the publicity of your business of vermicompost named as 'Indian Natural Fertilizers Ltd'. **[4]**
- c) Write any two slogans for propagating the idea of 'safe driving'. **[4]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-2884

[Total No. of Pages : 2

[6537]-399

S.Y. B.A. (Vocational)

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Tourism Product of India (Theory Course)

(2019 Pattern) (Semester - III) (Paper - III) (23861)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
- 4) Use of map stencil is allowed.

Q1) Answer any eight (Around 20 words each) :

[16]

- a) Define tourism product.
- b) List three characteristics of tourism product.
- c) Explain the concept of folk culture.
- d) Define tangible tourism resources.
- e) What do you mean by intangible tourism resources?
- f) Define tourism resources.
- g) What are the types of tourism resources?
- h) Give any two example of tourism resources.
- i) Give any two example of tourism product.
- j) Where is headquarter of UNESCO located?

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each) :

[18]

- a) Compare Nagara and Dravidian style Hindu temples in India.
- b) Explain the significance of tourism industry in drief.
- c) Explain the key features and significance of rock-cut architecture with famous examples in India.
- d) Describe the characteristics of Buddhist architecture in India.

P.T.O.

Q3) Answer any two (Around 100 words each) : [16]

- a) What are some popular tourist destinations among India's islands and what unique attractions do they offer for visitors?
- b) Discuss the environmental challenges and conservation efforts related to the preservation of beaches.
- c) What role do hill stations play in providing relief from the summer heat in India? Name some popular hill stations of India for tourism?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each) : [20]

- a) How do classical dances contribute to India's cultural heritage?
- b) How does the monsoon season affect beach tourism in India and what are the strategies employed to manage tourism during this period?

